

DENG

SİYASAL VE KÜLTÜREL DERGİ

Evin Turizm İnşaat ve Yayıncılık Ticaret
Limited Şirketi Adına
Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Ömer MAVLAY

Yayına Hazırlayan
Hüseyin İZGİ

YAZIŞMA ADRESİ
Kurtismailpaşa 5. Sok. Fırat 5 Apt.
Kat:1 No:2
Ofis/DİYARBAKIR
Tel: (0412) 223 89 23
Faks: (0412) 223 89 23
E-mail: kovaradeng@mynet.com

Baskı
Zekisan Ofset
Tel:(0412)226 71 79 Diyarbakır

ISSN: 1302-7964

TEMSİLCİLİKLER

İSTANBUL
Rasim Paşa Mah.
Mühendis Sarı Ali Sok.
No: 3 Kat 2
Kadıköy-İSTANBUL
Tel: 0(216) 346 40 05

HEWLÊR
Tel: 009647504456108

ALMANYA
Postfach: 131831, 4245
Wuppertal/ALMANYA
Faks: 00-49-202-9743594
E-mail: demanu.almanya@yahoo.de

İçindekiler

Naverok

Merhaba.....2-3

Mesut TEK

Bağdat-Hewlêr gerginliği üzerine.....4-8

Dosya

HAK-PAR 5.Olağan Kongresi.....9-42

Kemal BURKAY

Eşitlik temelinde bir çözüm istiyoruz.

Bunun biçimi federasyondur.....11-23

Bayram BOZYEL

Kürt halkı mutlaka kazanacaktır.....24-34

HAK-PAR 5.Olağan Kongre Belgeleri.....35-42

Aydın GÜNEŞLİ

Özgürlük mücadelesi ve dış dinamiklerin-
rolü.....43-55

Kamuran ACAR

Sivil itaatsizlik.....56-66

Mehmet BAYRAK

Türk resmi tarihi'nin zehirli mirası... ..67-77

Îdo BABEŞËX

-Rolê Kulturê Dînê Êzidiyan

Di Parastina Zimanê Kurdî Da78-82

-Êzdî li Îraq û Kurdistan.....83-88

Deng Dergisi olarak 89.sayımızla bir kez daha sizleri selamlıyoruz.

Ortadoğu gibi hızlı bir değişim süreci içinde olan bir bölgede, Türkiye gibi aynı gün içinde dahi gündem değiştirebilen bir ülkede politik sürece yetişmek zor.

Yine de son aylarda yaşanan önemli gelişmelere değinmek kimi konuları de sayfalarımıza taşımak çabamızı sürdüreceğiz.

Son aylarda Türkiye’de gündemi belirleyen PKK-KCK’lı tutuklu ve hükümlülerin 12 Eylül 2012 tarihinde pek çok cezaevinde başlattığı açlık grevleri oldu.

Yaygınlaşan eylemler, 18 Kasım tarihinde Abdullah Öcalan’ın çağrısı üzerine son buldu.

Eylemcilerin talepleri arasında bulunan “anadilde savunma” hakkına yönelik yasa teklifi TBMM’nde ki ilgili komisyondan geçti. Ancak, sanıkların Türkçe bilseler de istedikleri dilde savunma yapmalarına olanak sağlayan 'Ceza Muhakemesi Kanunu ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı'nın TBMM Genel Kurulu gündemine yıl başından sonra alınacağı açıklandı.

Hükümet bu eylemlerden bağımsız olarak anadilde savunma hakkının tanınmasına yönelik çalışmanın zaten gündemlerinde olduğunu sıkça dile getiriyordu. Hükümet sözcüleri; “Kürtçe ve diğer anadillerde konuşan vatandaşların kamuda hizmet almasını kolaylaştıracak yasal düzenleme yapılması için çalışma başlatıldığını” Ak Parti’nin 2023 vizyon kitapçığında yer alan konuların yasal zemine oturtulması çabalarının sürdüğünü de açıklamış bulunuyor

Türkiye “idam cezasının geri getirilmesi” ve “başkanlık sistemi” gibi konuları tartışırken; CHP ve MHP’nin “federasyona zemin hazırlar” diye karşı çıktığı belediye-

ler yasa tasarısı Meclis Genel Kurulu’nda, kabul edilerek yasalaştı. Böylece Van, Mardin, Kahramanmaraş, Malatya Ve Şanlıurfa’nın da aralarında bulunduğu 13 il, büyük şehir statüsüne kavuştu.

Açlık grevlerinin ardından kamuoyunda oluşan olumlu hassasiyetin, gerilim ve çatışma siyaseti yerine, daha uygar ve diyaloga dayalı bir siyaset tarzına evrilmesi için vesile yapmak yerine, taraflar alışkanlıklarını sürdürmekten geri durmadılar.

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın talimatıyla Hükümet, BDP milletvekillerinin bazılarının dokunulmazlıklarının kaldırılması için harekete geçti.

Geçtiğimiz aylarda Hakkari kırsalında PKK gerillalarıyla kucaklaşan BDP milletvekillerinin dokunulmazlıklarının kaldırılması için fezleke hazırlanması, karşılıklı olarak yapılan sert açıklamalar, Türkiye’de tansiyonun önümüzdeki günlerde de hep yükseleceğini gösteriyor.

ABD seçimlerini bir kez daha Obama kazandı, Bu durum ABD’nin bölgesel sorunlardaki rolünün tekrar hareketleneceğini düşündürüyor.

Ortadoğu kaynamaya devam ederken özellikle Suriye’de iç savaş giderek büyüyor. Beşar Esed rejimine karşı muhalefet yapan gruplar Katar’ın başkenti Doha’da yeniden bir araya gelerek, “Suriye Muhalif ve Devrimci Güçler İttifakı” adı altında birleşti. Bu durum Esed rejimi açısından alanın çok daraldığı anlamına geliyor.

Yine, Batı Kürdistan’da Serékaniyé bölgesine Türkiye’nin desteklediği çetelerin müdahalesi ile başlayan çatışmalar şimdilik durulsa da gerilim artarak devam ediyor. Eset rejimi bölgeye zaman zaman hava saldırıları düzenliyor.

Irak ise Maliki yönetiminin Irak Anayasası'na aykırı siyaseti nedeniyle ciddi bir kriz içinde.

Güney Kürdistan bölge hükümeti ile Irak merkezi hükümeti arasında sert rüzgarlar esiyor. Maliki'nin Kerkük, Musul ve Diyalı gibi statüsü tartışmalı bölgelere "Dicle operasyon birlikleri"ni göndermesi, tarafları savaşın eşiğine getirdi. Kürdistan Bölge Hükümeti Maliki'nin bu anayasaya aykırı, saldırgan hamlesini Peşmergeleri Kerkük yoluna yığarak cevap verdi.

Peşmergeler elleri tetikte beklerken diplomatik girişimler de devam ediyor.

Basına yansıyan son haberlere göre Peşmerge Bakanlığı ile Irak Savunma Bakanlığı prensip olarak 14 maddelik bir metin üzerinde anlaşsa da savaş ihtimali azalmış değil. değil.

Tüm bu gelişmelere ek olarak İsrail- Filistin sorunu da tekrar alevlendi.

İsrail, Gazze'ye hava saldırısı düzenledi. Saldırıda Hamas'ın askeri lideri Ahmet el-Caberi hayatını kaybetti. Kısa sürede tırmanan karşılıklı şiddet nihayet ateşkesle sonuçlandı.

30 Kasım 2012 tarihinde Filistin, BM'de "Üye olmayan Gözlemci Devlet" statüsü elde etti. ABD'nin muhalefetine rağmen BM Genel Kurulu'nda yapılan oylamada, Filistin'in "Gözlemci devlet statüsü" talebi 138 evet oyu ile kabul edildi. Sadece 9 ül-

kenin "hayır" oyu kullandığı oylamada, 41 ülke de çekimser kaldı.

Kısacası Orta doğu kaynamaya, taşlar yerinden oynamaya devam ediyor. Daha uzun süre bölgede gerilim ve çatışmaların eksik olmayacağı anlaşılıyor.

Öte yandan, Kuzey Kürdistan'da önemli bir Kürt partisi olan HAK-PAR (Hak ve Özgürlükler Partisi) 5.Olağan Kongresi'ni 4 Kasım 2012 tarihinde, Ankara'da Kocatepe Kültür Merkezi'nde büyük bir coşku ile gerçekleştirdi.

"Kürt sorununa eşitlik temelinde adil ve barışçıl çözüm" şiarıyla gerçekleştirilen kongreye Kürdistanın tüm parçalarından, diasporadan seçkin temsilci ve konuklar da katıldı

Kürdistan özgürlük mücadelesinin önemli aktörlerinden, Kürdistan Sosyalist Partisi PSK 'nin kurucusu Kemal Burkay HAK-PAR'ın Genel başkanlığa getirildi.

Kuzey Kürdistan'da legal demokratik mücadelede önemli bir sürecin başlangıcı olacağını düşündüğümüz HAKPAR 5. Kongresi ve sonuçlarını saygılarımıza taşıyoruz.

Yeni sayımızda görüşmek dileğiyle.

Deng Dergisi
Genel Yayın Yönetmeni
Arif SEVİNÇ

Bağdat-Hewlêr gerginliği üzerine

Görüldüğü gibi, Bağdat-Hewlêr gerginliği sadece Irak Merkezi Hükümeti ile Kürdistan Bölgesi arasında yaşanan bir gerginlikten öte bir yapıya sahip. Gerginliğin bölgesel ve uluslararası boyutu var ve ne yazık ki Şii-Sünni gerginliğine dönme potansiyelini de içinde barındırıyor. Oysa her iki eksenden birinin yanında yer almak Kürdlerin çıkarına değil.

Mesut TEK

Irak Başbakanı Maliki'ye bağlı ve O'nun emri ile oluşturulan Dicle Operasyon Birlikleri'nin "güvenliğini sağlamak amacıyla" Bağdat ve Hewlêr arasında çözüm bekleyen sorunların başında gelen "140. Madde Bölgesi"ne sevk edilmesi, iki merkez arasındaki gerginliği artırdı. Basına da yansıdığı gibi Dicle Operasyon Birlikleri ile Peşmerge Güçleri Kürdistan'ın Güney sınırını belirleyen Hemrin Dağı eteklerinde mevzilenmiş bulunuyorlar.

Kuşkusuz, Dicle Operasyon Birlikleri'nin neden olduğu gerginlik, Bağdat-Hewlêr arasında yaşanan ilk gerginlik değil.

Bağdat, emperyalistlerin, Birinci Dünya Savaşı sonrasında Ortadoğu'daki sınırları çıkarları doğrultusunda cetvel ile çizerlerken kurulan Irak devletinin başkenti. Hewlêr ise Kürd tarihinde önemli bir yere sahip olan bir kent. Özellikle yakın dönemde, önemli gelişmelerin yaşandığı Güney Kürdistan'ın, Kürdistan Parlamentosu'nda kabul edilen Anayasası'na göre "geçici başkenti."

Bağdat, Saddam rejiminin yıkılmasına, 2005 yılında yeni Irak Anayasası kabul edilene kadar Kürdler için sömürgeciliğin, işgalin, ulusal baskı, zulüm ve Enfallerin sembolüydü, sömürgeci politikaların oluş-

arasında yaşanan gerginlikler, taraflar arasında gerçekleştirilen görüşmeler veya taraflardan birinin geri adım atması sonucu şu ana kadar çatışmalara dönüşmedi. Ama sorunlar kökten çözülmediler, çözülmedikleri için de dış müdahalelere açık hale geldiler.

Başbakanı Maliki'nin, Bölge Başkanı Mesud Barzani'nin girişimiyle gerçekleşen toplantıda, toplantıya katılan siyasi guruplarca imzalanan Hewlêr Anlaşması'na uymamaması, iç güvenlik kuvvetlerini, istihbarat ve Merkez Bankası gibi temel kurumları kendisine bağlayarak diktatörlüğe yönelmesi, Cumhurbaşkanı Sayın Talabani ve bir Kürdün komutasında olan Silahlı Güçler Genel Karargahı'nı devre dışı bırakarak Dicle Operasyon Birliklerini oluşturması, son gerginliğin nedenleri arasında bulunuyorlar.

Güney Kürdistan Siyasi Önderliği, Bölge Başkanı vasıtasıyla bu ve benzeri sorunların Anayasa ve yasalar uyarınca çözülmesi gerektiğini; Kürdlerin Irak'ın birliği içinde kalmalarının Anayasa'nın eksiksiz uygulanmasına bağlı olduğunu sık sık dile getirdi. Bölge Başkanı Sayın Mesud Barzani, her fırsatta Araplar arasında bazan çok şiddetli bir hal alan Sünni-Şii gerginliğinde taraf olmadıklarını, demokrasi ve değişim cephesinden yana taraf olduklarını yineledi.

turulduğu, katliam planlarının yapıldığı yer idi. Bu nedenle son yıllara kadar "Bağdat-Hewlêr gerginliği, çatışması" ya da "savaş", ulusal haklarını talep eden, bu uğurda silahlı mücadele de yürüten Kürd halkı ile sömürgeci politikaların devamında ısrarlı olan Irak devleti arasındaki ilişkilerin bir başka ifadesiydi. Bugün Bağdat-Hewlêr arasında böylesi bir ilişkiden bahsedilmez ve yaşanan güncel gerginlik ise 2005 yılı öncesi gerginlikle aynı değil.

Kürdistan Bölge Başkanlığı, ülke ve bölge gerçeklerine uygun, bu sorumlu tavrını, Güney Kürdistan sınırına dayanan Dicle Operasyon Birlikleri'nin yol açtığı son gerginlikte de gösteriyor.

Aynı değil, çünkü yeni Anayasa ile Güneyli Kürdler Irak sınırları içinde sadece kendi kaderleri üzerinde söz sahibi olmakla kalmadılar, aynı zamanda bu ülkenin idaresi ve geleceği konusunda da söz ve karar sahibi haline geldiler. Ama Bağdat-Hewlêr gerginliği, içeriği ve biçimi değişerek devam edemedi.

Irak Başbakanı Maliki'nin, Bölge Başkanı Mesud Barzani'nin girişimiyle gerçekleşen toplantıda, toplantıya katılan siyasi guruplarca imzalanan Hewlêr Anlaşması'na uymamaması, iç güvenlik kuvvetlerini, istihbarat ve Merkez Bankası gibi temel kurumları kendisine bağlayarak diktatörlüğe yönelmesi, Cumhurbaşkanı Sayın Talabani ve bir Kürdün komutasında olan Silahlı Güçler Genel Karargahı'nı devre dışı bırakarak Dicle Operasyon Birliklerini oluşturması, son gerginliğin nedenleri arasında bulunuyorlar. Bağdat-Hewlêr gerginliğinin sözkonusu görünür nedenlerinin yanısıra bölgedeki siyasi olaylardan kaynaklanan önemli başka nedenleri de var. Ki bunların başında Suriye'de yaşanan iç savaş geliyor.

Başta yeni Anayasa'nın 140. Maddesi olmak üzere, Gaz ve Petrol Yasası, Peşmerge ve bütçe sorunu, Kerkük, Xaneqin, Mendeli, Şingar, vb. Kürdistan Bölgesi dışında kalan Kürt illerinde güvenliğin sağlanması gibi önemli sorunlar, Bağdat ile Hewlêr arasında, bazan sertleşen gerginliklerin yaşanmasına neden oldular. İki merkez

Ortadoğu ve Kuzey Afrika'yı etkisi altına alan "Arap Baharı"nın estirdiği rüzgar, Suriye'ye fırtına olarak yansıdı, giderek bölgesel ve uluslararası güçlerin de doğrudan taraf haline geldikleri iç savaş halini aldı.

Suriye’de savaşıyan taraflar sadece BAAS rejimi ile her renk ve boydan muhalifleri değil. Savaş, esasen bölgede hakimiyet kurma mücadelesine girişen Şii-Sünni cephe-leri ve onların uluslararası dektekçileri arasında yaşıyor.

**İran, Suriye, Lübnan Hızbullahı ekse-
ninde oluşun Şii cephesine son olarak Maliki
ve çevresi de katıldı. “Şii-Kürd ittifakını” sa-
vunan PKK ise bu cephenin destekçileri ara-
sında bulunuyor. Sünni cephesi ise esas olarak
Suudi Arabistan, başta Katar olmak üzere
Körfez ülkeri ve Türkiye’den oluşuyor**

Şii-Sünni ayrılığı, İslam dünyasında ya-
şanan siyasal iktidar mücadelesinden ba-
ğımsız değil ve O’nun kadar eski. Bu
ayrılık İran’da Şahınşahi rejiminin yıkıl-
ması, Humeyni ve çevresinin iktidarı ele
geçirmesiyle yeni bir aşamaya girdi ve o
günden bu yana Ortadoğu’da yaşanan her
siyasi gerginlikte bu ayrılığın izlerine rast-
lamak mümkün.

İran, Suriye, Lübnan Hızbullahı ekseninde
oluşun Şii cephesine son olarak Maliki ve
çevresi de katıldı. “Şii-Kürd ittifakını” sa-
vunan PKK ise bu cephenin destekçileri ara-
sında bulunuyor. Sünni cephesi ise esas
olarak Suudi Arabistan, başta Katar olmak
üzere Körfez ülkeri ve Türkiye’den oluşuyor.
Bu konuda bazı önemli noktaları gözü-
nünde bulundurmak, bölgedeki gelişmeleri
değerlendirmeye yardım eder.

Her şeyden önce sözkonusu cephe-leri kar-
şılıklı olarak mevzilenmiş ve savaşmak için
küçücük bir kıvılcım bekleyen güçler ola-
rak görmemek gerekir. Genel olarak böl-
geye hakim olma mücadelesi yürüten
cephelerin bazan işbirliği yaptıkları, örne-
ğin Kürd hareketinin bastırılması için sık
sık biraraya gelerek, ortak programlar ha-
zırlayıp hayata geçirdikleri, Filistin konu-
sunda İsrail karşıtı ortak bir tavır
sergiledikleri biliniyor.

Her iki cephe de emperyalistler ve bölge
gericiliğın çıkarları doğrultusunda oluştu-

ruhan siyasi statünün devamından yanalar
ve bölgede sınırların değişmesine karşılar.

Her iki eksende yer alanlar tüm konularda
aynı düşünmüyorlar. Siyasi gelişmeler kar-
şısında bazan ayrı tavır gösterdikleri gibi,
kendi aralarında da sorunları bulunuyor.

Son yaşanan Bağdat-Hewlêr gergin-
liği de, bu iki cephe arasında Su-
riye’de yaşanan çatışmadan
bağımsız değil.

Biliniyor, İran İslam Cumhuriyeti
tüm gücü ile BAAS rejimini destek-
liyor. Çünkü BAAS rejiminin yıkıl-
masıyla birlikte çanların kendisi için
daha güçlü çalmaya başlayacağını
biliyor ve bu nedenle de ön cephesini

Suriye’de kuruyor. Esad rejimine askeri, si-
yasi ve ekonomik destek sunmakla kal-
mıyor, Suriye muhalefetini destekleyen
ülkelerde sorunlar yaratıyor, tehditler sa-
vurmaktan geri kalmıyor.

Kürdistan Bölge Başkanlığı, Suriye’de
halkının demokratik talepleri ile BAAS re-
jimine karşı başlattığı hareketi destekledi-
ğini ilk açıklayanlar arasında bulunuyor.
Buna karşılık Şiiilerin ağırlıkta olduğu mer-
kezi hükümet, daha düne kadar kanlı bı-
çaklı olduğu Suriye BAAS rejimi
destekliyor.

Kürdistan Bölge Başkanlığı desteğini
açıklamakla kalmadı, aynı zamanda başlat-
tığı bir girişimle, rolünü gerektiği gibi oy-
naması için, Suriye muhalefetinin önemli
ve etkili bir kesimini oluşturan Kürdlerin
birliğini sağladı.

(Bu yazının temel konusu Bağdat-Hewlêr
gerginliğidir. Bir başka yazının konusu olsa
da, özellikle Kürd kamuoyunun bilmesi ge-
reken ve Suriye Kürd muhalefetinin duru-
munu özce ortaya koyan bir kaç şey
söylemek zorunlu. Kısmen basına da yan-
sıdığı gibi, ne yazık ki Suriye Kürd muha-
lefeti Bölge Başkanı Mesud Barzani’nın
girişimleri sonucu imzaladığı Hewlêr An-
laşması’nı hayata geçirmede, birliği gerçek-
leştirme sürecindeki başarısını
tekrarlayamadı. Anlaşma maddelerinin ha-
yata geçirilmesi geciktikçe, Kürd muhale-

feti birliğini koruma noktasında ciddi sorunlarla yüz yüze kalıyor, Güney Kürdistan Bölgesi ile olan ilişkilerinde sıkıntılar yaşıyor. Kürd muhalefetine bu durumu, Suriye genel muhalefetiyle ilişkilerinde de

lumların kurtuluşu için devrim ihracı"nın dış politikasının temeli haline getiren İran, bu anlayışının gereği olarak komşu ülkelerde, özellikle de Şiilerin yoğun olarak yaşadığı ülkelerde "iyi komşuluk ilişkileri" ile uyuşmayan işler

Sadece İran'ın değil, Suriye'ye yönelik politikası nedeniyle Rusya ve Çin'in de desteğini arkasında hisseden Maliki ve çevresi, Arap şoven ve milliyetçilerinin duygularına seslenmekten geri kalmıyor. Sünni Arap milliyetçilerin desteğini almak için, "Kerkük Arap kentidir" diyor, kürdistan Bölgesi'nin Irak'ın birliği için tehlike oluşturduğu propagandasını yapıyor.

yapma konusunda deney sahibi olan bir devlettir.

Son Bağdat-Hewlêr gerginliğinin başlangıcında, Güneyli bazı yurtsever güçlerin sözkonusu gerginliği Barzani-Maliki gerginliği olarak nitelendirmelerinde, Kürdistan Bölge Başkanlığı'nın

promlemlere yol açmakla birlikte, Kürdlerin Suriye genelinde yalnızlaşması riskini de taşıyor.)

Hiç kuşku yok ki Kürdistan Bölge Başkanlığı'nın bu ve benzeri çaba ve tavırları, başta BAAS diktatörlüğü ve başta İran olmak üzere BAAS'ın destekçilerini de rahatsız etti; ediyor.

Saddam rejiminin yıkılmasından ve özellikle de ABD askerlerinin Irak'tan çekilmesinden sonra, İran'ın Irak politikasındaki etkisi giderek arttı. Maliki hükümetinin en büyük destekçisi, Irak Şiileri ile iyi ilişkiler içinde olan İran İslam Cumhuriyeti. İran'ın bu desteği, Maliki'yi Irak'ta hassas dengeler üzerine kurulan ve pamuk ipliğine bağlı siyasi dengeleri bozma pahasına da olsa, diktatörlüğünü kurma ve güçlendirme konusunda cesaretlendiriyor.

Sadece İran'ın değil, Suriye'ye yönelik politikası nedeniyle Rusya ve Çin'in de desteğini arkasında hisseden Maliki ve çevresi, Arap şoven ve milliyetçilerinin duygularına seslenmekten geri kalmıyor. Sünni Arap milliyetçilerin desteğini almak için, "Kerkük Arap kentidir" diyor, kürdistan Bölgesi'nin Irak'ın birliği için tehlike oluşturduğu propagandasını yapıyor.

İran'ın yaptıkları sadece Maliki'yi desteklemekle sınırlı değil. Bir dönem "maz-

ortak politika oluşturmak amacıyla başlattığı girişimlerden uzak durmalarında da, İran İslam Cumhuriyeti'nin Güneyli örgütlerle olan ilişkisinin payı büyüktür. Sözkonusu tavırlarıyla başlangıçta Güney Kürdistan karşıtlarının gönlünü hoş eden yurtsever güçler, Bağdat-Hewlêr gerginliğinin tehlikeli bir hal almaya başlamasıyla birlikte dostların gönlünü hoş eden tavırlar sergilemeye başladılar. Ki, kuşkusuz bu, Güney'deki ulusal ve demokratik kazanımların korunması açısından önemli bir adımdır ve Güney'de bazı sorunları kaşıyarak iç huzursuzluklar çıkartmak isteyenlerin heveslerini kursaklarında bırakacaktır.

Özcesi, Maliki ve çevresinin Kürdistan Bölgesi'ne yönelik saldırgan tavrı, Dicle Operasyon Birlikleri'ni Kürdistan'a doğru yola çıkartarak gerginlik yaratması İran İslam Cumhuriyeti'nin bölgeye yönelik politikasından bağımsız değil.

Nükleer programı nedeniyle uygulanan ambargonun yol açtığı ekonomik sorunlarla boğuşan İran, bu ve benzeri politikalarıyla Irak'ın Suriye'nin huzursuz arka bahçesi haline gelmesini, Suriye BAAS rejiminin yıkılması halinde ön cephesini Irak'ta kurmayı ve böylelikle bölgesel diktatörlükleri önüne ka-

tarak silip süpüren değişim sürecinde, sıranın kendisine gelmesini geciktirmeyi amaçlıyor.

Türkiye de, Suriye'ye yönelik politikasının etkisiyle Bağdat-Hewlêr gerginliğinde

liğin bölgesel ve uluslararası boyutu var ve ne yazık ki Şii-Sünni gerginliğine dönme potansiyelini de içinde barındırıyor.

Oysa her iki eksenden birinin yanında yer

Kürdler iki cepheden birisini seçmemeli ya da yanında yer almamalıdır. Kürdlerin yeri “demokrasi ve değişim cephesi”dir.

Yelkenlerimizi bölgede esen değişim rüzgarları ile doldurmalı, akıntıya karşı değil, akıntı yönünde yüzmeliyiz. Bu amaçla bölgede statüyü değiştirmeye aday süreçlerin bir parçası olmalıyız. Toptancı, bütünlüklü bir politika yerine, gelişmelere göre ve ulusal çıkarları gözeterek tavır almalı, tavır alışlarda şu ya da bu güçle yanyana düşmekten de korkmamalıyız.

almak Kürdlerin çıkarına değil. Çünkü hem Şii hem de Sünni cephesi bölgedeki statünün devamından yana. Daha önemlisi kendi içinde belirli bir dini gurubun hakimiyeti altında şekillenen sözkonusu eksenler, yapıları gereği çok renkli ve sesli bir toplum anlayışından uzaklar. Ki böylesi anlayışlardan birinin yanında yer almak, din ve mezhep açısından bölgenin en renkli yapısına sahip olan Kürd halkının geleceği için büyük tehlikeler içermekte-

giderek bir taraf haline geliyor.

Sünni Cephesi'nin liderliğine soyunan, bazı söylemleri ile “Yeni Osmanlıcılık” çağrışimleri yaratan Türkiye, zaman geçtikçe iyi ilişkiler içinde olduğu İran, Suriye ve Maliki yönetimindeki Irak'tan uzaklaştı ve Güney Kürdistan ile yakınlaşma içine girdi. Öyle ki Erdoğan bir günde yaklaşık 42 adet anlaşma imzaladığı Maliki ve “ailece de görüştüğü” Beşar Esad ile kanlı bıçaklı hale geldi. Güney Kürdistan-Türkiye ilişkilerinin gelişmesini içine sindiremeyen Maliki ise, Türkiye'yi iç işlerine müdahale etmekle suçluyor, Türkiye ise Maliki'yi diktatörlük peşinde koşmakla...

İran ise askeri ve siyasi yetkililerinin ağzından, Suriye politikası, Patriot füze-leri ve Malatya'da konuşlandırılan füze kalkını nedeniyle Türkiye'ye tehditler savunuyor, “Devrimci Halk Savaşı Stratejisi”ni hayata geçirmesi için Suriye ile birlikte PKK'ye her türlü desteğini sunuyor...

Görüldüğü gibi, Bağdat-Hewlêr gerginliği sadece Irak Merkezi Hükümeti ile Kürdistan Bölgesi arasında yaşanan bir gerginlikten öte bir yapıya sahip. Gergin-

dir.

Kürdler iki cepheden birisini seçmemeli ya da yanında yer almamalıdır. Kürdlerin yeri “demokrasi ve değişim cephesi”dir. Yelkenlerimizi bölgede esen değişim rüzgarları ile doldurmalı, akıntıya karşı değil, akıntı yönünde yüzmeliyiz. Bu amaçla bölgede statüyü değiştirmeye aday süreçlerin bir parçası olmalıyız. Toptancı, bütünlüklü bir politika yerine, gelişmelere göre ve ulusal çıkarları gözeterek tavır almalı, tavır alışlarda şu ya da bu güçle yanyana düşmekten de korkmamalıyız.

Kürdlerin bölgeyi etkisi altına alan ve alt üst olmasına yol açan değişim sürecindeki en büyük silahı davalarında haklı olmalarıdır. Haklı davamızı haksız duruma düşürecek davranış, eylem, söylemlerden uzak durmalı, çağdaş değerleri ön plana çıkarak dönemin şartlarına uygun mücadele biçimlerine başvurmaliyiz.

Bir de bir kaç gün önce Hewlêr'de gerçekleştirilen Kürdistan Gaz ve Petrol Konferansı'nda bir kez daha dile getirilen bakir petrol ve doğal gaz yataklarının bize sağladığı silahı iyi kullanmalıyız.

Eşitlik temelinde bir çözüm istiyoruz

Hak ve Özgürlükler Partisi 5.Olağan Kongresini 4 Kasım 2012 günü Ankara'da Kocatepe Kültür Merkezi'nde gerçekleştirdi.

Kongre sabah saat 10'da başladı ve saat 21'de sona erdi. Salon hınca hınç doluydu, kitlenin bir bölümü kongreyi ayakta izledi. Kürdistan'dan ve Türkiye'nin batıdaki illerinden gelen delege ve izleyicilerin yanı sıra yurt dışından da önemli bir katılım vardı. Federal Almanya, İsveç, İsviçre, Danimarka, Fransa, İngiltere ve Hollanda'dan, Hatta Avustralya'dan gelen, çoğunluğu KOMKAR çevresinden HAK-PAR dostlarının sayısı yüz dolayında idi.

Kongre'ye çok sayıda parti ve Demokratik kitle örgütü temsilcisi katıldı veya mesaj gönderdi. Gelen temsilcilerin bazıları konuşma yaptılar.

Kongre, saat 10'da Genel Sayman **Celal Yıldız**'ın açış konuşmasıyla başladı. Daha sonra **Sıracettin Sarı, Semra Özcan, Nevzat Karakeçili, Dilan Ekinci ve Yekbun**

Eren'den oluşan divan heyeti seçildi.

Önce HAK-PAR Genel Başkanı **Bayram Bozyel**, ardından yeni Genel Başkan Adayı **Kemal Burkay** birer konuşma yaptılar.

Daha sonra konuklardan Suriye Kürtleri İlerici Demokrat Partisi (Partiya Pêşverû) Genel Başkanı **Abdulhemit Dewrêş** bir konuşma yaptı. Aynı zamanda Suriye'deki Kürt partilerinin oluşturduğu cephenin (ENKS) dış politika sözcüsü olan Dewrêş, ilerlemiş yaşına rağmen HAK-PAR Kongresi için Amman'dan gelmişti. Kürtçe olarak yaptığı konuşmasında kendilerinin Suriye'de genel olarak demokrasi ve Kürt halkı için de özgürlük istediklerini dile getiren Dewrêş, Arap halkıyla ilişkilerinin önemine değindi ve sorunu birlikte çözebileceklerini söyledi. Türkiye Kürtlerinin de yan yana yaşadıkları Türk halkıyla ilişkilerinin önemine değindi.

Kürdistan Bölgesel Yönetimi'ni temsilen Kongre'ye katılan ve Kürtçe bir konuşma

Sefin Dizayi, daha önce uzun bir süre Ankara'da KDP temsilcisi olarak da görev yapmıştı. Dizayi Başkan **Mesut Barzani**'nin ve KDP siyasi bürosunun selamlarını ve başarı dileklerini ilettili. 1990'lı yıllarla kıyaslandığında Türkiye'de önemli bir değişim olduğunu, olumlu bazı adımlar atıldığını, Kürt sorununun oldukça serbest biçimde tartışıldığını anlatarak sorunun diyalog yoluyla, adil barışçı biçimde çözümünden, silahların susmasından yana olduklarını dile getirdi. Daha sonra söz alan, Irak Federasyonu Cumhurbaşkanı **Celal Talabani**'nin sözcüsü ve aynı zamanda Kürdistan Yurtsever Birliği Siyasi Bürosu'nun temsilcisi **Mahmut Heci Saleh** yaptığı konuşmada Talabani'nin ve arkadaşlarının selam ve başarı dileklerini ilettili. Saleh de Türkiye'de Kürt sorununun, barışçı yöntemlerle, diyalog yoluyla ve Kürt halkının meşru talepleri karşılanarak çözülmesini temenni etti.

İran Kürdistan Demokrat Partisi'ni temsilen **Mihemed Saleh**, Irak Demokrat Sosyalist Parti Genel Sekreteri **Salih Qadiri**, Suriye Kürtleri Birlik Partisi (Partiya Yekitiya Kurd) siyasi büro üyesi **Ahmet Çeto**, Kürdistan Sosyalist Partisi (Irak) KM üyesi **Rêber İsmail Amedi** de Kongrede birer konuşma yaptılar.

Danimarka Sosyalist Halk Partisi'ni temsilen HAK-PAR Kongresi'ne katılan Kürt asıllı parlamenter **Özlem Sara Çekiç**, yaptığı ko-

nuşmada, bir Kürt kızı olarak kendi siyasal geçmişinden kısaca söz etti, Türkiye'de Kürt sorununun çözümü için dilek ve temennilerini anlattı ve sorunun inkar ya da şiddet yöntemleriyle çözülemeyeceğini anlattı.

Daha sonra SÖDEP Genel Başkanı **Hüseyin Ergün** yaptığı konuşmada HAK-PAR Kongresinde verilen mesajların öneminden söz etti. Burkay'la TİP'te beraber çalıştığını, TİP'in 4. Kongresi'nde Kürt sorunu ile ilgili alınan karardan söz etti. İki örgüt arasında iyi ilişkilerin sürmesini ve güçlenmesini temenni etti.

Daha sonra söz alan konuklardan ÖSP Genel Başkanı **Sinan Çiftiyürek**, Komkar-EU Başkanı **Kovan Amedi** ile, Almanya KOMKAR Başkanı **Şükrü Güler**, HAK-PAR Dayanışma Komitesi Başkanı **Fettah Timar** da birer konuşma yaptılar.

Faaliyet ve Mali raporların okunmasının ardından delegeler söz alarak görüşlerini dile getirdiler. Daha sonra seçimlere geçildi: Kemal Burkay kullanılan geçerli oyların 274'ünü alarak Genel Başkan seçildi.

Parti Meclisi için yapılan seçimlere il başkanlarının hazırladığı tek liste ile girildi. Kongrede Sayın Kemal Burkay Ve Sayın Bayram Bozyel'in yaptıkları konuşmaları, Kongre kararlarını, PM sonuç bildirisi ile Kongrenin havasını yansıtacağına inandığımız kimi anekdotları sizlerle paylaşıyoruz.

Eşitlik temelinde bir çözüm istiyoruz. Bunun biçimi federasyondur

“ Ben şu anda örgütlü mücadelenin dışında olan pek çok kadronun, pek çok yurtseverin halkın kurtuluşuna, özgürlüğe ve demokrasiye olan inançlarını koruduklarını biliyorum. Bu nedenle onları bizimle el ele vermeye, HAK-PAR’a çağırıyorum. Gelin güçlerimizi birleştirelim!”

Kemal BURKAY

Sayın konuklar,
Değerli kongre delegeleri,
Sevgili dost ve arkadaşlarım,

Partimizin 5. Kongresine hoş geldiniz.

Bildiğiniz gibi, 32 yılı bulan uzun bir politik göçmenlik döneminin ardından, geçen yıl yeniden yurda döndüm. Şimdi de bir legal partinin, HAK-PAR’ın kongresinde sizinle birlikteyim.

Bu bende hem hoş, hem buruk duygular uyandırıyor. Hoş tarafı şu ki, gurbette, sürgünde geçen 32 yıla rağmen ayakta kalmayı başardık, özgürlük ve demokrasi

için çıktığımız yolda mücadelemizi sürdürdük ve bugün yine sizinle birlikteyiz. Ama asıl hoş tarafı, yurt içinde sizlerin, onca zulme, baskı ve işkenceye, yargısız infazlara ve büyük ekonomik zorluklara rağmen mücadeleyi sürdürerek bugünlere getirmiş olmanızdır. Yurt içindeki insanlarımızın bu destansı mücadelesi bize onur veriyor.

Buruk duygulara gelince... 32 yıl az bir süre değil. Yurt dışında ne denli verimli bir çalışma yapsak, yurt içindeki mücadeleye destek versek de, bu yüzlerce, binlerce kadro bakımından kaybedilmiş

Eğer o dönemlerin barışçı, demokratik mücadelesinin yolu kesilmeseydi, eğer on yıllar boyu zindanlarda ve sürgünde değil de ülkemizde, halkımızın arasında özgürce siyaset yapabilseydik, görüşlerimizi özgürce söyleyip özgürce örgütlenebilseydik, belki de bugün yüz yüze olunan ağır sorunları çoktan çözmüş olacaktık.

önemli bir zamandır, nerdeyse yarım ömürdür. Eğer o dönemlerin barışçı, demokratik mücadelesinin yolu kesilmeseydi, eğer on yıllar boyu zindanlarda ve sürgünde değil de ülkemizde, halkımızın arasında özgürce siyaset yapabilseydik, görüşlerimizi özgürce söyleyip özgürce örgütlenebilseydik, belki de bugün yüz yüze olunan ağır sorunları çoktan çözmüş olacaktık. Darbeler, özellikle de 12 Eylül darbesi bu ülkeye, halklarımıza çok şey, belki bir yarım yüzyıl, belki daha fazlasını kaybettirdi.

Değerli dostlar, arkadaşlar,

Gençler o günleri yaşamış olmasa bile, burada olanların birçoğu 1970 ve 80 öncesini bilir. Biz Kürt yurtseverleri için, legal planda görüşlerimizi ve taleplerimizi özgürce dile getirebileceğimiz örgütsel çalışma koşulları yoktu. En masum görüşlere ve taleplere karşı da tutuklama, işkence, bundan da öte saldırılar ve siyasi cinayetler ülkenin siyasi ortamını karartıyordu. Bu nedenle Kürt hareketi ve sol hareket illegaliteye, gizliliğe yöneldi. Baskı ve şiddet kendi karıştını yarattı ve zaman içinde ülke, çok büyük acılara, büyük bedellere mal olan bir şiddet sarmalına girdi, ki bugün de ondan kurtulmaya, siyaseti normalleştirmeye çalışıyoruz.

Bir başka deyişle, geçmişte illegalite, ya

da gizlilik, bizim tercih ettiğimiz bir şey değildi, buna zorlandık, mecbur edildik. İlk uygun fırsatta ise açık çalışmaya, legaliteye yöneldik. Buna yönelik çabalarımız daha 1980'li yılların sonlarında, Cunta'nın gerilediği dönemde başladı. 1990 yılında Halkın Emek Partisi'nin, kısa adıyla HEP'in, ortaya çıkışında benim ve arkadaşlarımın payı var.

DEP'te de öyle. Daha sonra Kürt legal siyaseti ne yazık ki, bazı kesimlerin izlediği yanlış yöntemler yüzünden ayrıştı ve ayrı kanallara yöneldi. Parti içi demokrasiye, barışçı yöntemlere önem veren ve şiddeti dışlayan hat DDP, DBP ve son olarak da HAK-PAR'da bugünlere kadar sürüp geldi.

Tüm bu legal partilerin daha önceki dönemdeki ve nerdeyse tamamı illegal olan partilerden en önemli farkı şu ki, daha öncekiler belli bir ideolojik çizgide örgütlenmişlerdi ve hemen tamamı kendilerini Marksist-Leninist diye niteliyorlardı, bu konuda adeta bir yarış içindeydiler. O dönem için bu anlaşılır bir şeydir. O zamanki iki kutuplu dünya ve soğuk savaş dönemi, aynı zamanda sosyalist devrimler ve ulusal kurtuluş savaşları dönemi... Sosyalist bir öncülüğün ve iktidarın aynı zamanda Kürt halkını ulusal kurtuluşa götüreceği öngörülüyordu. Bu nedenle Kürt ulusal hareketi nerdeyse bütünüyle sola, sosyalizme yönelmişti. Ama 1980'lerin sonunda ve 90'ların başlarında sosyalist sistemin çökmesi, Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla çok şey değişti. Günümüzde, değişen koşullar nedeniyle, pek çok toplum gibi, Kürt halkı, hatta Türk halkı için de, yakın hedef özgürlük ve demokrasidir. Yani çağdaş anlamda özgür ve demokratik bir toplum yaratmaktır.

Öyle olunca, özellikle Kürt hareketi için gerekli örgüt de, kitlelerin, değişik toplum kesimlerinin temel hak ve özgürlüklerini programına almış, bunun için mücadele eden, demokratik ve değişimci bir parti olmalıdır.

Biz, Kürt halkının siyasal, yönetsel, kültürel tüm temel haklarını savunuyoruz ve eşitlik temelinde bir çözüm istiyoruz. Bunun biçimi federasyondur. Türkiye’de, ülkenin çoğulcu, çok renkli gerçeğine uymayan üniter yapı terk edilmeli, ademi merkeziyetçi, federatif bir yapıya geçilmelidir.

Elbet, sadece doğru bir program ve doğru hedefler seçmiş olmak yetmez. Hedefe ulaşmak için, zamana, koşullara uygun doğru yöntemler de seçmiş olmak gerekir.

İşte HAK-PAR böyle bir partidir. HAK-PAR Kürt ulusal hareketinin bir parçasıdır, onun evriminin yeni dönemdeki bir ürünüdür. HAK-PAR 2000’li yılların başında oluştu. Bu bir rastlantı değil. Tam da o dönemde Kürt ulusal hareketi dar bir boğaza girmişti, zor günler yaşıyordu. Rejim, 1960’lı yıllardan başlayarak baskı ve şiddetin dozunu arttırarak, Kürt hareketini adeta bile bile şiddete itti, terörize etti. 1999’dan itibaren ise, PKK lideri Öcalan’ın yakalanıp Türkiye’ye getirilmesinin ardından, bu durumdan yararlanarak Kürt hareketini pasifize etmeye çalıştı. Nitekim, Öcalan İmralı’daki savunmasında geçmişteki tüm taleplerini reddetti, “ne bağımsızlık, ne federasyon, ne otonomi, bunların hiçbirini istemiyoruz,” dedi. Üniter devleti ve Kemalizmi savunur oldu. Kürt halkının hak taleplerini sıradan kültürel haklara indirgedi. Partisi de onu izledi.

İşte HAK-PAR bu koşullarda, ulusal saflarda baş gösteren karamsarlığı,

umutsuzluğu giderme, ulusal talepleri ve mücadeleyi sahiplenme, Kürt halkına doğru bir seçenek sunma ihtiyacının gereği olarak ortaya çıktı. Bunun için yurtsever güçlerin el ele vermesi gerekiyordu. Bu amaçla, geçmişte ayrı ayrı örgütlerde siyaset yapan, ayrı ayrı kulvarlarda koşan Kürt yurtseverleri özgürlüğü ve demokrasiyi hedefleyen ortak bir program üzerinde bir araya geldiler.

Bu program Kürt halkının temel taleplerini içeriyor. Biz, Kürt halkının siyasal, yönetsel, kültürel tüm temel haklarını savunuyoruz ve eşitlik temelinde bir çözüm istiyoruz. Bunun biçimi federasyondur.

Türkiye’de, ülkenin çoğulcu, çok renkli gerçeğine uymayan üniter yapı terk edilmeli, ademi merkeziyetçi, federatif bir yapıya geçilmelidir. Kürt nüfusun çoğunlukta olduğu Doğu illerinde, yani Kürdistan’da federatif bir yapı oluşmalıdır. Kürtçe eğitim dili olmalı, aynı zamanda Türkçenin yanı sıra 2. Resmi dil olmalıdır.

Değerli arkadaşlar,

Bildiğiniz gibi Kürt sorunu Türkiye Cumhuriyeti’ne Osmanlı’dan miras kalmış bir sorun. Osmanlı döneminde başlangıçta bir Kürt sorunu yoktu. İmparatorlukla Kürtlerin ilişkisi bir bakıma bir uzlaşma ve ittifak üzerine kurulmuştu. Osmanlı, Kürdistan’ı ve Kürt halkını tanıyordu. Kürt beylikleri özerktiler. Yani Osmanlı’da bir tür ademi merkeziyetçi yapı geçerliydi. Kürdistan medreselerinde Kürtçe eğitim yapılmaktaydı. Bu medreselerde nice Kürt ozanı, Kürt bilgisi yetişti. Ancak 19. Yüzyıl başlarından itibaren Osmanlı’da ve İran’da merkezileşme hareketi ile birlikte Kürtlerle çatışma dönemi başladı, Kürt beylikleri yok edildiler. Sorun

böyle ortaya çıktı. Cumhuriyetin kurucuları da onu adil biçimde, eşitlik teminde, yani Kürt halkının temel haklarını tanıyarak çözemediler. Aksine Osmanlı'da bile görülmemiş bir anlayışla, tek soy, tek dil anlayışıyla, Kürt halkını yok saydılar, Kürt dilini ve kültürünü

silahlar karşılıklı olarak susmalı. Türk devleti ve hükümeti, Kürt halkının meşru haklarını tanımak için gerekli köklü, sorun çözücü adımları atmalı.

Kürt kesiminde silah kullanan PKK ise, bu yöntemle sonuç alamayacağını kabul edip, silahları tümünden bırakmalı

yok etmeye çalıştılar. Bu inkâr ve baskı politikası idi ve doğal olarak tepkilere, bir dizi Kürt ayaklanmasına yol açtı. Ayaklanmalar kanlı şekilde bastırıldı, ama sorun çözülmedi, aksine giderek büyüdü.

Son 40 yıl, Kürt hareketi bakımından çok daha şiddetli uygulamalara sahne oldu. Şiddet şiddeti doğurdu ve bugünlere geldik. Bu süre içinde Kürt halkı da Türk halkı da çok büyük bedeller ödedi. Bu çatışma ortamında 50 binden fazla can yitirdik. Kürdistan altüst oldu, tarım ve hayvancılık çöktü. Binlerce köy yakılıp yıkıldı, boşaldı. Milyonlarca insanımız sürgün yollarına düştü. Bu savaş nedeniyle Türk halkının kayıpları da az değildir. Onca can kaybının, acının yanı sıra, ülkenin trilyonlarca lirası savaşa, yıkıma gitti. Oysa bu büyük paralarla ülkemizin insanlarına çok daha iyi bir eğitim, iyi bir hayat düzeyi sağlanabilirdi. Kurşuna bombaya giden paralar, ekmeğe, kitaba, sağlık alanına gidebilir, bununla iş alanları açılır, ülke daha da geliştirdi.

Çatışma ortamı ülkenin demokratikleş-

mesini, Avrupa Birliği ile bütünleşmesini de engelledi.

İzlenen baskı politikasının ve şiddetin bir çözüm olmadığı şimdi daha açık seçik görülüyor. Hem Kürtler, hem Türkler bu kirli savaştan yoruldu ve diyaloga dayalı, barışçı, adil bir çözüm istiyorlar. Böyle bir çözüm mümkündür.

Kürt sorununa benzer etnik bir sorunla karşılaşan ilk ve tek ülke Türkiye değil. Dünyanın başka yerlerinde de benzer sorunlar çokça yaşandı ve çözümler bulundu. Bazısında hiç savaşa yol açmadan, uygarca yöntemlerle, bazısında ise, savaş devreye girse bile, eninde

sonunda diyalog ve uzlaşmayla. Son örnek Filipinler'de 40 yıldır merkezi yönetime karşı savaşan İslami Moro Kurtuluş Hareketidir. Bundan birkaç gün önce taraflar bir uzlaşmaya vardılar, Müslüman halkın çoğunlukta olduğu güneydeki Moro adasına otonomi tanındı; böylece sorun çözüldü, çatışma bitti.

Biz de diyalog yoluyla uygarca ve adil bir çözüm bularak iki yüzyıldır devam eden bu sorunu sona erdirebilir, ülkemize kalıcı bir barış getirebiliriz.

Bunun için ilk elde silahlar karşılıklı olarak susmalı. Türk devleti ve hükümeti, Kürt halkının meşru haklarını tanımak için gerekli köklü, sorun çözücü adımları atmalı.

Kürt kesiminde silah kullanan PKK ise, bu yöntemle sonuç alamayacağını kabul edip, silahları tümünden bırakmalı. PKK'nin silahlı eylemlerinin şimdiye kadar Kürt halkının haklı davasına nasıl bir etki yaptığı bir yana, bu aşamadan sonra silahların getireceği olumlu hiçbir katkı yoktur. Silah artık çözümün önünde engeldir. Savaşı sürdürmekte yarar gören çözüm karşıtlarının elindeki

en büyük bahane budur.

Diğer bir deyişle, her iki taraf da geçmişteki yanlış politikalardan dönmeli, ezberini bozmalı.

On yıl önce iktidara gelen ve ülkenin askeri vesayetten kurtulması, demokra-

En başta, barış ve çözüme karşı olan statükocu çevreler açılım sürecini engellemek, boşa çıkarmak için elden geleni yaptılar. Hükümet ise hem güçlükler karşısında kararlı davranmadı, hem de Kürt sorununun çözümüne uygun kapsamlı bir proje ve programa sahip değildi. Bu nedenle durdu ve atılan bazı olumlu adımları sıralayarak “Kürt sorunu artık yok” deme noktasına geldi.

tikleşmesi yönünde önemli reformlara imza atan AK Parti, Kürt sorununa ilişkin olarak da bazı ezber bozucu, küçümsemeyecek adımlar attı. Bir Kürt açılımı başlattı, TRT Şeş'i açtı, bazı üniversitelerde Kürt dili bölümleri açıldı. Kürt sorunu geçmişle kıyaslanmayacak biçimde serbestçe tartışılır oldu. Ne yazık ki bu süreç uzun süreli olmadı, son dönemde tıkanı. Bunun çeşitli nedenleri var. En başta, barış ve çözüme karşı olan statükocu çevreler açılım sürecini engellemek, boşa çıkarmak için elden geleni yaptılar. Hükümet ise hem güçlükler karşısında kararlı davranmadı, hem de Kürt sorununun çözümüne uygun kapsamlı bir proje ve programa sahip değildi. Bu nedenle durdu ve atılan bazı olumlu adımları sıralayarak “Kürt sorunu artık yok” deme noktasına geldi.

Böylesi bir anlayışla elbet sorun çözülemez. Kürt sorunu hala olduğu yerde duruyor ve Kürt halkının tüm temel hakları tanınıp eşitlik temelinde çözülmedikçe de bu sorun var olmaya ve kanamaya devam edecektir.

Hükümetin bu tutumuna karşılık Ana Muhalefet Partisi CHP'nin de Kürt sorununun çözümüne yönelik olarak umut vadeden bir tutumu yoktur. CHP, bu sorunun ortaya çıkmasına ve kangrenleşmesine yol açan geçmişteki tutumu ve sorumluluğu bir yana, son yıllarda, özellikle AK Parti'nin başlattığı açılım döneminde de son derece tutucu, statükocu bir rol oynadı. Hemen her olumlu adımın karşısına dikildi. Sayın Kılıçdaroğlu geçen yıl seçimler sırasında Kürt sorununun çözümüne yönelik bazı olumlu açıklamalar yaptı. Ama bu devam etmedi. CHP'nin de sorunu çözmeye yönelik bir projesi yok.

Kürt siyasi hareketinin legal plandaki başlıca temsilciliğine soyunan BDP'ye gelince... O da ne yazık ki politika oluşturmakta özgürce davranamıyor ve İmralı'ya veya başka yerlere bakıyor. Bu nedenledir ki BDP'nin ve onun öncüllerinin siyaseti habire değişiyor. Önce Öcalan'ın tercihinine uygun olarak “demokratik cumhuriyet” dendi, ardından “demokratik özerklik” diye bugüne kadar siyasi literatürde ve uygulamada var olmayan, içi boş bir şeyden bahsedildi.

Değerli arkadaşlar,

Biz HAK-PAR olarak şu anda bu ülkede Kürt sorununun çözümüne ilişkin derli toplu, gerçekçi bir programa sahip olan tek partiyiz. Eğer başka hiçbir neden olmasa bu neden tek başına HAK-PAR'ın varlığı için yeterlidir.

Federatif biçim ülkemizin ve bölgenin koşullarına uygundur. Böylece her iki halkın, eşitlik temelinde ortak bir hayatı inşa etmeleri ve barış içinde bir arada yaşamaları mümkündür. Böylece kimsenin “vatan ve millet bölünecek” diye bir korkuya te-

laşa kapılmasına yer olmayacaktır. Bu bakımdan dünyada pek çok örnek vardır ve biri de biz olacağız. Federatif çözüm, dil ve kültür olarak farklı halkların ve ulusların bir arada yaşamasının biçimidir.

Buradan Türkiye'yi şu anda yönetmekte olan ve güçlü bir kitle desteğine sahip olan AK Parti'ye, onun yöneticilerine, sayın Başbakan'a ve arkadaşlarına sesleniyorum. Bu sorunu daha fazla gecikmeden, her iki halk daha fazla acı çekmeden çözmek mümkündür ve bu işte kendilerine önemli bir rol düşüyor. Bu tarihi rolü oynasınlar. Bazı kesimlerin tepkileri, yanlışları karşısında öfkeye kapılıp ve geri mevzilere çekilip artık "Kürt sorunu yok" demesinler.

Kürt sorunu Türkiye'nin en temel sorunudur ve diğer sorunların ağırlaşmasına, hatta yeni sorunların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Bu sorun çözülmediği sürece Türkiye'nin ayağında bir prangadır.

Kürt sorununun adil ve eşitlikçi bir çözümü ülkemize barış getirecek ve çağdaş bir demokrasinin, aynı zamanda hızlı bir ekonomik ve toplumsal gelişmenin yolunu açacaktır.

Biz HAK-PAR olarak, bu konudaki görüşümüzü kitlelere duyurmak, hem Kürt, hem Türk kamuoyunu ikna etmek için çabalarımızı bundan böyle de kararlı biçimde sürdüreceğiz.

Kürt sorununun çözümü aslında tüm bölge ülkeleri gibi Türkiye'nin de kapısına dayanmıştır. Türkiye uzun süre bundan kaçamaz. Uygarca ve adil bir çözümle bu sorunu sona erdirmek, Türkiye'nin de yararınadır. Barışa ve ileri bir demokrasiye ulaşmak, bölge ülkeleri için örnek olmak da buna bağlıdır.

Bu soruna çözüm getiremeyecek

hiçbir iktidar partisi ve onun lideri Türkiye'nin geleceğini kuramaz ve uzun süre iktidarını koruyamaz. Buradan Türkiye'yi şu anda yönetmekte olan ve güçlü bir kitle desteğine sahip olan AK

Parti'ye, onun yöneticilerine, sayın Başbakan'a ve arkadaşlarına sesleniyorum. Bu sorunu daha fazla gecikmeden, her iki halk daha fazla acı çekmeden çözmek mümkündür ve bu işte kendilerine önemli bir rol düşüyor. Bu tarihi rolü oynasınlar. Bazı kesimlerin tepkileri, yanlışları karşısında öfkeye kapılıp ve geri mevzilere çekilip artık "Kürt sorunu yok" demesinler.

Kitleler onlardan çözüm bekliyor. Bu doğrultuda atacakları her

olumlu adımı, geçmişte olduğu gibi bundan böyle de destekleyeceğiz.

Ana Muhalefet Partisi CHP'ye, Genel Başkanı Dersimli hemşerim Kılıçdaroğlu'na ve sorumlu mevkideki arkadaşlarına da sesleniyorum. Anadilde eğitime bile karşı çıkmakla, "Türkiye'nin bir tek resmi dili olur, o da Türkçedir" demekle Kürt sorunu çözülemez. Sorunun çözümü için çağdaş ve cesur projelerle ortaya çıkmalıdır. Bir sosyal demokrat parti olabilmenin koşullarından biri de budur. Biz onların da sorunun çözümü yönünde geliştirecekleri her olumlu projeye, önercekleri her olumlu adıma destek olmaya hazırız.

Sonuç olarak, şu anda Türkiye siyaset sahnesinde yer alan, iktidarda veya muhalefette olan tüm partilere sesleniyoruz. Gelin el ele verip bu sorunu çözelim, bu yarayı saralım, böylece tarih yazalım.

BDP konusunda da tutumumuz farklı olmayacak. Kürt siyasetinin değişik kulvarlarında koşsak da, bizim BDP'ye yaklaşımımız asla düşmanca değil ve ol-

Biz dostça ilişkilerden yanayız. Hem Kürt halkının hak ve özgürlüklerine hem de genel olarak demokratikleşmeye ilişkin olarak ortak noktalarda birlikte davranabiliriz. Ama bu bizim BDP'nin veya PKK'nin yanlışlarını eleştirmemize engel olmamalı. Hele bu yanlışlar önemliyse... Çünkü bu en başta Kürt halkının haklı davası için gereklidir.

mayacak. Biz dostça ilişkilerden yanayız. Hem Kürt halkının hak ve özgürlüklerine hem de genel olarak demokratikleşmeye ilişkin olarak ortak noktalarda birlikte davranabiliriz. Ama bu bizim BDP'nin veya PKK'nin yanlışlarını eleştirmemize engel olmamalı. Hele bu yanlışlar önemliyse... Çünkü bu en başta Kürt halkının haklı davası için gereklidir. Davaya zarar veren tavır ve tutumlar karşısında şu veya bu nedenle susmak, ne aydın olarak ne de iddiası olan bir siyasi parti olarak bize yaraşmaz.

Biz bağımsız bir partiyiz, görüşlerimizi ve doğru bildiğimiz politikayı kararlılıkla savunuruz.

* * *

Değerli arkadaşlar, elbet bu ülkenin tek sorunu Kürt sorunu değil.

Alevi sorunu diğer önemli sorunlarımızdan biridir. Bu konuda herhangi bir istatistik olmadığı için, Alevi nüfusun sayısı tam olarak bilinmiyor. Kimi tahminlere göre bu sayı 10, kimine göre 15 ya da 20 milyon. 10 ya da 20, bu büyük bir nüfustur ve kendilerine inançlarını özgürce yaşama hakkı, cumhuriyetin başından beri tanınmamıştır.

Aleviler ister Kürt, ister Türk ya da Arap asıllı olsunlar, daha İmparatorluk döneminde zaman zaman ağır baskılara, hatta kıyımlara uğradılar. Cumhuriyet döneminde de Aleviler üzerindeki baskılar

son bulmadı, hatta arttı denebilir. Daha Kurtuluş Savaşı döneminde Koçgiri'ye, 1937-38 yıllarında ise özellikle Dersim'e yönelik harekât tam bir soykırım niteliğindedir. Cumhuriyet dönemi boyunca Alevi inancı nerdeyse tümünden yasal bir inanç oldu, son yıllara kadar kimliklerini gizlemek

zorunda kaldılar, cem ayinlerini ancak gizlice yapabildiler. 12 Eylül öncesinde Maraş, Çorum ve Malatya gibi illerde, ülkede sağ-sol, Alevi-Sünni çatışması yaratarak darbe koşullarını oluşturmaya çalışan derin devlet güçlerinin, en başta da Kontrgerilla'nın türlü saldırı ve komplolarının hedefi oldular.

12 Eylül faşist rejimi de aynen 1930'larda olduğu gibi Alevi kitlesini, özellikle de Alevi-Kürt Dersim'i bir çibanbaşı gibi gördü. Alevi inanç anlayışını, geleneklerini hiçe sayarak Dersim köylerine cami yapıp onları camiye gitmeye zorladı. Binlerce Dersim'li çocuğu ailelerinden koparıp, onların ve ailelerinin istekleri dışında, zorla imam hatip okullarına, Kuran kurslarına yönlendirdi. Bu çocukların o dönemde ne tür insanlık dışı baskılara uğradıkları şu günlerde bir dereceye kadar medyaya yansımakta.

Bu dönemde inançları nedeniyle baskıya uğrayanlar elbet yalnızca Aleviler değildi. Hristiyanlar ve Yahudiler de bundan paylarını aldılar. 1940'lardaki Varlık Vergisi uygulaması 1955'te İstanbul ve İzmir'deki 6-7 Eylül olayları aklı gelen en önemli örneklerdir. Bu baskılara Kürdistan'daki Süryani Hristiyanlar ile Êzdi Kürtlerin yaşadıklarını da eklemek gerekir. Gerek Süryaniler, gerek Êzdiler, yıllar içinde, özellikle de 12 Eylül döneminde kendilerine yönelik ayrımcı, aşağılayıcı politikalar ve türlü baskılar

Kemalist rejim yıllar içinde hep içe ve dışa karşı laik olmakla övündü. Oysa bunun gerçeklerle bir ilgisi yok. Salt yukarda saydıklarımız bile bu ülkenin asla laikliği tanımadığını göstermeye yeter. Buna zorunlu din dersi uygulamasını –ki bu zorla İslamlaştırma uygulamasıdır- ve Sünni İslam’a dayalı, Milli Eğitim Bakanlığı büyüklüğündeki bir devlet kurumu olan Diyanet İşleri Teşkilatı’nı ekleyelim.

nedeniyle nerdeyse bölgeyi tümünden boşaltıp çoğunlukla yurt dışına, Avrupa ülkelerine göç ettiler.

Kemalist rejim yıllar içinde hep içe ve dışa karşı laik olmakla övündü. Oysa bunun gerçeklerle bir ilgisi yok. Salt yukarda saydıklarımız bile bu ülkenin asla laikliği tanımadığını göstermeye yeter. Buna zorunlu din dersi uygulamasını –ki bu zorla İslamlaştırma uygulamasıdır- ve Sünni İslam’a dayalı, Milli Eğitim Bakanlığı büyüklüğündeki bir devlet kurumu olan Diyanet İşleri Teşkilatı’nı ekleyelim.

Böyle bir ülkede laiklikten söz etmek bu ülkenin insanlarıyla ve dünya ile alay etmektir.

Devletin inanç alanını keyfince dizayn etme anlayışından bizzat bu ülkenin Sünni Müslüman çoğunluğu da payını almıştır. Bugünkü başörtüsü ya da türban sorunu işte bunun örneklerinden biridir. Başörtülü kadınlara eğitim alanı ve kamu alanı yasaklanmıştır. Başörtülü bir kadın lise veya üniversitede okuyamamakta, memuriyet yapamamakta, seçilse de parlamentoya girememektedir.

Böylesi bir laiklik göstermelidir.

Laiklik uygar ve demokratik bir ülkenin, olmazsa olmaz bir koşuludur. Biz HAK-PAR olarak gerçek bir laiklikten yanayız. Devlet inanç alanına karışmamalı, tüm inançlara eşit mesafede olmalıdır. Hiçbir inancın mensuplarına baskı

yapmamalı, imtiyaz tanımamalıdır. Zorunlu din dersi kaldırılmalı, Diyanet İşleri Teşkilatı bir devlet kurumu olmaktan çıkarılmalıdır. Tüm inanç mensupları kendi kurumlarını oluşturarak tapınaklarının ve din adamlarının masraflarını bu kurumlar eliyle

karşılmalıdır.

Cemevlerinin bir inanç yeri olduğu, Allevilerin taleplerine uygun olarak kabul edilmelidir.

* * *

Değerli arkadaşlar,

Kürt halkının özgürlüğü, bu kapsamda Kürt sorununun adil ve eşitlikçi çözümü bizim için ne kadar önemliyse, Türkiye’nin demokratikleşmesi de o kadar önemlidir ve özellikle günümüzün koşullarında bu ikisi birbirine bağlıdır.

Bu nedenle yeni ve demokratik bir anayasa, Avrupa standartlarında hak ve özgürlükler Türk halkı için gerekli olduğu kadar Kürt halkı için de gereklidir. Son dönemde HAK-PAR olarak yeni bir anayasa yapılması çalışmalarına katıldık, ben de kendi payıma bu konuda çaba gösterdim. Türkiye’nin AB üyeliğinin gerçekleşmesi, bu açıdan AB’ye uyum yasalarının çıkarılması ve bu uyumun pratik hayatta da gerçekleşmesi bu bakımdan son derece önemlidir. Biz öteden beri AB üyeliğini savunduk.

Türkiye’de yönetimler, bunun için Kopenhag Kriterleri’ni ve diğer ortaklık koşullarını kararlıca yerine getireceklerine, çoğu zaman ödevlerinin kenarından dolışmayı tercih ettiler ve AB’den gelen eleştiriler karşısında ise AB kurumlarını suçladılar. Bu tutum ne yazık ki şu dönemde de devam ediyor. AB’nin yaşamakta olduğu geçici ekonomik bunalım

da bir bakıma onun küçümsenmesi ve üyelik koşullarını yerine getirmekteki

“sevgili” cinayetlerine, çağı geçmiş, köhnemiş töre anlayışına kurban gidiyor, acımasızca katlediliyor. İş, eğitim ve siyaset alanında da kadınların eşitsiz durumu devam ediyor.

AB örnek bir barış, demokrasi ve gelişme projesidir. AB üyeliği her bakımdan halklarımızın yararınadır. Biz AK Parti hükümetini, bu konuda kararlı biçimde adım atmaya, üyelik koşullarını yerine getirmeye, ev ödevlerini zamanında yapmaya çağırıyoruz.

Bu, bir yanıyla son derece acı, yürek burkan manzara karşısında HAK-PAR olarak daha aktif, kamuoyunu aydınlatıcı ve sorun çözmeye yönelik çabalar içinde olmalı, öneriler

gönülsüzlüğün bir gerekçesi yapıyor.

Oysa zaman zaman yaşadığı sorunlar ne olursa olsun AB örnek bir barış, demokrasi ve gelişme projesidir. AB üyeliği her bakımdan halklarımızın yararınadır. Biz AK Parti hükümetini, bu konuda kararlı biçimde adım atmaya, üyelik koşullarını yerine getirmeye, ev ödevlerini zamanında yapmaya çağırıyoruz.

* * *

Değerli arkadaşlar,

HAK-PAR'ın programında, idari ve siyasi yapının yeniden düzenlenmesiyle, bu kapsamda yeni ve demokratik bir anayasaya, siyasi partiler ve seçim yasalarına olan ihtiyaçla ilgili oldukça iyi tespitler var. Yine kadın sorunu ve gençlikle, eğitimle, çağdaş şehircilikle, çevreyle ve hayatımızı ilgilendiren tüm benzer önemli konularla ilgili olarak da oldukça doğru tespitler ve hedefler var. Bunları tekrarlamam gerekmez. Ama bu konuşmamda yine de birkaç noktaya vurgu yapma gereğini duyuyorum.

“Dil, din, cins farkına bakılmaksızın herkes kanun önünde eşittir” biçiminde anayasalarda ifade edilen beylik tanıma rağmen bu ülkede kadınlar hiç de erkeklerle eşit olamadılar. Ülkemiz erkek egemen bir toplum olmayı sürdürüyor. Kadına karşı aile içi şiddet devam ediyor. Her gün nerdeyse 3-4 kadın koca ya da

yapmalı, projeler üretmeliyiz. Gerek kadınları gerek gençleri örgütlemek, bizzat HAK-PAR organlarında, yönetim planında kadın ve genç oranını yükseltmek ve gelişmelerine yardımcı olmak için daha kararlı çaba göstermeliyiz.

* * *

İşçilerin ve emekçilerin yüz yüze olduğu sorunlar, ağır sömürü, iş güvenliği-nin olmayışı ve sendikal hakların AB standartlarında gerçekleşmemesi ülkemizin diğer bir önemli sorunudur. İş kazalarında her gün nerdeyse 3-5 işçi hayatını kaybetmekte. Kısa yoldan servet edinmeye çalışan işverenler, insan hayatına değer vermiyor, kârlarının küçük bir bölümünü bile iş güvenliğini sağlamaya ayırmaktan kaçınıyorlar.

HAK-PAR olarak emekçilerin söz konusu hakları üzerinde kararlıca durmalıyız.

Modern şehircilik, çevre sorunları hem bugünümüz, hem geleceğimiz için giderek daha büyük önem kazanmakta. Çarpık bir kentleşmenin, sanayileşmede doğal çevreyi gözetmemenin, toprağı, suyu, atmosferi sorumsuzca kirletmenin yıkıcı etkilerini artık günlük hayatımızda daha sık, daha çıplak ve acı biçimde yaşıyoruz. Depremlerin yanı sıra, kuraklık ve sel felaketleri, orman yangınları daha şimdiden insan hayatı ve çevremizdeki tüm canlı hayat üzerinde yıkıcı etkiler ya-

ıyor. Trafik yoğunluğu özellikle büyük kentleri yaşanmaz ve boğucu bir hale getirmiş durumda. Ayrıca her gün trafiğe

ben siyasal mücadeleyi öteden beri örgütlü mücadele olarak gören biriyim.

Örgütlü mücadele olmadan başarı şansı yoktur. Bu yaşında bile eğer bana bir rol düşüyorsa onu üstlenirim. Kürt siyasi hareketinin yanlışlardan arınması, bugünkü çıkmazdan kurtulup sağlıklı bir kanala girmesi için herkes üstüne düşeni yapmalı.

pek çok kurban veriyoruz ve kentler arası yollar kan deryasına dönüyor.

Bu sorunların bir bölümü, örneğin çevre sorunları uluslararası niteliktedir ve tüm insanlığı ilgilendiriyor. Kapitalist sistem kâr güdüsünün önlenemez hırsıyla aşırı üretim ve tüketimi kışkırtarak, plansız ve oburca bir sanayileşme ile dünyamızı bir felaketin eşiğine getirmiş bulunuyor. Bu durumda dünyayı yok etmek için ayrıca bir atom savaşına da gerek kalmamıştır. İnsanlık, çok daha geç olmadan, frenleri boşalmış kamyon benzeri bu çılgınca gidişi durdurmak için seferber olmalıdır ve bu işte bize de görev düşüyor.

Bütün bunlar HAK-PAR olarak bizim de sorunlarımızdır. Bizim her sorunla ilgili söyleyecek sözümüz vardır ve olmalıdır. Bu hem bizim görevimizdir, hem de kitlelerin gönlünü böyle kazanabiliriz, böyle güçlenip kitleselleşebiliriz.

Her şeyin başı doğru bir fikir ve doğru politikalar.

* * *

Değerli arkadaşlar,

Yurt dışından döndükten sonra HAK-PAR'a üyeliğimle ve şimdi HAK-PAR Genel Başkanlığı'na aday olma nedenlerimle ilgili de birkaç şey söylemek istiyorum.

Ben HAK-PAR kurulduğundan beri ona destek veren, politikalarını doğru bulan biriyim. Yurt içine döndüğümde HAK-

PAR'a üye olarak siyaset yapabileceğimi hep söyledim, diğer yurtsever insanlarımızı da HAK-PAR'da yer almaya, ona destek vermeye çağırdım. Çünkü HAK-PAR bence Kürt ulusal hareketinin gerek duyduğu seçenektir.

Elbet, bazı arkadaşlarımın ve dostlarımın da söylediği gibi 75 yaşımdan sonra bu, hele hele

başkanlık benim için kolay olmayacak. Bu zor ve yorucu bir görev. Bütün bunları biliyorum. Buna rağmen kenarda durup izlemekten, böylece kendi rahatımı seçmektense bilgimi ve birikimimi arkadaşlarımın ve halkımın hizmetine sunmayı gerekli gördüm.

Çünkü ben siyasal mücadeleyi öteden beri örgütlü mücadele olarak gören biriyim. Örgütlü mücadele olmadan başarı şansı yoktur. Bu yaşında bile eğer bana bir rol düşüyorsa onu üstlenirim. Kürt siyasi hareketinin yanlışlardan arınması, bugünkü çıkmazdan kurtulup sağlıklı bir kanala girmesi için herkes üstüne düşeni yapmalı.

Değerli arkadaşlar,

12 Eylül ve onu izleyen 30 yılı aşkın dönem bir bütün olarak devrimci ve demokratik harekette, özel olarak da Kürt ulusal hareketinde çok büyük tahribatlar yaptı. Pek çok örgüt varlığını koruyamadı, un ufak oldu. Pek çok kadro yoruldu, umutsuzluğa düştü, kenara çekildi. Bu durum bugün de olumsuz etkilerini göstermekte devam ediyor.

Oysa hayat da devam ediyor. Mücadele sürüyor. Ben şu anda örgütlü mücadelenin dışında olan pek çok kadronun, pek çok yurtseverin halkın kurtuluşuna, öz-

gürlüğe ve demokrasiye olan inançlarını koruduklarını biliyorum. Bu nedenle onları bizimle el ele vermeye, HAK-PAR'a çağırıyorum. Gelin güçlerimizi birleştirelim!

şu anda örgütlü mücadelenin dışında olan pek çok kadronun, pek çok yurtseverin halkın kurtuluşuna, özgürlüğe ve demokrasiye olan inançlarını koruduklarını biliyorum. Bu nedenle onları bizimle el ele vermeye, HAK-PAR'a çağırıyorum. Gelin güçlerimizi birleştirelim!

Geçmişteki partisel ve grupsal çekişmeleri bir yana bırakalım. Bizim için bağlayıcı olan HAK-PAR'ın programı ve mücadele yöntemleridir. Gelin, bilginizi, becerinizi örgütlü mücadelenin hizmetine sunun, bu bilgi ve beceriye uygun olarak görev alın.

Özgürlük kendiliğinden gelmez, bu emek gerektirir ve onu hak etmek gere-

kir. Çocuklarımıza ve torunlarımıza özgür ve yaşanılır bir ülke bırakmak bizim, bugünkü kuşakların söz konusu sorumluluğu, fedakârlığı göstermemize bağlıdır.

* * *

Değerli arkadaşlar,

Son olarak, Kongremizin yapıldığı şu günlerde güncel olan iki konuya da değinmek istiyorum: Bunlardan biri Suriye sorununu, diğeri de açlık grevleridir...

Suriye'de diktatörlük rejimine karşı bir buçuk yıl önce başlayan halk direnişi, rejimin halk hareketini acımasızca bastırma çabaları sonucu kanlı bir iç savaşa dönüşerek bugüne kadar geldi. Bu durum, uluslararası güçler duruma müdahale etmedikçe belirsiz bir süre devam edecek görünüyor. Dünya Suriye'deki tarafların boğazlaşmasına daha uzun süre seyirci kalamaz, kalmamalıdır. Birleşmiş Milletler Örgütü ve

Güvenlik Konseyi, Suriye'deki tüm tarafların üzerindeki uzlaşacakları bir barış planı sunmalıdır. Daha önce de pek çok kez söylediğim gibi bu, tüm etnik grupların varlığını ve haklarını güvenceye

Ancak her eylemde olduğu gibi bunda da sonuç alabilmek için zamanı ve koşulları iyi değerlendirmek gerekir.

Ortam elverişsizken başvurulacak açlık grevi sonuç vermez. Hele bunu inada

alacak federatif bir çözüm olabilir. Bunun yanı sıra Suriye halkı serbest seçimler sonucu merkezi ve bölgesel plan-daki yöneticilerini belirlemelidir. Böylesi federe ve demokratik bir Suriye'de Kürtler de çoğunlukta oldukları bölgede kendi yönetimlerini oluşturmali, böylece bu ülkede de Kürt sorunu Irak benzeri bir çözüme ulaşmalıdır.

Kanımca bu çözüm Suriye ve bölge için en gerçekçi çözümdür. Türkiye'nin de buna destek olması ve Kürt halkının seçeceği kendi yönetimiyle komşu olmaksızın kaygı duymaması gerekir.

* * *

40 günü aşkın süredir devam eden ve kritik bir aşamaya gelen açlık grevine gelince... Açlık grevi elbet bir protesto eylemi türüdür, bazen de belli talepleri kamuoyuna duyurmak için yapılır.

bindirip uzun süre devam ettirmek, ölüm orucuna çevirmek, ona başvuranların hayatı üzerinde yıkıcı etkiler yapar, ağır sakatlıklara ve ölümlere yol açar. Bunu önlemek, buna meydan vermemek vicdani, insani bir görevdir. Bu nedenle ben söz konusu eylemin sona erdirilmesinden yanayım.

Öte yandan eylemcilerin Kürtçe savunmaya, anadilde eğitime ve Öcalan üzerindeki tecritin son bulmasına yönelik talepleri meşru, haklı taleplerdir. Bu talepler zaten şimdiye kadar olması gereken şeylerdir.

Ben bu talepler de dahil, Kürt halkının tüm temel taleplerinin karşılanması için, öncelikle silahların susması, bu kanlı şiddet ortamının son bulması gerektiği görüşündeyim. Öte yandan, Kürt sorununun çözümü için de hükümetin ve

muhalefetin yeni bir açılım başlatmasına şiddetle ihtiyaç var.

Silahların susmasıyla birlikte aynı zamanda yasaklı tüm Kürt partilerine siyasetin yolu açılmalı. Zaten devlet ve hükümet adamları da öyle demiyorlar mı: "Silahları bırakın, gelin serbestçe siyaset yapın," diyorlar. Bu da genel bir aflu olur. Silahlar tümünden susmalı, PKK dağdan inmeli, cezaevlerindeki siyasi tutuklular çıkmalı ve yurt dışındakiler serbestçe ülkeye dönmeliler.

Eğer hükümet ve ana muhalefet bu konuda el ele verirlirse, Kürt sorununun adil ve eşitlikçi çözümü için gerekli köklü, cesur adımları atmak mümkündür.

Şu koşullarda, İktidar ve ana muhalefet partilerinin tutum ve söylemlerine bakıp böyle bir beklentinin fazla iyimserlik olduğunu düşünebilirsiniz. Ama bu olma-

yacak şey de değil. Fransa'da böylesine cesur ve tarihi bir adımı Charles de Gaulle attı ve Fransız halkı destekledi; Ceza-yir sorunu böyle çözüldü. Güney Afrika'da, hem de yıllarca ırk ayrımı politikasını sürdüren Cumhuriyetçi Parti'nin lideri F. Willem de Klerk bu adımı attı ve Güney Afrika sorununu çözdü, böylece bu ülkeye özgürlük ve demokrasi geldi.

Ben de buradan Sayın Erdoğan'a ve Sayın Kılıçdaroğlu'na sesleniyorum, gelin bu tarihi adımı atın, bunun onuru sizin olsun!

Sayın konuklar, değerli arkadaşlar, bu uzun konuşmayı sabırla dinlediğiniz için hepinize teşekkür eder, Kongremize ve partimize başarılar dilerim.

4 Kasım 2012

Kürt halkı mutlaka kazanacaktır

Barışçıl bir zeminde, güçlerini birleştirecek Kürt ulusal demokratik güçlerin, meşru ve sivil yöntemlerle başaramayacağı hiçbir şey yoktur. Legal ve meşru zeminde ısrar etmesi halinde, Kürt halkının haklı talepleri karşısında hiçbir güç duramaz.

Bayram BOZYEL

**Sayın Divan,
Saygıdeğer konuklar,
Çok sevgili arkadaşlarım,**

Partimizin 5. Büyük Olağan Kongresine hoş geldiniz

Hepinizi sevgi ve saygıyla selamlıyorum. Kongremizin partimize, halkımıza, özgürlük ve demokrasi güçlerine hayırlı olmasını yürekten diliyorum.

Konuşmama başlamadan önce, kurucu Genel Başkanım sevgili Abdulmelik Fırat olmak üzere, yaşamını özgürlük ve demokrasi mücadelesine adanmış bütün kadın ve erkekleri saygıyla anıyorum.

Geçen yıl hepimizi büyük acılara boğan

Van ve Erciş depreminde yaşamlarını yitiren ve Uludere’de hunharca katledilen insanlarımıza Allah’tan rahmet diliyorum.

Değerli arkadaşlarım,

Bölge, Türkiye ve Kürt halkı olarak tarihi bir süreçten geçiyoruz.

Kuzey Afrika’dan yakın sınırlarımıza kadar uzanan bölge, derin bir altüst oluş içindedir.

Türkiye, köklü bir değişimin sancılılarıyla kıvranıp durmaktadır.

Kürt halkı, var oluş tarihinde ilk kez özgürlüğe bu kadar yakın duruyor.

HAK-PAR ise özgürlük ve demokrasi mücadelesinde zorlu bir on yılı geride bırakarak, yeni bir on yıla adım atmanın heyecanını yaşıyor.

Üst üste çıkan tüm bu gelişmeler, hiç kuşkusuz, Partimizin 5. Büyük Olağan Kongresine farklı bir anlam kazandırıyor.

Ortadoğu

Değerli arkadaşlarım

İnsanlığın üçüncü bin yıla girişi sadece kronolojik bir olayı ifade etmemekte, aynı zamanda bir çağ değişimini beraberinde getirmektedir.

Soğuk savaşın dünyamızda biriktirdiği enerji, önce Doğu Avrupa'dan Kafkaslara uzanan fay hattının kırılması ile boşaldı.

20 yıllık bir gecikmeyle bu kez mağripte maşrıga uzanan fay hattında derin bir kırılma yaşanıyor.

Bundan iki yıl önce, Tunuslu genç, Muhammed Buazizi bedenini yaktığında, bu kıvılcımın yol açacağı sarsıcı etkinin farkında mıydı, bilinmez.

Ama bugün artık yalın bir gerçek var. Değişim dalgası, Kuzey Afrika'dan başlayarak Ortadoğu'ya uzanan, insanlığın beşiği sayılan bir bölgeyi sallayıp süpürüyor. Düne kadar esamesi okunmayan toplumlar, kendi kaderlerini belirlemek için, büyük bir cesaretle ayağa kalkıyorlar. Sesi kesilmiş, onuru ezilmiş, hiçe sayılmış bölge halkları; özgürlük, demokrasi ve eşitlik talepleriyle meydanlara çıkmaktadır. Halkların özgürlük ve demokrasi talepleri karşısında dayanamayan baskı ve dikta rejimleri, domino taşları gibi peş peşe yıkılıyor, kaçacak köşe bucak arıyorlar. Halkların uyanışı ve değişim süreci kimi yerlerde barışçıl bir biçimde gerçekleşirken, bu süreç Libya'da ve şimdi Suriye'de olduğu gibi, ne yazık ki kanlı ve sancılı bir biçimde ilerliyor. Çağdışı rejimlerin oluşturduğu acımasız baskı ve şiddet çarkı; karşı şiddet, aşırılıklar ve katliamlara yol açarak, tarihi imkânsız acılara neden olmaktadır.

Sürecin içerdiği bütün aşırılıklara ve yaşanan acılara rağmen statükonun gidişi ve değişim kaçınılmazdır. Bölge halklarının özgürlük ve insanca yaşam uğrundaki ayaklan-

maları meşrudur. Siyasal, sınıfsal, etnik ve dini sorunlarla kıvranan bu bölgede taşların yerli yerine oturması, öyle görülüyor ki bir süreç olacaktır.

Suriye

Değişim dalgasının süpürüp savurduğu ve büyük katliamlara sahne olan ülkelerden birisi de, bilindiği gibi Suriye'dir. Suriye'yi babadan kalma bir çiftlik gibi kullanan Baas yönetimi ve Esad ailesi, korku ve şantaj üzerine kurulan despot rejimi korumak için, gözlerini kırpmadan kendi halkını katlediyor. Ne var ki Baas rejimi bakımından geri sayım çoktan başlamıştır. Kan ve katliamlarla geçen her gün, Esad rejiminin meşruiyetini aşındırmakta ve onu daha çok yalnızlığa itmektedir. Dış güçlerin bencil çıkarları için sunduğu destek, Esad rejiminin ömrünü biraz daha uzatsa da onu yıkımdan kurtaramaz. Eninde sonunda Suriye halkları kazanacak ve Kürt halkı özgürlüğüne kavuşacaktır. 5. Kongre vesile ile Suriye'de, Kürt halkının özgürlük uğrunda yürüttüğü haklı mücadeleyi selamlamak istiyorum.

Gelinen aşamada, Baas rejiminin bir an önce tasfiye edilmesi dışında başka bir seçenek yoktur. Yapılacak şey, Kürt, Nusayri, Suni, Dürzi bütün etnik ve dini kesimlerin kendilerini özgürce ifade edebilecekleri çoğulcu, demokratik ve federal yeni bir Suriye'nin kurulmasıdır.

Bu ise tek başına Türkiye ve ya başka bir ülkenin tek yanlı güç kullanımıyla gerçekleştirilemez. Türkiye'nin Suriye'ye olası bir müdahalesi, Suriye'deki mevcut kaosu derinleştirmek ve bölgesel bir savaşa dönüştürmek dışında bir sonuca yol açmaz. Suriye'de yaşanan gelişmelerin ulaştığı trajik boyut, Birleşmiş Milletlerin, soruna bir an önce müdahalesini gerektirecek bir noktaya ulaşmıştır.

Öte yandan, statükocu güçler Baas rejiminin yıkılmasının kendileri için stratejik bir yenilgi anlamına geldiğinin farkındadır. Esad

rejiminin canhıraş savunulmasının bir nedeni de budur. Suriye’de rejimin yıkılmasından sonra sıranın kendisine geleceğini düşünen İran, bunun için bu denli tedirgin. Türkiye ise bir yandan muhalefetin hamiliğine soyunuyor, öte yandan, Suriye’de rejim değişikliğinin Kürtlere sağlayacağı özgürlükten duyduğu endişe nedeniyle kuşkucu ve kararsız davranıyor. Türkiye, bu tutumuna değişik bahaneler gösterse bile, esas neden, kendi içindeki Kürt sorunudur. Kendi iç sorunu olmasa, Türkiye’nin Suriye Kürtleriyle alıp veremeyecek bir şeyinin olmayacağı ortadadır

Türkiye

Oysa korkunun ecele faydası yok.

Ortadoğu’da Kürtleri köleliğe mahkum eden statüko çatırdıyor. Kürtlerin yüz yıllık makus talihi dönmeye başladı artık. Irak’ta yaşayan halkımız 20 yıldır özgür ve kazanımlarını kurumlaştırma yolunda güvenli adımlarla ilerliyor. Suriye’de Kürtlerin özgürlüğe kavuşması artık bir zaman meselesi. İran’ı ise tatsız sürprizler bekliyor.

Başka bir ifade ile Türkiye içerden ve dışardan ciddi bir değişim ihtiyacı ile karşı karşıya. Bundan kaçış yolu, yok denecek kadar imkânsızdır. Suriye’de sınıra gelip dayanmış değişim dalgası ise, Türkiye’nin yaşamakta olduğu süreci daha da hızlandıracaktır.

Değerli arkadaşlarım,

Türkiye, Kürt sorununda inkar ve baskı politikalarını 90 yıl boyunca, büyük bedeller ve kayıplar pahasına tecrübe etti. Kürt halkının özgürlük taleplerini bastırmak için başvurulmayan yöntem, kullanılmayan araç kalmadı. Geçen yüzyılda Kürt halkına reva görülen mezalimin dünyada bir başka örneği yoktur. Ne var ki Kürdistan’ı bir yangın yerine çeviren devletin, günün sonunda elde ettiği şey, bir Pirus Zaferi’nden öteye geçememiştir.

Çünkü onca trajediye karşın ne Kürt sorunu çözülmüş ne de Kürt halkının özgürlük talepleri ortadan kaldırılmıştır.

Dahası, Türkiye seksen yıl boyunca geldiği bu yanlış yolda enerjisini boşa tüketerek kendi kendini tahrip etti.

Açılım ve reform

Oysa Kürt sorununda izlenen inkâr ve baskı politikasının sürdürülemez olduğu baskından itibaren açıktı. Denizin tükendiği son yıllarda bu gerçek daha çok sorgulanır hale geldi. 1999 yılında başlayan Avrupa Birliği’ne üyelik sürecinin de etkisiyle, Türkiye bir değişim arayışına yöneldi.

Türkiye, son on yıldır değişim sancısıyla kıvranıp durmaktadır.

Temel sorun sağlıklı bir değişimi gerçekleştirecek iradenin olmayışıdır. Başka bir ifade ile Türkiye’de doğumu gerçekleştirecek basiretli bir ebe yok.

Değerli arkadaşlarım,

Her şeye rağmen, geçen dönemde demokratikleşme yönünde yapılan yasal ve anayasal değişiklikleri ve sarf edilen çabaları yok saymak mümkün değil. Hükümetin 2009 yılında başlattığı Açılım ve Habur dönüştürme, kadük kalsa bile önemliydi. TRT 6’in açılmasını, bazı üniversite bünyelerinde Kürtçeye ilişkin çalışmaların başlatılmasını; inkâr politikalarından dönüşün bir işareti olarak yorumladık ve daha köklü adımların atılması için teşvik ettik. HAK-PAR olarak demokrasi ve Kürt sorununun çözümü yönünde atılan adımları, maksimalist davranarak reddetmek yerine, destekledik.

Demokratikleşme bağlamında yapılan söz konusu düzenlemelerin her birisi tek başına çok şey değiştirmese de, toplamda Kürt sorununa ilişkin iklimin yumuşamasına katkıda bulundu. Söz konusu süreç sayesinde Kürt sorunu, hiç olmadığı kadar konuşulur hale geldi ve Türkiye’nin gündemine oturdu. Yaşanan söz konusu süreç sayesinde Türkiye

toplumu, Kürt sorununa daha çok aşinalık kazandı, soruna ilişkin korku ve tabular belirli ölçüde kırıldı.

Duraksama ve geriye dönüş

Ne var ki, Kürt sorununda ilk zamanlarda umut verici girişimlerde bulunan Ak Parti hükümeti, geçen dönem içinde Kürt sorununun doğasını ve derinliğini kavrama kapasitesini gösteremedi. Kalıcı bir barış ve eşitlikçi bir çözümü sağlayacak bir anlayış geliştiremedi. Sorunun çok boyutluluğuna uygun bir kararlılık sergileyemedi. Bu öngörü ve irade yokluğu nedeniyle erken tökezleyen AK Parti, milliyetçi ve güvenlikçi bir yönelime savruldu.

Terk edilen, Kürt sorunuyla ilgili çaba ve arayışlar değil tek başına. Son on yılda reform çabalarını motive eden Avrupa Birliği'ne üyelik perspektifi terkedilmiş, yeni anayasa yapım çalışmaları neredeyse soğumaya bırakılmış durumda. Bir dönem gündeme giren Alevi açılımı unutulmuş, askeri vesayetin kırılmasına dönük kararlılık ise, yerini tekrar ordu ile iş tutmaya bırakmış görünüyor.

Gelinen noktada AK Parti hükümeti, reform çizgisi konusunda bir kafa karışıklığı içinde. Türkiye tekrar şiddetin çıkmaz sokağına girdi. Sayın başbakan, son dönemde Kürt sorununun çözüldüğünden dem vuruyor. Kürtçe eğitime karşı aldığı negatif tutumu ile hükümetin gerçeklikten ve çözümünden ne denli uzaklaştığını gösteriyor. Ona göre çözülmeyen tek şey 'terör'dür ve 'terör sorunu' örgütlü devlet terörü ile çözülebilir ancak. Son bir yıl içinde şiddetin çığırından çıkmasının nedeni, hükümetin yöneldiği bu güvenlikçi tercihtir. Böyle bir yolun ise Roboskiye uzanması artık sürpriz sayılamazdı.

Roboski katliamı güvenlikçi politikanın sonucu

Değerli arkadaşlarım,

Hükümetin teslim olduğu güvenlikçi politikanın sonucunda, 34 Kürt köylüsü Roboski'de hunharca öldürüldü.

Bilindiği gibi günlük geçimlerini sağlamak amacıyla kaçakçılık yapan yoksul bir grup insan, 28 Aralık 2011 tarihinde, Türkiye'ye giriş yaptığı sırada, Türk Hava Kuvvetleri'ne bağlı savaş uçakları tarafından bombalanarak paramparça edildi. Bu vahşi saldırı sonucunda içlerinde körpeçik çocukların bulunduğu 34 Kürt köylüsü toplu bir biçimde katledildi. Dünya, yeni bir yıla girmenin coşkusunu yaşarken, devlet Roboski'de gerçekleştirdiği katliamla Kürt halkının yüreğini dağladı.

Bir insanı öldürmek, insanlığı öldürmektir der, kutsal ayet. Buna göre Roboski'de insanlık bir kez değil, 34 kez katledildi.

Esas trajik olan ise apaçık gerçekleşen bu katliama karşın, şimdiye kadar etkin ve şeffaf bir soruşturmanın yürütülmemiş, bu konuda siyaseten bir özrün dilenmemiş olmasıdır. Tersine, Genelkurmay başkanına teşekkür ederek hükümet bu katliama arka çıktı. Kamuoyundan yükselen özür beklentisi karşısında, Sayın başbakan'ın 'tazminat ödedik daha ne istiyorsunuz' ifadesi ise Kürt halkının yarısını bir kez daha kanattı.

Gerçek olan şu ki, Roboski katliamı Kürt toplumunda derin bir kırılmaya yol açtı. Bu konuya ilişkin alınacak tutum, Kürt sorununda, bundan sonra yapılacaklar bakımından turnusol kâğıdı niteliğinde olacaktır.

Değerli arkadaşlarım,

Son yıllarda atılan adımlara ve bütün iyi niyetli çabalara karşın bir yol alınamamasının ve tekrar başa dönülmesinin bir nedeni var. Bu da Kürt sorununun doğasını kavrayamamak, onun çok boyutluluğunu görememekten kaynaklanıyor. Kürt sorununu doğru tanımlamadan ona ilişkin bütünlüklü bir çözüm geliştirilemeyeceği açıktır.

Kürt sorununu doğru tanımlamak

Değerli arkadaşlarım,

Kürt sorunu, en genel anlamıyla Kürt halkının ulusal demokratik haklarının gasp edilmesinden kaynaklanan bir sorundur. Ortadoğu'da ülkesi dörde bölünerek parçalanmış, 40 milyonluk kadim bir halkın ulusal özgürlük sorunudur. Bu halkın yarısından çoğu Türkiye sınırları içinde, kendi adıyla anılan Kürdistan'da yaşıyor. Öte yandan, Kürt sorunu tek başına Türkiye, Irak, İran ve Suriye sorunu olmaktan çıkarak bölgesel bir boyut kazanmıştır. Başka bir ifade ile Ortadoğu'da barış ve istikrarın tesisi, Kürt sorununun eşitlikçi ve adil çözümünden geçmektedir. Sorunun bu boyutunu görmezlikten gelen çözüm çabalarından bir sonuç elde edilemeyeceği açıktır.

Artık herkesin kavraması gereken bir gerçek var.

Kürt halkı, kendi ülkesinde, yan yana yaşadığı halklarla birlikte eşit, özgür, onurlu ve güvenlik içinde yaşamak istiyor. Bu hak, onun halk olmaktan kaynaklanan meşru hakkıdır. Bu, aynı zamanda uluslar arası evrensel hukukun gereğidir. Kalıcı bir barışın, sürdürülebilir bir istikrarın tesisi, Kürt halkının temel haklarının teslim edilmesinden geçer.

Kürt sorunu iki saatlik seçmeli ders sorunu değildir. Kürt sorununun TRT 6'ın açılmasıyla çözüldüğünü iddia etmek büyük bir aymazlıktır. Kürt sorunu, kendini merkez sayan birilerinin lütf niteliğinde gıdım gıdım verdikleriyle çözülemez. Sorunu zamana yayma girişimleri ise onu daha çok katmerleştirmek dışında bir sonuca yol açmaz. Demokrasi ve çözüm yönünde atılan adımları elbet yok saymıyoruz, ancak bununla 'Kürt sorunu çözüldü' iddialarını şiddetle reddediyoruz.

Gelinen aşamada, iktidarı ve muhalefetiyle Türkiye, Kürt sorunu bağlamında tarihsel bir sınav ile karşı karşıyadır. Bu sınav

gerçek anlamda bir demokratlık sınavıdır. Demokrat olmak başkalarının farklılığını tanımaktır. Demokrat olmak, farklılıkların hak ve özgürlüklerine saygı duymaktır. Ve başkalarının da sizin kadar eşit haklara sahip olmasını kabul etmektir. Bu da lafla olmaz. Kürt ve Türk halkının eşitliğini gerçekten istiyorsanız bunun yolu bellidir. Bu yol, Türkiye'nin siyasi, idari ve zihinsel yapısını iki halkın hak eşitliğine ve ülkenin çoğulcu yapısına göre yeniden dizayn etmekten geçer.

Bu ise son tahlilde yeni bir anayasa sorunudur.

Yeni anayasa

Değerli arkadaşlar,

12 Eylül 2010 tarihinde yapılan referandumdan sonra, yeni bir anayasa beklentisinin Türkiye'nin gündemine girdiği biliniyor.

HAK-PAR olarak, yeni anayasa yapım sürecini başından beri önemsedik. Bunu, Türkiye'nin askeri vesayetten kurtulması ve Kürt sorununun çözüm yoluna sokulması için bir fırsat olarak nitelendirdik.

Buna ilişkin görüşümüzü Kürtçe, Türkçe ve İngilizce olarak bir dosya halinde yayınlamaya hem kamuoyuna sunduk hem de TBMM Başkanı ve Anayasa Uzlaşma Komisyonu ile paylaştık.

Yeni bir anayasa yapmanın katılımcı bir süreç gerektirdiğini, bunun için demokratik, barışçıl ve güven verici bir siyasal iklimin oluşturulmasının elzem olduğunun altını çizdik. Yeni anayasa tartışmaları bakımından eksiksiz bir ifade ve örgütlenme özgürlüğünün önemini vurguladık. Şiddet ve çatışmaların gölgesinde yeni bir anayasa yapılamayacağını, bunun için barışçıl bir ortamın sağlanması gereğini ısrarla dile getirdik.

Değerli arkadaşlar,

Yapılacak anayasanın yeni olabilmesi için, onun her türlü ideolojik ve kurumsal vesayeti reddetmesi, değiştirilemez madde-

ler içermemesi, Kemalizm'i referans alması gerektiği açıktır.

Partimizin yeni anayasadan beklentisini şu başlıklar halinde bir kez daha özetlemek isterim.

Öncelikle, yapılacak yeni anayasanın, ülkenin çoğulcu yapısını dikkate alarak Kürt halkının kimliğini tanıması zorunludur.

İkincisi, Kürt nüfusunun yoğunlukta yaşadığı bölgelerde, Kürtçe eğitim dili olarak kabul edilmeli, Türkiye'nin geri kalan bölgelerinde de seçmeli ders olarak öğretilmelidir.

Üçüncüsü, Kürtçe, Kürdistan'da Türkçenin yanı sıra ikinci resmi dil olarak kabul edilmeli.

Eğitim ve kamusal alanda kullanılmayan bir dilin eninde sonunda yok olmaya mahkûm olduğunu söylememize gerek yoktur. Bu talebe karşı çıkanların esas amacının, Kürt dilini unutturmaya terk etmek ve gide-rek Kürt kimliğini sönümlemek olduğu açıktır.

Dördüncüsü, Parti olarak Kürt sorununun eşitlikçi ve adil çözümünün federasyondan geçtiğini ve yeni anayasanın da bu ihtiyaca uygun olarak yapılması gerektiğini ısrarla söylüyoruz.

Değerli arkadaşlarım,

Burada bir parantez açarak Kürt sorununa çözüm tartışmaları bağlamında iki sıcak konuyu biraz açmak istiyorum.

Bunlardan ilki Kürtçe eğitim sorunudur.

Kürtçe eğitim konusu yeni anayasa yapım sürecinden bağımsız olarak gündemin önemli bir maddesi. Ve yine bu süreçten bağımsız olarak çözülmesi gereken bir sorun. Kürtçe eğitim konusunda ortaya konulacak bir irade, hem sürecin normalleşmesi hem de Kürt sorununda eşitlikçi bir çözüm için son derece önemlidir. Kürt halkının kendi diliyle eğitim görmesi bir lütuf değil, onun doğuştan gelen hakkıdır. Bu, Kürt ve Türk halkının eşitliği ve kardeşliğinin de bir gereğidir. Kürtçe eğitime karşı çıkanların eşitlik, kardeşlik ve barıştan söz

etme hakkı olmaz. Kürtçe eğitime karşı çıkmak ne muhafazakar demokrathlıkla ne de sosyal demokrathlıkla bağdaşır. Hele dindarlıkla hiç bağdaşmaz. İktidar ve muhalefetin bu konuya ilişkin olarak takındığı tutum, demokrasi açısından tümüyle utanç vericidir. Bir halkın kendi diliyle eğitim hakkına, beyinleri şovenizmle yıkanmış, demokrasiden nasibini alamamış insanlar karşı çıkabilir ancak. Türkiye'yi, Kürt sorununda getirip batağa saplayan da zaten bu zihniyet değil midir?

Açmak istediğim diğer bir konu ise federal çözüm önerimizdir.

Federasyon deyince Türkiye'de bazılarının hop oturup hop kalktıklarını biliyoruz. Bu noktada tam bir dezenformasyon ile karşı karşıya bulunduğumuz ortada. Bu nedenle birkaç noktanın altını çizmekte yarar var.

Bir, Kürt sorununun eşitlikçi çözümünün federalizmden geçtiğini öngörüyoruz. Ancak bu sadece Kürtler için bir federasyon istediğimiz anlamına gelmez. Türkiye'nin geri kalan bölgeleri de coğrafik, ekonomik, nüfus ve benzeri ölçekler bazında federe bölgeler olarak yapılandırılabilir.

İki, Parti olarak federal sistemin aynı zamanda ademi merkeziyetçi olmasından yanayız. Bunun anlamı şudur; federe bölgeler kendi içinde katılımcı ve çoğulcu olmak zorunda. Hangi federe bölge kapsamında olursa olsun, bütün etnik ve dini toplulukların dil, din ve kültürleri anayasal güvence altında olacaktır. Batıda, sözgelimi İstanbul'da yaşayan Kürtlerin Kürdistan'a dönmesine gerek yok. Onlar bulunduğu yerlerde kendi anadili ile eğitim görebilir, kendi kültürünü yaşayabilirler. Benzer şekilde Kürdistan'daki Türk, Arap ya da Süryani topluluklar da, bulundukları yerde kendi dil, kültür ve dini inanışlarını özgürce yaşayabilir.

Üç, bazılarının bilinçli saptırmalarının aksine federal bir sistemde, federe bölgeler Çin Seddi ya da gümrük duvarlarıyla birbi-

rinden ayrılmaz. ‘Türkiye federal sisteme geçince, Diyarbakır’dan Ankara’ya gitmek için pasaport gerekir’ benzeri safsatalara çocuklar bile inanmıyor artık.

Dört, federal bir sistemde federe bölgelerin etnik açıdan homojenleştirilmesi diye bir şey yoktur, dolayısıyla nüfus mübadelesi iddiası da kocaman bir yalandır.

Değerli konuklar,

Türkiye’nin mevcut üniter devlet yapısı ve katı merkezizetçi sistemi sadece Kürt sorununun çözümü açısından bir sorun teşkil etmiyor. Aynı zamanda demokrasinin işleyişi açısından da ciddi bir engel oluşturuyor. Merkezi iktidar yetkilerinin yerel ya da bölge yönetimleriyle paylaşılması, katılımcı demokrasinin bir gereğidir. Kürt sorunu olmasaydı da Türkiye’nin ademi merkezizetçi bir dönüşüme ihtiyacı olacağına şüphe yoktur.

Değerli arkadaşlar,

Yukarıda açtığım parantezi kapatıp izninizle anayasa konusunu bağlamak istiyorum.

Başta oluşan yoğun ilgi ve heyecana karşın, geline aşamada yeni anayasa yapımına ilişkin toplumsal ilgi, katılım ve heyecan azalmış, bu iş Anayasa Uzlaşma Komisyonu’nda yer alan partiler arası taktik savaşının bir arenasına dönüşmüştür. Böyle bir ortamda değil yeni ve demokratik bir anayasa yapmak, hiçbir şeyin çıkmayacağı açıktır. Yeni anayasa yapımını dört partinin uzlaşması koşuluna bağlamak ise diğer bir handikapıdır. Bunun anlamı, yeni anayasanın kaderini MHP’ye teslim etmektir ki, bu da yeni anayasa yapmamanın diğer bir yoludur.

Her şeye rağmen süreç tümüyle tükenmiş sayılamaz. Yeni anayasa yapım çalışmalarını toplumun katılım ve tartışmasına açarak bu süreci yeniden diriltmek mümkündür. Dört partinin uzlaşmasına dayalı yöntem terk edilerek, bu konuda uzlaşılacak partilerle yola devam edilebilir. Parti olarak bu işte taraf

olmak ve başta olduğu gibi, sürecin her aşamasında aktif destek sunmak istediğimizi belirtmek isterim.

Başkanlık sistemi

Yeni anayasa yapımı bağlamında gündeme taşınan konulardan birisi de başkanlık sistemidir. Bu konunun sayın başbakanın ismiyle birlikte anıldığı sır değil. Görünen o ki Sayın Erdoğan 2014 yılında yapılacak cumhurbaşkanlığı seçiminde, yetkileri güçlü bir başkan olarak seçilmek istiyor.

Deneyler, sivil toplumun güçlü, demokratik değerler ve kuralların kurumlaşmış, iktidar gücünün yerel yönetimlerle paylaşarak dengelendiği ülkelerde, başkanlık sisteminden sonuç alınabileceğini göstermektedir. Türkiye gibi, bütün iktidarın Ankara’da merkezileştiği, ikinci sınıf demokrasi ile yönetilen, Kürt sorununu çözememiş bir ülkede başkanlık sistemine geçmek sorunları azaltmaz, artırır. Böyle bir uygulamanın, demokrasi kusurlusu, mevcut rejimi daha otoriter bir noktaya götürerek, tek adam diktatörlüğüne yol açacağını öngörmek için kâhin olmak gerekmiyor.

Bizim Başbakan’a naçizane önerimiz şudur; hiçbir başbakanın sahip olmadığı avantajlara sahipsiniz, arkanızda önemli bir kitle desteği bulunuyor. İhtiyaç duyduğunuz güç ise, yeterince gücünüz var zaten. Bunun için güçlü bir başkan olmanıza gerek yoktur. Sizi tek şef haline getirecek başkan olmak yerine, Kürt sorununu kalıcı bir çözüme kavuşturarak tarihe geçin. Tarih, çözüm için sizi davet ediyor, bu çağrıya icabet etmek elinizde sayın başbakan.

Normalleşme ihtiyacı

Değerli arkadaşlar,

Geline aşamada, yeni anayasa yapımı, ülkenin demokratikleşmesi ve Kürt sorununun çözümü önündeki en büyük engellerden

birisi de süre giden çatışma ortamıdır. Türkiye’de can yakmaya devam eden şiddet ve çatışma ortamının durdurulması yakıcılık kazanmıştır. Şiddet ve çatışmaları durdurmak elbet Kürt sorununun çözümü anlamına gelmez. Ancak şiddetin durması, sorununun çözüm çabalarına rahat bir nefes aldırarak ona yeni bir ivme kazandırabilir.

Bunun için bir-normalleşme sürecine acil ihtiyaç var.

Yeni bir anayasa yapmadan önce, hatta yeni bir anayasa yapmak için de bu gerekli.

Bunun için;

- Kürtçe eğitim konusunda ortaya konulacak irade son derece önemlidir. Kürtçe eğitim alanında atılacak adım, çözüm sürecinin ileriki aşamaları bakımından bir samimiyet ve güven duygusu ilham edebilir.

-Atılacak adımlardan birisi de düşünce ve ifade özgürlüğü önündeki her türlü engelin kaldırılması, siyasi partiler ve seçim yasasının demokratikleştirilmesidir.

-Normalleşme için olmazsa olmaz koşullardan birisi de genel bir siyasi af çıkartmaktır. Genel bir af sayesinde cezaevlerinden bulunan binlerce tutuklu ve hükümlü dışarı çıkar, dağdakiler iner, yurtdışında bulunanlar döner ve böylece yeni bir sayfa açılır.

-Şiddeti dışlamak koşuluyla Kürt ve Kürdistan ismiyle her türlü örgütlenmenin önü açılmalı, yasaklı Kürt partilerinin siyasal sürece katılımı sağlanmalıdır.

Bu adımların atılması PKK’nin silah bırakma koşuluna endekslenmemeli ve bir pazarlık konusu yapılmamalıdır.

Böyle bir zeminde şiddette ısrar edenlerin bulacağı karşılık azalacaktır. Böyle bir sürecin, silahları susturması yönünde PKK üzerindeki baskıyı artıracığına şüphe duyulmamalıdır.

Kürt sorununa eşitlikçi çözüm perspektifi yitirilmeden, silahların susturulması ve gide-rek bırakılması için PKK ve çevresi ile de görüşülebilir. Unutulmamalıdır ki Kürt soru-

nunu silahların susturmasına indirgeyen bir anlayış ile ne silahlar susturulur ne de Kürt sorunu çözülebilir. Tek başına silahların susturulmasına odaklanmış girişimler, toplumun barış ve çözüm beklentisini heder etmek dışında bir sonuç vermez.

Öte yandan, normalleşme yönünde işletilecek bir süreç, şeffaf ve kamuoyunun katılımına açık bir biçimde işletilmeli. Kürt tarafı; legal demokratik partileri, sivil toplum örgütleri ve aydın birikimi ile bu sürecin içinde aktif bir biçimde yer almalı. Daha da önemlisi, bu yöndeki çabalar, Kürt sorununa eşitlikçi çözüm öngören yeni anayasa yapım süreci ile eşzamanlı bir şekilde sürdürülmelidir.

PKK ve şiddet

Değerli arkadaşlar,

Kürt sorununun çözümünde esas sorumluluğun devlete düşmesi, Kürtlerin, ya da Kürtler adına ortaya çıkan örgütlerin sorumluluğunu ortadan kaldırmıyor. Bir davada sonuç almak için haklı olmanın yetmediğini biliyoruz. Bunun için aynı zamanda gerçekçi olmak, çağın koşullarını ve toplumsal algıları dikkate almak gerekiyor.

Sözü PKK’nin yıllardır yürüttüğü silahlı mücadeleye getirmek istiyorum.

Devletin inkar ve baskı politikaları gibi, PKK’nin yürüttüğü silahlı eylemlerin de çağın gerisinde kaldığına kuşku yoktur. Deneyler, devletin inkar ve baskı politikaları ile bir yere varamadığını, benzer şekilde Kürtlerin de silahla haklarına ulaşamayacağını gösteriyor. Gelenen aşamada silahlı mücadelenin Kürt halkının özgürlük davasına zarar verdiği ortadadır. Çatışma ortamı, kısıtlı legal demokratik mücadele zeminini tahrip ediyor, bu alanı bloke ederek elde edilen kazanımları riske sokuyor. Bu nedenle, hükümetin tutumundan bağımsız olarak PKK çatışmaları durdurmalı, silahlı güçlerini Türkiye sınırları dışına çekerek barışçıl çözüme şans tanınmalıdır.

Tabi, bunun için, devletin bu süreci provoke edecek tutumlardan ve operasyonlardan kaçınması gerekiyor.

Barışçıl bir zeminde, güçlerini birleştirecek Kürt ulusal demokratik güçlerin, meşru ve sivil yöntemlerle başaramayacağı hiçbir şey yoktur. Legal ve meşru zeminde ısrar etmesi halinde, Kürt halkının haklı talepleri karşısında hiçbir güç duramaz.

Bunun için, PKK'nin kendi tutumunu gözden geçirme ve yapıcı bir rol oynamaya karar verme zamanıdır.

Kürtlerin birlik sorunu

Değerli arkadaşlarım,

Altını çizmek istediğim bir konu daha var. Kürt halkı eğer bir gün özgür olacaksa ki mutlaka olacak, bu onun kendi eseri olacaktır. Özgürlük bahsedilmez, mücadele edilerek hak edilir. Bu ise Kürt halkının mücadele gücünü, ulusal bir program etrafında ortak harekete geçirmesini gerektirir. Bu noktada, Kürt ulusal demokratik güçleri bakımından birlik ve diyalog ihtiyacı karşımıza çıkıyor. Kürt sorununun bölgesel düzeyde çözüm sürecine girdiği bir dönemde, bu her zamankinden daha da önemli.

Bunun için en azından iki temel ilkede uzlaşmaya ihtiyaç var.

Bunlardan birincisi şudur; Kürt ulusal demokratik güçlerin birlik ya da ittifakı savaş ve şiddet yöntemleri üzerinden sağlanamaz. Kürtler, günümüzde ulusal birliği barışçıl, demokratik ve sivil itaatsizliği esas alan bir mücadele çizgisinde oluşturabilir ancak. Böyle bir zeminde bir araya gelebilecek ulusal demokratik güçlerin, amacına ulaşması görece daha kolaydır. Barışçıl ve sivil yöntemlerle yürütülecek hak ve özgürlük mücadelesinin, hem Türk toplumunda hem de uluslararası kamuoyu nezdinde daha büyük bir karşılık bulacağına şüphe yoktur.

İkincisi ise dil ve üslup sorunudur. Kürtler arası diyalog ve işbirlikleri aynı zamanda

ona uygun barışçıl, yapıcı ve birleştirici bir dil gerektirir. Benmerkezci ve ötekileştirici anlayışlarla ulusal ittifakın sağlanamayacağı açıktır. Kürtler arası ilişkilerde karşılıklı saygı, kabul ve güven son derece önemlidir. Devlet ile olan sorunlarını uzlaşma ve diyalog yöntemleriyle çözmeyi hedefleyen bir toplumun, kendi iç sorunları bakımından diyalog ve uzlaşıdan kaçınması bir paradoks değil mi? Kendi iç barışını gerçekleştirmeyen bir toplumun, devlet ya da Türk toplumuyla barışması mümkün olabilir mi? Normalleşme ihtiyacı, sadece Kürtlerle devlet bakımından değil, aynı zamanda Kürtlerin kendi iç ilişkileri bakımından da geçerli. İçerde ve dışarıda giderek olgunlaşan koşulları halkımızın lehine çevirmenin yolunun, bu konuda doğru ve gerçekçi bir politika oluşturmaktan geçtiğini belirtmek isterim.

Demokrasi güçleri ile etkin diyalog

Değerli arkadaşlarım,

Kürtlerin birlik sorunu kadar önemsememiz gereken diğer bir konu da Türkiye demokrasi güçleriyle etkin bir diyalog ve işbirliği ihtiyacıdır. Partimiz, Kürt sorununun çözümü ile ülkenin demokratikleşmesi arasındaki yakın bağı farkındadır. Bu çerçevede, Türkiye'de militarizmin etkinliğinin kırılması, hukuk devleti anlayışının hakim kılınması, demokrasinin evrensel ilkeler temelinde inşa edilmesi için yürütülecek mücadeleyi son derece önemsiyor. Bu hedefe ulaşmak için, demokrasi ve değişimden yana güçlerin işbirliği ve dayanışması son derece önemli. Bu bilinçle, geçen dönemde –hükümet-muhalefet- farkı gözetmeksizin Türkiye'nin değişimden yana bütün kesimleriyle etkin bir diyalog ve işbirliği arayışı içinde olduk ve olmaya devam edeceğiz. Türkiye demokrasi güçleri ile işbirliği konusunda kategorik şablonlardan çok, pratik bir yaklaşımdan yanayız. İşbirliği bakımından siyasal aktörlerin ideolojik referans ya da niyetlerine değil, pratiklerine bakarız. Dün olduğu

gibi yarın da demokrasiye, barışa, Kürt sorununun çözümüne hizmet edecek bütün adımları, kimden gelirse gelsin, arkasındaki niyete bakmaksızın desteklemeyi sürdüreceğiz.

HAK-PAR'ın misyonu ve 10. yıl

Değerli arkadaşlarım,

Bütün bu görevlerin üstesinden gelmek için sözü HAK-PAR'a getirmek istiyorum.

Parti olarak, Kürt halkının yüz yıla varan mücadele birikim ve deneyimine değer biçiyor ve bu onurlu mirasa sahip çıkıyoruz. 1960'lı yıllardan başlayarak filizlenip gelişen halkımızın özgürlükçü, demokratik ve barışçıl mücadele geleneğinden devraldığımız çok şey var.

Ancak HAK-PAR esas olarak yeni zamanların partisidir.

HAK-PAR'ı, 21. yüzyılın koşullarında Kürt toplumunun beklentilerine cevap vermek üzere kurduk. Başka bir ifade ile geçmişi yok saymadan gözünü geleceğe diken bir partiyiz. İdeolojik ve grupsal kaygılardan uzak, çoğulcu ve demokrat bir parti olma iddiasındayız.

Değerli arkadaşlarım,

5. Kongremizin önemini artıran diğer bir faktör de HAK-PAR'ın 10. kuruluş yıldönümüne denk gelmesidir. Başka bir ifade partimiz soyunduğu tarihsel misyonunda 10 yılı geride bırakmış durumda. Bu, büyük emeklerle, insan üstü fedakarlıklarla, büyük bir dava bilinci ve aşkıyla kotarılmış bir on yıldır, saygındır ve kutludur. Bu 10 yıllık soylu yürüyüşte taş üstüne taş koyan herkesi, huzurunuzda saygıyla selamlamak istiyorum.

Değerli arkadaşlarım,

Partimiz, şu son on yılın yoğun pratiği içinde sınanarak olgunlaştı. Politik hattını ezberlerden değil, halkımızın ve koşulların gereklerine bağlı olarak şekillendirdi. HAK-PAR, geçen 10 yıl içinde politik rüşünü ispatladı. İçerde ve dışarıda haklı bir saygınlık kazandı.

Şimdi yeni bir 10 yıla giriyoruz.

Koşullar geçmişe göre daha elverişli.

Politik tutum ve taleplerimiz toplumda her geçen gün daha çok destek buluyor.

Geçen on yıllık süreçte örgütsel ve politik anlamda önemli oranda kurumlaştık. Yeni dönem bakımından önemli bir zemin oluşturduk. Şimdi yapmamız gereken bu zemin üzerinden hedefe kararlı adımlarla ilerlemektir. Önümüzdeki en büyük görev toplumla buluşmak olmalıdır. Toplumla aramızda bir güven bağı inşa ettiğimizde çok şey değişecek.

Bu kararlılıkla yürüdüğümüzde HAK-PAR güçlenecek, Kürt halkı mutlaka kazanacaktır

Son sözler

Değerli arkadaşlarım, partimiz onuncu yılını geride bırakırken ben de dört yıllık genel başkanlık görevimin sonuna geliyorum. Parti tüzüğümüzün öngördüğü iki dönemlik genel başkanlık görevim bitiyor. Önceki dönemde partinin kurucusu ve bir nefer olarak, son dört yılda da genel başkan sıfatıyla partim ve halkım için çalıştım. Hep birlikte çalıştık. Çalışanların, pratik hayat içinde olanların yanlış yapmama lüksü yoktur.

Birbirimizi üzdüğümüz anlar oldu, hepimiz çok yorulduk. Ancak bu dava, bu sıkıntılara değer. Sonuçta hepimiz haklı bir mücadelenin gururunu yaşıyoruz.

Kendi hesabıma, bugün buradan geçmişe huşu ile bakıyorum. Geleceğe ilişkin ise umut doluyum.

Değerli arkadaşlar,

Her kongrede olduğu gibi bu Kongre'de de görev değişimi yaşanacak. Parti meclisimiz yenilenecek. Kürd davasının emektarı, değerli ağabeyimiz Sayın Kemal Burkay yeni dönemde Genel Başkanlık görevini devralacak. Kendisinin bilgi, birikim ve ruspiliğiyle partimize çok şey katacağından şüphem yok. Ona ve seçilecek yeni Parti Meclisimize şimdiden üstün başarılar diliyorum. Yeni dönemde, Partimizin önüne koyduğu tarihi hedeflere ulaşmak için, hep birlikte, kararlılıkla yolumuza devam edeceğiz.

Teşekkürler

Ve konuşmamın sonuna geliyorum.

Beni sabırla dinlediğiniz için hepinize ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

Şu dört yıl boyunca büyük bir dava duygusu ile birlikte yürüdüğümüz, Parti Meclisi üyesi arkadaşlarıma teşekkür etmeyi burada bir görev sayıyorum.

HAK-PAR'ın esas yükünü taşıyanlar hiç kuşkusuz partimizin il ve ilçe başkanları ve yöneticileridir. Partimizi bir sütun gibi omzunda taşıyan bu vefakâr arkadaşlarımı sevgiyle selamlıyorum.

Geçen dönemde büyük bir enerji ve idealizm ile çalışan genç, yaşlı, kadın bütün dava arkadaşlarıma teşekkür etmeyi bir görev sayıyorum.

Avrupa'da yaşayan kardeşlerimizi burada, huzurunuzda, selamlamak istiyorum. Çünkü bu mücadelede onların bize kattıkları çok şey var.

Parti çalışanlarımızın emeğini unuta-

mam. Onlara çok teşekkür ediyorum.

Öte yandan bu zorlu mücadelede bizi yalnız bırakmayan, maddi, manevi imkânları, yürekleri ve bilinçleriyle bizi destekleyen bütün HAK-PAR dostlarına ve halkımıza teşekkür etmeyi bir borç biliyorum.

Son teşekkürüm ise her zaman olduğu gibi eşlerimize ve çocuklarımızadır.

Çünkü yaptığımız şeylerin hiçbirisi, onların eşsiz sevgisi ve dayanışması olmadan gerçekleşemezdi.

Onlar, partimizin gerçek kahramanlarıdır.

Onlara en derin sevgi ve saygılarımı sunuyorum 04.11.2012/Ankara

Haydi HAK-PAR, ilerle

Yolumuz açık olsun

***Genel Başkan**

HAK-PAR 5.Olağan Kongre Kararları

KARAR 1

Demokratik bir anayasa yapmak ancak Kürt halkının, kendi kendini yönetme hakkı da dahil bütün haklarını tanımak ve bu hakları güvence altına almakla mümkündür. Partimiz, yeni ve demokratik bir Anayasa yapılması yönündeki çabaları destekler, Kürt halkının haklarının Anayasa'da yer alması için bundan böyle de çabalarını sürdürür.

KARAR 2

Anadilde eğitim vazgeçilmez bir haktır. Kürtçenin resmi dil olması dahil, hayatın her alanında serbestçe kullanılması önündeki engeller kaldırılmalıdır. Parti olarak vazgeçilmez bir hak olan anadilimizin kullanılması önündeki engellerin kaldırılması yönünde etkin bir mücadele içinde olacağız.

KARAR 3

Yıllardır sürdürülmekte olan şiddet politikası Kürt ve Türk halkı bakımından acı, gözyaşı ve iki toplum açısından karşılıklı gerilim dışında bir şey getirmemiştir. Hak ve Özgürlükler Partisi olarak bir kez daha PKK'ye silahlı mücadeleyi durdurması, Hükümet'e ise Kürt halkının haklarını tanınması ve askeri operasyonları durdurması dahil olmak üzere, Kürt sorununun çözümü sürecinde askeri seçeneklerden vazgeçmesi çağrısında bulunuyoruz.

KARAR 4

Suriye halklarının baskıcı Baas rejimi karşısında gösterdikleri toplumsal direnişi haklı

bulan 5. Kongremiz, Batı Kürdistan halkının özerk bir statü yönünde yürüttüğü haklı mücadelesini destekler, bu parçadaki Kürtlerle dayanışma içinde olmaya devam edeceğimizi belirtiriz.

KARAR 5

Parti olarak gerçek bir laikliği destekliyor, bunun demokratik bir ülkenin olmazsa olmaz koşullarından biri olduğuna inanıyoruz. Bu amaçla; Devlet, inanç alanına karışmamalı, tüm inançlara saygılı ve eşit mesafede olmalıdır. Hiçbir dini inanca baskı yapmamalı ya da imtiyaz tanımamalıdır. Parti olarak Aleviler, Hristiyanlar, Êzidiler ve diğer inanç grupları üzerindeki her türlü baskı ve ayrımcılığa son verilmesi için çaba içinde olacağız.

KARAR 6

Partimiz, Avrupa Birliği'ni şu anda yaşadığı bazı ekonomik sorunlara rağmen, dünyamızdaki en önemli barış, demokrasi ve gelişme projesi olarak görmektedir. Türkiye'nin AB üyeliği, ülkenin demokratikleşmesi, ekonomik ve sosyal alanda ileri bir hayat standardının sağlanması bakımından son derece önemli ve yararlıdır. Türkiye'nin AB üyeliğini destekliyor, Hükümeti ise toplumu oyalamaktan vazgeçmeye, bir an önce Kopenhag Kriterleri'nin ve uyum sözleşmelerinin gereğini yerine getirmeye çağırıyoruz.

Hak ve Özgürlükler Partisi 5. Olağan Kongresi

Hak ve Özgürlükler Partisi 5. Olağan Kon-

HAK-PAR 5.Olağan Kongre Sonuç Bildirisi

“Türkiye yerinden yönetime olanak verecek biçimde ademi merkezietçi bir yapılanmaya geçmeli ve Kürt halkı, nüfusun çoğunluğunu oluşturduğu kendi coğrafyasında, yani Kürdistan’da federal bir yönetim oluşturmalıdır.”

gresi 4 Kasım 2012 Pazar günü Ankara’da toplanarak aşağıdaki sonuçlara varmıştır:

Yirminci yüzyılın son çeyreğinden itibaren dünyayı etkileyen değişim dalgası Kürdistan coğrafyasının da içinde yer aldığı geniş bir alanı etkilemeye devam ediyor. Kuzey Afrika’da başlayan değişim süreci, ülkemizin batı bölgesini de boyunduruk altında tutan Suriye’ye kadar dayanmış bulunmaktadır. Güney Kürdistan’da büyük ölçüde özgürlüğünü elde etmiş bulunan Kürt halkı, başta Batı Kürdistan olmak üzere, diğer parçalarda da meşru ve temel haklarını elde etmenin eşğinde bulunmaktadır.

Hak ve Özgürlükler Partisi olarak bölgemizde yaşanan ve özelde Kürt halkının meşru haklarının tanınması için önemli fırsatlar sunan değişim dalgasının Türkiye’yi de kaçınılmaz olarak etkilediğini ve bu yöndeki mücadeleye bakımından demokrasi ve değişim güçlerinin önemli görevlerle yüz yüze bulunduğunu belirtir, demokrasi ve değişim taleplerinin Kürt halkının özgürlük mücadelesini doğrudan etkileyen bir ilişki içinde bulunduğunu vurgularız.

Partimiz, bugün de Kürt sorununun Türkiye bakımından ülkenin en temel, en önemli sorunu olarak gündemin baş maddesi olduğunu tespit eder, PKK’nin yeniden devreye soktuğu silahlı eylemler ile hükümet politikalarının güvenlikçi bir anlayışla yeniden sertleşmesi yüzünden yeniden bir kanlı kaos ortamına girmesinin endişe verici bir durum oluşturduğunu vurgular.

Böylesi bir kaos ortamının, bugüne kadar

ki deneyimlerin de gösterdiği gibi, her gün yeni canların kaybına yol açarak ve ülke kaynaklarını heder ederek her iki halkın çektiği acıları arttırmaktan başka bir sonuç vermediğinin altını çizer.

Bu nedenle HAK-PAR olarak tüm tarafları, ülkenin iktidar ve muhalefet olarak tüm siyasi partilerini ve liderleri sağduyu yoluna davet ediyoruz. Kürt sorunu, dünyamızdaki tüm benzer ulusal sorunlar gibi ancak eşitlik temelinde çözülebilir. Her iki halkın barış içinde bir arada yaşamasının biçimi bize göre federatif çözümdür. Türkiye yerinden yönetime olanak verecek biçimde ademi merkezietçi bir yapılanmaya geçmeli ve Kürt halkı, nüfusun çoğunluğunu oluşturduğu kendi coğrafyasında, yani Kürdistan’da federal bir yönetim oluşturmalıdır.

Partimiz anadilde eğitimin vazgeçilmez bir hak olduğuna inanmaktadır. Bunun için Kürtçe, Türkçenin yanı sıra ikinci resmi dil olmalı; eğitimde ve kamu alanında serbestçe kullanılmalıdır. Yeni anayasa buna zemin hazırlayacak, ülkenin çok renkli yapısına uygun düşecek bir anlayışla hazırlanmalıdır.

Partimiz, yeni Anayasa çalışmalarının Türkiye’nin aydınlık geleceği açısından önemli bir fırsat oluşturduğunu düşünmektedir. Bu nedenle Kürt halkının temel haklarını tanıyacak ve Kürtlerin kendi kendini yönetme hakkını da içeren bir Anayasa’nın yapılmasının iç barış ve istikrarı sürdürülebilir kılmak bakımından zorunlu bir adım olarak görmektedir.

Hem barış ortamının tesisi bakımından

Hem barış ortamının tesisi bakımından hem de Kürt sorununun demokratik barışçıl biçimde çözümüne fırsat vermek açısından şiddet politikalarının terk edilmesi gereğine inanan partimiz, PKK'ye silahlı mücadeleyi durdurması, Hükümet'e de Kürt halkının haklarını tanınması ve askeri operasyonları durdurması dahil olmak üzere, Kürt sorununun çözümü sürecinde askeri seçeneklerden vazgeçmesi çağrısında bulunur.

hem de Kürt sorununun demokratik barışçıl biçimde çözümüne fırsat vermek açısından şiddet politikalarının terk edilmesi gereğine inanan partimiz, PKK'ye silahlı mücadeleyi durdurması, Hükümet'e de Kürt halkının haklarını tanınması ve askeri operasyonları durdurması dahil olmak üzere, Kürt sorununun çözümü sürecinde askeri seçeneklerden vazgeçmesi çağrısında bulunur.

Parti olarak gerçek bir laikliği destekliyor, bunun demokratik bir ülkenin olmazsa olmaz koşullarından biri olduğuna inanıyoruz. Bu amaçla; Devlet inanç alanına karışmamalı, tüm inançlara saygılı ve eşit mesafede olmalıdır. Hiçbir dini inanca baskı yapmamalı ya da imtiyaz tanınamalıdır.

Aleviler, Hristiyanlar ve Êzidiler üzerindeki her türlü baskı ve ayrımcılığa son verilmelidir. Diğer yandan ülkenin önemli sorunlarından biri olarak gördüğümüz Alevi sorununun çözümü için gerekli adımlar atılmalıdır.

Partimiz, Avrupa Birliği'ni, şu anda yaşadığı bazı ekonomik sorunlara rağmen, dünyamızdaki en önemli barış, demokrasi ve gelişme projesi olarak görmektedir. Türkiye'nin AB üyeliği, ülkenin demokratikleşmesi, ekonomik ve sosyal alanda ileri bir hayat standardının sağlanması bakımından son derece önemli ve yararlıdır. Türkiye'nin AB üyeliğini destekliyor, Hükümeti ise toplumu oyalamaktan vazgeçmeye, bir an önce Kopenhag Kriterleri'nin ve uyum yasalarının gereğini yerine getirmeye çağırıyoruz.

Kadın sorununun önemine değinen 5. Olağan Kongremiz, kadınlara yönelik devam eden şiddet ve ayrımcılığın utanç verici olduğunu tespit eder, bunu önlemenin hem kadınların barınmasını ve güvenliğini sağlamaya yönelik ciddi güvenlik önlemlerinin alınmasına, kadın evlerini yaygınlaştırılmasına hem de bu alanda, aileden ve ilkokuldan

başlayarak ciddi bir eğitimin gerekliliğine bağlı olduğunun altını çizer; kadınların siyasi ve ekonomik alanda yüz yüze oldukları eşitsizliklerin giderilmesi için de daha köklü adımlar atılmasının gerekliliğini vurgular.

Hak ve Özgürlükler Partisi olarak, 300 günü aşan bir süredir Roboski katliamına ilişkin olarak somut bir adım atmayan hükümetin bu tutumunun, Kürt sorununun demokratik çözümü yönündeki samimiyeti bakımından ciddi şüpheler oluşturduğunu belirtir, Hükümetin öldürülenlerin yakınlarından özür dilemek dahil, sorumluların yargı önüne çıkarılması konularında bir an evvel adım atması gerektiğinin zorunlu olduğunu vurgularız.

Partimiz, bir bölüm PKK ve KCK tutuklu ve hükümlüsünün, anadilde savunma, anadilde eğitim ve Öcalan'a uygulanan tecritin son bulması için yürüttüğü açlık grevinin kritik bir noktaya geldiğini kaygıyla izlediğini belirtir, Hükümeti, bu konuda bir inatlaşma içine girmeden, eylemcilerin hayatı veya sağlığı tehlikeye girmeden adım atmaya çağırır. Partimiz aynı zaman eylemciler bakımından da can kayıpları yaşanmadan eylemlerini sonlandırma çağrısında bulunur.

Kürt sorununun demokratik barışçı çözümünde taraf olan partimiz bundan böyle de eşitlikçi çözüm yönündeki mücadelesine devam edecektir. 4.11.2012, Ankara

**Hak ve Özgürlükler Partisi
5. Olağan Kongresi**

HAK-PAR 5. Kongresi'ne katılan konuklar:

Hemit Derwêş, PPDKS Genel Sekreteri; Sefin Dizayi, Kürdistan Bölgesel Yönetimi Başkanı Mesut Barzani'nin sözcüsü; **Mahmud Heci Saleh**, Irak Cumhurbaşkanı ve YNK Genel sekreteri Celal Talabani'nin Sözcüsü; **Mihemmed Heci Mahmud**, Kürdistan Demokratik Sosyalist Partisi Genel Sekreteri; **Mihemmed Salih Qadir**, İran KDP siyasi büro üyesi; **Rêber İsmail Amedi**, Kürdistan Komünist Partisi MK üyesi; **Ali Amin**, YNK Dış İlişkiler Sorumlusu; **Özlem Sara Çekiç**, Danimarka Sosyalist Halk Partisi Milletvekili; **Hüseyin Ergün**, SODEP Genel Başkanı; **Hamit Geylani**, BDP Eş Genel Başkanı Yardımcısı, eski milletvekili; **Ahmed Çeto**, Suriye Kürtleri Birlik Partisi temsilcisi; **Sinan Çiftiyürek**, ÖSP Genel Başkanı; **Nizamettin Maskan** KADEP Genel Başkan Yardımcısı; **Nesrin Yumak**, EDP Genel Başkan Yardımcısı; **İlke Işık Sadıç**, EMEP Ankara İl Başkanı; **Mustafa Torunay**, Hak-İş Genel Başkan Yardımcısı; **Emrah Şeyhanlıoğlu** İHD Genel Sekreteri; **Vijdan Baykara** TÛMBELSEN Genel Başkanı; **Veli Beysülen**, EMEKLİSEN Genel Başkanı; **Kamber Ateş**, 78'liler Federasyonu Başkanı **Kasım Fırat**, Şeyh Sait Vakfı Başkanı; **Cemil Aydoğan**, Mezopotamya Gazeteciler Cemiyeti Başkanı; **Kovan Amedi**, KOMKAR EU Başkanı; **Dr. Şükrü Güler**, **Fettah Timar** Avrupa HAK-PAR Dayanışma Derneği Başkanı; **Adem Özcaner**, Azadi İnsiyatifi; **Mir Dengir Fırat**, Eski AK Parti Milletvekili ve Genel Başkan Yardımcısı; **Eşref Erdem**, Eski milletvekili; **Nurittin Yılmaz**, Eski Milletvekili; **Abdurrahman Kurt**, eski milletvekili; **Mahmut Sönmez**, Eski Milletvekili; **Segbetullah Seydaoğlu**, eski milletvekili; **Feridun Yazar**, Şanlı Urfa Eski Belediye Başkanı; **Şahabettin Özaslaner** Van Eski Belediye Başkanı; **DC. DR. Hüseyin Yayman**; **Mahmut Fırat**, HAK-PAR Onursal Genel Başkanı Abdülmelik Fırat'ın oğlu; **Remzi İnanç**; Yazar-Yayıncı; **Seher Dilovan**, Ses Sanatçısı, Reşo Ses sanatçısı,

Fuat Önen, **Kejé Bémal**, **Ferhat Sağrıç**, **Ali Rıza Erenler**, **Bedri Demir**, **Rıza Çolpan**, yazar; **Haluk Öztürk**, Yayıncı Yazar. **Mahmut Duyan**, eski milletvekili, **Kemal Bülbül**; **Pir Sultan Apdal** Dayanışma Derneği Genel Başkanı ve yardımcısı **Oktay Kandemir**; **Aziz Uslu**: EDP Adana İl Başkanı. **Merve Diltemiz**: DSİP, **Şakir Epözdemir**; Yazar,

Mesaj Gönderenler:

Mesajên pîrozbahîye – Kutlama mesajları

Ji Bo Kongreya Pêncan a HAK-PARê
Xwişk û birayên delal,

Nunerên hêja,

Bi silavên germ û birayine.

Girêdana Kongreya we ya pêncan li ser xêrê be.

Hêjayan,

Proseya guhartin û alozî û tevlihevî bi ser Herêma Rojhilata Navin da girtiye û kongra HAK-PARê jî di vê zirufa gelek hestiyar û nazik da dicive û rewşa hanê jî Kongra we girîngtir dike.

Ji bona bi hêztir kirin û pêşve birina xebata azadî û demokrasiyê, divê hêz û partî û rêxistinên welatparêz û demokratên welatê me pêşwaziya proseya guhartina hanê bikin.

Yek ji taybetmendiya proseya guhartinê, bi kar anina şîweyên xebatên serdemî ne, di xebat û kar û baren siyasî û civakî da.

Taybetmendiya dinê jî pêgirtin li ser nîrxên serdem e. Ango ji bona aşitî, azadî, demokrasi, mafên mirov, wekhevî di hemu warên jiyanê da û bi hêztir kirina civaka sîvîl, xebat bi şîweyên legal, demokratîk, aşitîyane û bê îtaetîya sîvîl...

Di wan waran da ciyê HAK-PAR girîng û diyar e. Ji roja damezrandina xwe ve HAK-PAR baren giran hildaye ser milên xwe û heya niha bi gor şîyanê xwe erkên xwe bi cî anîye. Ku, ew yêka hanê ne tenê ji bona endam û alîgir û hevalên HAK-PAR, her usa

ji bona hemu welatparêzan serbilindî ye. Xwişk û birayên berketî, Nunerên tekoşer, Xebata we xebateka pîroz e. Em piştrast in, ku Kongraya HAK-PAR a Pêncan wê bibe sengerekî qehîm ji bona pêşketina xebata we ya ji bona aşitî, azadî, demokrasî û wekhevîyê.

Em ji niha ve serketina rêvabirên nu dixwazin.

Dubare silav..

Pîroz Be Kongreya Pêncan a HAK-PARê!

Serkeve xebata azadî û aşitî û demokrasiya gelê me yê bindest!

26 Cotmeh 2012

Mesud Tek

Sekreterê Giştî yê PSK

Sayın Bayram Bozyel

Yoğun programım nedeniyle katılamadığım partinizin 5. Büyük Olağan Kongresine ait nazik davetiniz için teşekkür ederim. Bu vesile ile kongrenizin başarılı geçmesini diler, size ve değerli misafirlerinize selam ve sevgilerimi sunarım.

Bülent ARINÇ

Başbakan yardımcısı

Sayın Kemal Burkay

Parti Genel Başkanlığına seçilmeniz nedeniyle tebrik ederim. Şahsınızın ve partinizin varlığının demokrasimize güç katacağına inanıyorum. çalışmalarınızda başarılar dileyiyle selam ve sevgilerimi sunarım

Bülent ARINÇ

Başbakan yardımcısı

Sayın Kemal Burkay

Hak ve Özgürlükler Partisi Genel Başkanlığına seçildiğinizi memnuniyetle öğrendim. Yeni Görevinizde başarılar diler en içten selamlarımı sunarım.

Ertuğrul Günay

Kültür ve Turizm Bakanı

Mehdi Eker, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı, (telefonla);

Sayın Kemal Burkay

Hak ve Özgürlükler Partisi Genel Başkanı
Hak ve Özgürlükler Partisi Genel Başkanlığı görevine seçilmenizden dolayı sizi tebrik eder, çalışmalarınızda başarılar dilerim.

Egemen Bağış

Avrupa Birliği Bakanı ve Başmüzakereci

Hak ve Özgürlükler Partisi Kongre Divan Başkanlığına
Kongreye davetiniz için müteşekkirim. Ankara dışında bulunmam nedeniyle katılamıyorum. Kongrenizin başarılı geçmesini diler, saygılar sunarım.

Ziya Halis

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eski Bakanı

Sayın Genel Başkan,

Sizi ve Hak-Par Merkez Organlarına seçilen arkadaşlarınızı kutlar; üstün başarılar dilerim.

Yarın, kızlarımı ve torunlarımı görmek için, on günlüğüne Newyork"a gideceğim.

Dönüşümde arkadaşlarımla sizi kutlamaya gelmek isteriz.

Selam ve saygılarımla,

Hüseyin ERGÜN

SODEP Sosyal Demokrat Parti
Genel Başkanı

Peyama Deftera Siyasî a PDK Îranê ji bo Kongireya 5'mîn a HAK- PAR'ê

Xûşk û birayên hêja!

Pişikdarên birûmete Kongireya 5'mîn a HAK-PAR'ê!

Îzin dixwazim ji Rojhilatê Kurdistanê li ser navê Partiya Demokrat a Kurdistanê Îranê, Partiya Pêşewa Qazî Mihemed, Dr. Qasimlo, Dr. Şerefkendî û Partiya Komara Kurdistanê ve silavên xebat û berxwedanê ji we yên rêz-

dar bikim. Herweha li ser navê birêz Mistefa Hicrî, Sekreterê Giştî ê PDKÎ pîrozbahiya pêkanîn û lidarxistina vê kongireyê ji we dikin.

Wekî xuya û berçav kongireya we di mekê de tê lidarxistin ku Rojhilata Navîn û welatên kurdakincî di rewş û kavdanekî herî hesas û dijwar de dijîn û dem bi dem êş û janên jidayikbûna guhertinên nû li benda wan in.

Di weha pêvajoyeke dîrokî de ku bi xebat û berxwedana gelên herêmê, pêla demokrasî û rizgarbûn ji bindestiyê bûye realîte û waqî'ek haşanekirî, xuya ye ku gelê kurd jî di her parçeyek kurdistanê parvekirî de vê gorî rewş û îmkanên heyî, bi metodên aşîxwazane û serdemiyane xebata sivîl xwe ji bo destveanîna mafên siyasî û netewî bidomîne û vê xebata mafxwaziya xwe ji riya diyaloga aşîxwazane û çareseriyên demokratîk bigihîjne serkevtinê.

Em hêvîdar in ku rayedarên dewleta Turkiyê û xebatkarên gelê kurd li bakûrê Kurdistanê bi berçavgirtina berjewendiyên dûr û nîzîke xwe di herêmê de bikarin bi awayekî aşîxwazane û realîstane ji bo çareserîya pîrsa kurd û bingeh girtina dostayetî û hevkarîya di navbera gelên turk û kurd de pêngavên bi kiryar û piratîk bavêjin û qonaxek nû ji aşî, tebayî û hevkarîyê dest pê bikin.

Partiya Demokrat a Kurdistanê Îranê tevî rêzgirtin ji xebat û tekoşîna Partiya doste xwe (HAK-PAR) carek din tekez li ser peywendî û têkiliyên dostaneye navbera her du partîyan dike û cehda vê yekê dide ku ew peywendî li ser bingeha xebat û berjewendîya xûşk û birayên me ên kurd li her du parçên Rojhilat û Bakûrê Kurdistanê de roj li pey rojê mikumtir bibe.

Em weke PDKÎ tevî dubarekirina hevberdî û piştewaniya xwe ji xebata aşîxwazane gelê kurd li bakûrê Kurdistanê ji dewleta Turkiyê dixwazin çiqas zûtir be van givaşên li ser girtiyên siyasî, rojnamevan û çalakvanên kurd ku xebata sivîl û legal dimeşînin, rawestîne û hewil bide pîrsgirêk û doza kurd li Turkiyê de gorî pîvan û pîrensîpên demokratîk û dadperwe-

rane çareser bike.

Carek din tevî pîrozbahiyek germ, heviya serkevtinê bo kongireya 5'mîn a we dixwazin.

Polîtîroya Siyasî a PDKÎ

4'ê Çiriya Paşîn a 2012'an

Ji bo kongreya HAK-PAR

Rêzdar endamên komîteya birêvebir û nûnerên hêja,

Em wek Federasyona Komeleyên Kurdîstanê, bi dilgermî kongreya we pîroz dikin.

Kongreya HAK-PAR di demekî girîng de tê lidarxistin. Di pêvajoya çareserkirina pîrsa kurd bi riya aşîfê de HAK-PAR yek ji hêzên girîng e. HAK-PAR dikare digel partî û rêxistinên di li welat bo mafên kurd yên bingehîn di yasaya bingehîn de bête diyar kirin rolekî girîng bilîze.

Federasyon, ji HAK-PAR re, di vê rê de serkeftin dixwaze û piştgiriya xwe diyar dike. Digel silavên germ!

Li ser navê FKK

Şermin Bozarslan

Seroka Federasyona Komeleyên Kurdîstanê li Swêdê

Ji bo rêzdar Kemal Burkay Serokê Giştîyê Partiya Maf û Azadiyan (HAK-PAR)

Silavekî Germ!

Ji bo li 5. Kongreya Partiya Maf û Azadiyan (HAK-PAR) de bawerî wergirtina zêdetir endaman û hîlbijartina we ya Serokê Giştîyê Partiya HAK-PAR germtirîn pîrozbahiyê li cenabê we û li hemû xûşk û birayên endam û rêhevalên we dikim.

Hêvîdarim Serokatiya we ya Partî, li vê qonaxa dîrokî de bibe sedema bi hêzkirina pêwendîya birayetiya Kurd û Kurdistanîyan û berdewambûna xebata bingeha welatekî demokratîk û azad. Her wiha gelê me jî bi bextewerî li aşîyê de bijî û Kurdistan jî bigihe wan mafên xwe yên rewa ku partiya we têkoşerê wan mafan bûye.

Dubare serkeftina we û Serokatiya we ya

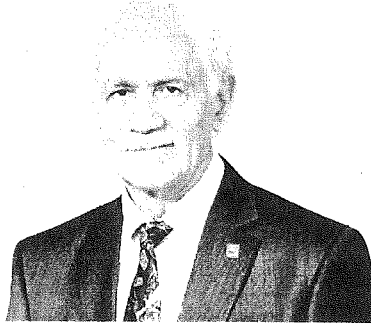
Partiya Maf û Azadiyan pîroz dikim û hêviya serkeftinê ji bo we û ezmûna siyasiya we dixwazim.

Her bijîn ji bo Kurd û Kurdistan.

Sînemxan Celadet Bedirxan
06.11.2012 – Hewlêr / Kurdistan

Komelaya Şoreşgerî Zehmetkêşan Kur-
distanê Îranê; Yekitî Suriye;
Ebdullah Mohtedi KSP-I;
Îdo Babê Şêx; Celal Talabani Yezidi İşleri
Danışmanı,
İsveç Kürt Federasyonu Başkanı; Yekbuna
Welat,
Adana Dersim Kültür-Dayanışma –Yardımlaşma
Derneği Başk. Yılmaz Zeroğlu;
Mardin Eczacı Odası Başkanı Cengiz Bin-
gül;
DDKD Başkanı İmam Taşçier; DDKD-Na-

venda Amed, TDŞK,
İsviçre KOMKAR, Eskerê Boyik, Necla
Çamlıbel, Bubê Eser; Salihê Omeri.
Cengiz Bingül, Mardin Eczacı Odası Baş-
kanı;
Fethullah Kırşan; TRT 6 Genel Kordina-
törü,
İsviçre KOMKAR,
Malpera Agenda Kurd,
Kadın Adayları Destekleme Derneği,
Prof. Dr. Ahmet Özer(Toros Üniversitesi
Rektörü)
İstanbul Siverekliiler Kültür ve Daya-
nışma Derneği; Salih Kasap, Evin Kofli ve
Adır Tekin, Komcivan Almanya Çalışan-
ları, Sibel Özbudun, Ahmat Aydın, Dedo
Can, Hümanist Şair, Teyfik Karaküçü-
koğlu,
Ozan Şexo, Hakan Tahmaz; Yazar,
Hamza Akbulut (TGTV).

Spasî Jî Serokê Giştî yê HAK-PARê Kemal Burkay

Ji hemû mêvanan ra, ku hatin di Kongra HAK-PAR'ê ya 5'an da beşdar bûn;
Ji hemû kesên ku bi mesajên xwe yê bi riya postê û bi riya telefonê piştgiriya xwe
nîşan dan û pîrozi dan me;
Ji hemû endamên medyayê ra, ku piştgirî dan me;
Ji hemû rêvebir, endam û nas û dostên HAK-PARê ra û hemû nûnerên Kongrê ra,
ku ji bo kongreyê serketî û geş kar û xebateke hêja kirin;
GELEK SPAS DÎKÎM!

Kemal Burkay
Serokê Giştî yê Partiya Maf û Azadiyan (HAK-PAR)

8. 11. 2012

HAK-PAR Parti Meclisi ve Merkez Disiplin Kurulu

PARTİ MECLİSİ

(ASİL)

1. Sıracettin Sarı 2. Tayip Kızılyıldız 3. A. Menav Kıran 4. Oktay Dumlu 5. Alaceddin Aras 6. Derviş Korkmaz 7. Fehmi Demir 8. Hikmet Can 9. Necati Bayram 10. Celal Yıldız 11. İbrahim Polat 12. Ayşe Çelik 13. Seher Erol 14. Reşit Deli 15. M. Salih Alpar 16. Arif Sevinç 17. Bayram Bozyel 18. Sevgi Çelik Moray 19. Reşat Behçet 20. Hasan Dağtekin 21. Sabahattin Korkmaz 22. Mustafa Kalhan 23. Nusret Güven 24. Semra Arcan Gökçe 25. Mustafa Aytas 26. Bedri Işık 27. Mehmet Celal Baykara 28. Azad Sağnıç 29. Özgür Basut 30. Nevzat Teker 31. Kaya Sertkaya 32. Hüseyin Özdemir 33. Osman Sarıtaş 34. Necati Tank 35. Sıdar Avcı 36. Mahmut Döğre 37. Kurbanı Demir 38. Raif Parlak

39. Hüseyin Avcu 40. Ramazan Moray

(YEDEK)

1. M. Ali Keştan 2. Nurettin Kızıldağ 3. Faruk Aksümer 4. Sabri Serin 5. Yunus Ekmen 6. Süleyman Kart 7. Rıza Kurt 8. Harun Bayram 9. İbrahim Boztaş 10. Şaban Akçan 11. Deniz Kahraman 12. Hüseyin İzgi 13. İzzet Demir 14. Serhat Ekinci 15. Ömer Ekmen

MERKEZ DİSİPLİN KURULU (ASİL)

1. Naci Eren 2. Mehmet Baydar 3. Gülsüm Çelik 4. Vedat Dağtekin 5. İsmet Kaya 6. Behçet Tektekin 7. Ahmet Cemil Arcan

(YEDEK)

1. Lezgin Kahraman 2. Belgin Polat 3. Kudret Cihaner 4. Zafer Korkmaz 5. Azmi Çapa 6. Zınar Deli 7. Rıza Özdemir

Başkanlık Kurulu Üyeleri / Heyeta Serokatıyê

Alaattin Aras, Mehmet Celal Baykara, Bayram Bozyel, Arif Sevinç, Fehmi Demir, Hasan Dağtekin, Reşit Deli, Nevzat Teker, Ayşe Çelik, Seher Erol, Necati Bayram, Menaf Kıran, Derviş Korkmaz, Nusret Güven

Genel Başkan Yardımcıları (GBY)/ Cîgirên Serokê Giştî (CSG)

Berpîrsê Giştî yê Aborî/ Genel Sayman: **Derviş Korkmaz**

CSG yê Berpîrsê Karên Rixistinê û Medyayê/Örgüt ve Medyadan Sorumlu GBY: **Fehmi Demir**, Dışilişkilerden Sorumlu

GBY: **Bayram Bozyel**, CSG Weşan û Perwerdeyî/Yayın Ve Eğitimden Sorumlu GBY: **Arif Sevinç**, CSG Pêvendi-yên bi Partîyan/Partîlerden Sorumlu GBY: **Reşit Deli**, CSG Pêvendi-yên bi Saziyên Civaka Siwîl/STK'lardan Sorumlu GBY : **Alaattin Aras**, CSG Beşa Jinan/Kadın Kolarından Sorumlu GBY: **Ayşe Çelik**, CSG Beşa Ciwanan/Gençlik Kolarından Sorumlu GBY: **Hasan Dağtekin**, CSG Dadî û Mafê Mirovan/İnsan Hakları Ve Hukuktan Sorumlu GBY : **Menaf Kıran**, CSG Karê Hilbijartinan/Seçim İşlerinden Sorumlu GBY : **M. Celal Baykara**

Özgürlük mücadelesi ve dış dinamiklerin rolü

“Şayet Kürt özgürlük mücadelesi bu gün hala bir sonuca ulaşmadıysa bunun temel nedeni Kürt halkının mücadelesindeki yetersizlik veya ona önderlik eden kadroların eksikliği, “birlik olamama” durumları değil, dünyanın büyük emperyalist devletlerin müdahaleleridir”

Aydın Güneşli

Aydın Güneşli

Birinci Dünya Savaşı'nın ardından tarih sahnesinden silinen Osmanlı İmparatorluğu yerine kurulan Türkiye Cumhuriyeti de, bugün yaklaşık 20 milyon Kürtün yaşadığı Kürdistan'ın kuzey parçasını egemenliği altında tutmuş, eşi görülmemiş bir baskı, asimilasyon ve imha siyaseti ile sömürgeciliği devam ettirmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin henüz kuruluş sürecinde başlayan Kürt ayaklanmaları aralıksız olarak devam etmiş, Kürtler bu gün de özgürlük yolunda yürüyüşünü sürdürmektedir. Kürt halkı, her halk gibi kendi toprakları üzerinde kendi kendini yönetmek için mücadelesini sürdürmektedir.

Ancak bu fasılasız mücadele, gerek Kürdistan'ın sosyo

ekonomik yapısının belirlediği iç koşullar gerekse dış güçlerin müdahaleleri nedeniyle sonuca ulaşamamış, bu güne dek bölgede Kürt halkının aleyhine kurulan statükoyu değiştirmeye yetmemiştir.

Bu durum Kürt halkının mücadelesinin yetersizliğinden değil, daha çok Ortadoğu'da ki stratejik konumundan ve pek çok büyük devletin uzlaşması-antlaşması sonucu oluşan yeni statükodan kaynaklanmıştır.

Kürt halkının mücadelesini küçümseyen, onu ve ona önderlik eden kadroları yetersizlikle suçlayan, başarısızlığın devlet kuramamanın nedenlerini sadece "birlik olmama" gibi romantik gerekçelere dayandıran iddia sahipleri, farkında olmadan, esasen Kürdistan'ı paylaşan emperyalist ve sömürgeci devletlerin mevcut statüsüzlüğü kaderimizmiş gibi, bizim suçumuzmuş gibi ve asla değişmeyecek kutsal bir durummuş gibi sunan ve bilinçaltımıza yerleşmesi, öz güvenimizin sıfırlanması için geliştirdikleri propagandaları tekrar etmekten öteye bir şey yapmamaktadırlar.

Şayet Kürt özgürlük mücadelesi bu gün hala bir sonuca ulaşmadıysa bunun temel nedeni Kürt halkının mücadelesindeki yetersizlik veya ona önderlik eden kadroların eksikliği, "birlik olamama" durumları değil, dünyanın büyük emperyalist devletlerin müdahaleleridir.

Zira dünyada hemen hemen tüm halkların devletleşme süreci incelendiğinde, (çok daha geri sosyoekonomik yapı içinde olsalar da) pek çoğunun ne Kürtler kadar amansız bir mücadele ortaya koydukları, ne onlar kadar bedel ödedikleri, ne de Kürtler kadar dahi olsa birlik sağladıkları görülecektir. Devletleşme süreçlerine önderlik eden kadroların

Hiç bir halk devletleşme sürecinde tek parça, tek bir bütün de olmamıştır. Her devrimci süreç küçük, az bir güçle başlamış, giderek büyümüştür. Her devrim sürecinde karşı devrimci, egemenlerle uzlaşan, onlara dayanak olan geniş kitleleri kontrolleri altında tutan kesimler –partiler, liderler olmuştur. Her halkın devletleşme sürecinde zaferler de yenilgiler de olmuştur.

kapasitesi açısından da durum farklı değildir.

Dünden bu güne Kürt hareketine önderlik eden kadroların, devletleşme süreçlerini başarıyla tamamlayan halkların kadrolarından hiç de geri durumda olmadıkları hatta

çoğu kez daha ileri bir durumda oldukları görülmektedir.

Hiç bir halk devletleşme sürecinde tek parça, tek bir bütün de olmamıştır. Her devrimci süreç küçük, az bir güçle başlamış, giderek büyümüştür. Her devrim sürecinde karşı devrimci, egemenlerle uzlaşan, onlara dayanak olan geniş kitleleri kontrolleri altında tutan kesimler –partiler, liderler olmuştur. Her halkın devletleşme sürecinde zaferler de yenilgiler de olmuştur.

Kayda değer devletleşme mücadelesi olmadan devletleşen pek çok halk olduğu gibi, yüzlerce yıl kararlı direngen bir mücadele ortaya koydukları halde devletleşemeyen pek çok halk da vardır.

Kuşkusuz iç koşullar, önderlik problemleri önemli bir faktördür. Kararlı, bilinçli, çağını gereklerini iyi kavrayan ve pratikleştiren, uygun mücadele araçları ile karmaşık problemleri çözme yeteneği gösterebilen, dostunu düşmanını iyi analiz eden, değişen konjonktürden, ortaya çıkan fırsatlardan yararlanmasını bilen, tuzaklara, provokasyonlara karşı halkını korumayı başarabilen, kendi halkının güvenini ve en geniş kesimlerinin desteğini alan, savaştığı devletin halkı da dâhil dünya kamuoyunun desteğini kazanabilen önderlikler, halklarının özgürlük mücadelelerini daha az bedelle, daha az tahribatla ve daha kısa bir zamanda zafere taşırlar. Ancak belirleyici olan yine de sadece iç koşullar ve önderlikler değil, onlarla paralel, belki de daha çok dış koşullardır.

Ne yazık ki Kürdistan'ın paylaşılmasının ve statüsüz bırakılmasının nedeni, o zaman diliminde emperyalist ülkelerin çıkarlarına daha uygun olmasıdır.

Emperyalist çıkarlar nedeniyle 1.Dünya Savaşı'nın

hemen ardından oluşan statüko Kürdistan özgürlük mücadelelerinin başarıyla sonuçlanmamasının en büyük nedenidir.

Ve belirleyici olan da o olmuştur.

Bütün özverili çabalar, devletleşme olanağı elde edebilen pek çok halkın ortaya koyduğu dirençten çok daha fazlasını ortaya koyan Kürt halkı 1.Dünya Savaşı'nın sonunda oluşan statükonun kurbanı olmaktan kurtulamamıştır.

Kürdistan'ın stratejik konumu trajik bir biçimde parçalanarak bu güne dek statüsüz kalmasının en önemli nedeni olmuştur.

Bu durumu değiştirmek için ortaya konan bedel, sabır ve kararlılık büyük oyunun bozulmasına yetmemiştir.

"Statüko" dünya çapında bir savaşla, kanla oluşturulmuştu. Değiştirilmesi imkansız olmasa bile iddia edildiği gibi "birlik olunsaydı" "şu" ya da "bu yoldan gidilseydi" gibi nedenlere dayalı olarak değiştirilmesi kolay da değildi.

Bu gün mücadele yürütenler, yarının devrimcileri bu süreci; Kürdistan'ın parçalanarak devletleşmesinin önlenmesini sağlayan statükoyu çok iyi değerlendirmelidir.

Zira halkımızı acıya mahkum eden bu statükoyu kuranlar, onu devam ettirmek için de her yolu denemekten geri durmamakta, Kürdistan halkının doğru bir politik hatta birliğini sağlamasını engellemek, onun enerjisini yanlış kanallarda eritmek, öncelikli he-

Bütün özverili çabalar, devletleşme olanağı elde edebilen pek çok halkın ortaya koyduğu dirençten çok daha fazlasını ortaya koyan Kürt halkı 1.Dünya Savaşı'nın sonunda oluşan statükonun kurbanı olmaktan kurtulamamıştır.

Kürdistan'ın stratejik konumu trajik bir biçimde parçalanarak bu güne dek statüsüz kalmasının en önemli nedeni olmuştur.

deflerini karatmak için de elinden geleni yapmaktadırlar.

Bir yandan Kürdistan'ın da içinde bulunduğu Ortadoğu'yu şekillendiren büyük emperyalist güçler diğer yandan Kürdistan'ı aralarında paylaşan sömürgeci devletler, aralarındaki ilişkiler ne kadar

derin olursa olsun, mevcut statükonun "sonsuz dek sürmesi" için kirli kanlı ittifaklar kurmaktan çekinmemektedirler.

Ancak hiçbir "statüko" sonsuz dek sürmez. Dünya dengeleri hızla değişmekte bu değişim nihayet Ortadoğu'yu ve Kürdistan'ı aralarında paylaşan devletleri de kapsamaya başlamaktadır.

Kürdistan'ın aleyhine oluşan statüko yine tam da onu oluşturan ve ayakta tutan güçlerin hem içten hem de dıştan değişmesi nedeniyle çatırdıyor.

2 kutuplu dünya dengeleri değişim dalgasının fırtınaları içinde savruluyor.

Ortadoğu'da da denklemler yeniden kuruluyor, Statüko yeniden şekilleniyor.

Kürdistan devrimcilerinin bu toz duman içinde doğru bir yol izleyebilmeleri aynı zamanda geçmişi iyi tahlil etmelerine, kendilerini kalıplardan kurtarmalarına, fotoğrafın tümünü görmelerine bağlıdır.

Tüm dünyada oluşan mevcut "statüko" devasa, kan deryası savaşlar sonucunda oluşmuştur.

Kürdistan devrimcilerinin bu durumu hep akıllarında tutmalarında yarar vardır.

Sadece Birinci Dünya Savaşı'nda tüm dünya genelinde sivil kayıpları dışında tutarak rakamlar göz önünde tutulduğunda siyasi haritaların nasıl bir kan deryası üzerine şekillendiğini anlamak mümkün olacaktır.

1. Dünya Savaşı İstatistikleri

Ülkeler- Toplam Asker Sayısı- Ölü Sayısı- Yaralı Kayıp- Toplam Kayıp- Kayıpların Asker Sayısına Oranı %

İtilaf Devletleri

Rusya	12,000,000	1,700,000	4,950,000	2,500,000	9,150,000	76.3
Fransa	8,410,000	1,357,800	4,266,000	537,000	6,160,800	76.3
İngiltere	8,904,467	908,371	2,090,21	191,652	3,190,235	35.8
İtalya	5,615,000	650,000	947,000	600,000	2,197,000	39.1
ABD	4,355,000	126,000	234,300	4,500	364,800	8.2
Japonya	800,000	300	907	3	1,210	0.2
Romanya	750,000	335,706	120,000	80,000	535,706	71.4
Sırbistan	707,343	45,000	133,148	152,958	331,106	46.8
Belçika	267,000	13,716	44,686	34,659	93,061	34.9
Yunanistan	230,000	5,000	21,000	1,000	17,000	11.7
Portekiz	100,000	7,222	13,751	12,318	33,291	33.3
Karadağ	50,000	3,000	10,000	7,000	20,000	40.0

Toplam 42,188,810 5,152, 115 12,831,004 4,121,090 22,104,209 52.3

İttifak Devletleri

Almanya	11,000,000	1,773,700	4,216,058	1,152,800	7, 142,558	64.9
Avusturya-Macaristan	7,800,000	1,200,000	3,620,000	2,200,000	7,020,000	90.0
Türkiye	2,850,000	325,000	400,000	250,000	975,000	34.2
Bulgaristan	1,200,000	87,500	152,390	27,029	266,919	22.2

Toplam 22,850,000 3,386,200 8,388,448 3,629,829 15,404,477 67.4

Genel Toplam 65,038,8108, 538,315 21,219,452 7,750,919 37,508,686 57.6

Görüldüğü gibi dünya iki kutup halinde savaşa tutuşmuş, itilaf devletleri ile ittifak devletleri adı altında milyonlarca insanın hayatına mal olan bir paylaşım savaşı sürdürülmüştür.

Statüko bu savaşın, kanın üzerine şekillendirilmiştir.

İkinci Dünya savaşı da bölgede mevcut

durumu değiştirmedir. Bölgeyi elinde bulunduran blokun, 2 Dünya Savaşı'ndan da galip çıkması statükoyu sağlamlaştırdı.

Dünya savaşının sadece büyük birkaç devletin kayıplarına bir göz atmak dünya da oluşan statükonun ne pahasına oluştuğunu anlamamız açısından faydalı olacaktır.

Kürt hareketinin başarısının önündeki en

Ülke	Ölü (Asker)	Ölü (Sivil)	Ölü (Yahudi Soykırımı)	Toplam	1939 nüfusuna göre kayıp oranı
Çin	3.800.000	16.200.000		20.000.000	3,86%
Fransa	217.600	267.000	83.000	567.600	1,36%
Almanya	5.533.000	1.600.000	160.000	7.293.000	10,47%
İtalya	301.400	145.100	8.000	454.500	1,02%
Japonya	2.100.000	580.000		2.680.000	3,75%
Polonya	160.000	2.440.000	3.000.000	5.600.000	16,07%
Romanya	300.000	64.000	469.000	833.000	4,22%
Sovyetler	10.700.000	11.400.000	1.000.000	23.100.000	13,71%
Britanya	382.600	67.800		450.400	0,94%
ABD	416.800	1.700		418.500	0,32%
Yugoslavya	446.000	514.000	67.000	1.027.000	6,67%

Tüm dünya da 2. Dünya savaşındaki kayıplar ise şu şekildedir.

Ölü (Asker)---	Ölü (Sivil) ---	Ölü (Yahudi Soykırımı)---	Toplam	1939 nüfusuna göre kayıp oranı
2 5.173.700	41.830.600	5.754.400	72.758.900	3,71%

önemli engelden, yani “mevcut statüko”dan bahsedildiğinde yukardaki rakamlara ek olarak, yakılan yıkılan kentlerden, hesapsız yaralıdan, muazzam ekonomik tahribattan da bahsediyoruz.

Dünyayı aralarında paylaşan devletlerin bu kıyasıya savaşı sonrası oluşan dengeyi koruma, mümkünse her devletin kendi lehine değiştirmesi için dünyayı onlarca kez yok edecek kadar çılgınca bir silahlanmayı da yarattığı unutulmamalıdır.

Ortadoğu’da 1.Dünya Savaşı’nın ardından parçalanan Osmanlı İmparatorluğu’ndan geriye kalan topraklar üzerinde 22 Arap devleti kuruldu. Bu devletler kurulurken bölgenin etnik ve dini yapısı değil, tamamen emperyalist devletlerin ihtiyaçları gözetildi.

Bu savaş sonrasında, Osmanlı imparatorluğu, Alman İmparatorluğu, Avusturya Macaristan İmparatorluğu ve Çarlık Rusya İmparatorluğu tarih sahnesinden silindi. Bu imparatorlukların egemenlik alanları paylaşıldı ve pek çok yeni devlet ortaya çıktı. Ne yazık ki, Kürdistan’ın da bir devlet olarak doğması stratejik konumu nedeniyle ne Rusya’nın, ne de İngiltere, Fransa’nın işine gelmedi. Ortadoğu’nun gizlice paylaşıldığı SYKES-PICOT ANLAŞMASI (16 Mayıs 1916) ile başlayan ve Lozan’la sonuçlanan antlaşmalarla Kürdistan bir kez daha parçalandı ve emperyalist devletlerle anlaşılan (Türkiye-İran)veya Irak ve Suriye gibi İngiltere ve Fransa’nın mandası halinde bulunan bölge sömürgeci devletlerin sömürü ve talanına bırakıldı.

20. yüzyılın başında dünya paylaşılırken kimi devletler yıkılıp parçalanırken, pek çok yeni devlet de doğdu. Kürdistan’ın devletleşmesi ise gelecek yüz yıllara, statükonun çökmesi ve yeniden paylaşılma sürecinin başlamasına, belki de bu günlere kaldı.

Bu yazıda özgürlük mücadeleleri ile dış dinamiklerin ilişkilerine kısaca bir göz atılacak ve Kürdistan özgürlük mücadelesi açısından durumu değerlendireceğiz.

Devletleşme süreci açısından dış etkilerin izlenmesi açısından Irak’ın oluşumu dikkate değerdir.

Osmanlı’nın Musul, Bağdat ve Basra eyaletlerinden atılması sonrasında İngilizler burada bir devlet kurulmasına karar verdiler. Daha önce yine İngiliz desteğiyle 1918 de Suriye de kral olarak atanan Faysal Bin Hüseyin, Fransa’nın Suriye’yi istemesi üzerine krallığı bıraktı. Faysal Bin Hüseyin 1921 tarihinde bu kez, Irak’ta oluşturulan İngiliz manda yönetiminin başına kral olarak atandı. Irak manda yönetimi İngiltere’yle bir dizi antlaşma imzaladıktan sonra 1930 da bağımsız devlet oldu. 1932 de de Milletler Cemiyeti’ne üye oldu.

Irak İngiliz emperyalizminin çıkarları tarafından oluşturulmuş yapay bir devlet olarak doğdu.

Oysa aynı yıllarda Kürdistan dağlarında büyük bir devletleşme mücadelesi veren Berzenci hareketi vardı. Berzenci kendisini Kürdistan kralı ilan etmiş, hükümet kurmuş, okullar açmış, pul bastırmıştı. İngilizlerle, Rusya ile Türklerle diplomatik ilişkiler kuruyor, devletin tanınması için çaba harcıyordu. Ancak hiçbir güç bir Kürt devletinin kurulmasına sıcak bakmıyordu. İngilizler kontrolleri altına alamayacaklarını bildikleri Kürdistan hükümetini ve Berzenci’yi kendisi için tehlikeli sayıyordu. Berzenci hem İngilizlerle hem Araplarla çatışmalara giriyordu. İngilizler Kürtlere karşı defalarca başta Süleymaniye olmak üzere Kürdistan kentlerini bombalıyordu. Sonuçta ayağa kalkmış, örgütlü bir güce sahip olan Kürtler yenildi. İngiltere ile tam bir işbirliği içinde olan ve manda yönetimine razı olan Araplar ise Irak devletine sahip oldular.

Bu sürecin biz Kürtleri ilgilendiren yanı 24 Temmuz 1923te Lozan’da TBMM ile Birleşik Krallık, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Romanya, Bulgaristan, Portekiz, Belçika, SSCB ve Yugoslavya arasında imzalanan antlaşma oldu.

Bu antlaşmada taraf olan devletler özellikle İngiltere, Fransa, SSCB Kürdistan'ın bu günkü parçalanmış ve ulusal hakları gasp edilmiş durumunun yaratıcısı ve sürdürücüsü oldular.

Diğer devletlerde bu parçalanmışlığın garantörü durumundadırlar.

Osmanlı'dan arta kalan toprakların üzerinde yeni bir devlet kuran Kemalistler Lozan'da Hem Kürtlerin hem de Türklerin temsilcisi olarak bulunduklarını iddia ettiler ve antlaşmada Kürtlere, Kürdistan'a dair hiçbir hükmün bulunmaması koşuluyla İngilizlerin tüm taleplerini kabul ettiler.

Bu antlaşmada tüm taraflar istediklerini fazlasıyla almışlardı. Türkiye Cumhuriyeti bir devlet olarak resmen kurulmuş ve tanınmıştı.

İngiltere Irak'ı, Fransa ise Suriye'yi almıştı. 1917 sosyalist devrimi sonrası kurumsallaşma ve iç sorunlarını halletmeyle meşgul olan SSCB ise güney sınırlarını güvenceye almıştı.

Bölgede 1.Dünya Savaşı sonrasında oluşan statüko büyük emperyalist devletlerce titizlikle korunmuş, her vesileyle Kürdistan topraklarını paylaşan sömürgeci devletlerin "toprak bütünlüğü" garanti edilmiştir.

Sınırlar Kürt halkının iradesi dışında, onun aleyhine, Kürdistan'ın parçalanması şeklinde ve tamamıyla emperyalist çıkarlar gözetilerek çizilmiştir. Bu nedenle Kürt halkı açısından gayri meşrudur.

Ancak bu durum onların bir gerçeklik olduğunu değiştirmez.

Kuşkusuz Kürdistan devrimcilerinin görevi mevcut durumu kabul etmek değil, onu Kürdistan halkının haklı ve meşru talepleri doğrultusunda değiştirmektir.

Bu görev aynı zamanda dış koşulların, parçalanmayı sağlayan ve devletleşmeyi engelleyen bu günkü durumu yaratan nedenlerin iyi anlaşılmasını da gerektirir.

Birinci dünya savaşının hemen sonrasında bölgedeki İngiliz ve Fransız nüfus

alanları İkinci Dünya Savaşı sonrasında da korunmuş, Ancak 60lı yıllarda Irak ve Suriye'deki iktidar değişikliklerine paralel olarak, bölge giderek Sovyet Rusya'nın denetimine geçmiş, onun nüfus alanına dönüşmüştür.

Sovyetlerin yıkılmasının ardından oluşan boşluk Rusya tarafından devralınsa da bugün bütün bu alanlar yeniden paylaşılma sahası halindedir.

Bu kez sahnede soğuk savaşın galibi Amerika vardır. Amerika eski Sovyet nüfus alanlarını yeniden düzenlenmesini istediğinden, önce Afganistan'a ardından Irak'a müdahale ederek Saddam rejimini yıkmış, bu müdahalenin yarattığı elverişli koşullarda Irak'ta Güney Kürdistan bölgesinde federal bir yapı şekillenmiştir.

Bu gün Suriye'yi de aynı akıbet beklemekte, BAAS rejimi gün saymaktadır.

Yine iki kutuplu dünya dengeleri üzerinde Kürdistan'ın doğu parçasında egemenliğini sürdüren İran da sıranın kendisinde olduğunu bilmekte, atom bombasına sahip olmak için çabalamaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti ise uzun bir zamandır kendisini yeni koşullara uydurmaya, değişim sürecini ürkek "reformlar" la geçiştirmeye uğraşmaktadır.

Kürdistan'ın her hangi bir parçasında gelişen özgürlük hareketi karşısında İran-Türkiye-Irak ve Suriye arasında sorunlar ve çelişkiler ne olursa olsun, işbirlikleri kurarlarken, bu gün bu devletler birbirinin kuyusunu kazarak kendi rejimlerini kurtarma talaşına düşmüşlerdir.

SSCB tarih sahnesinden çekildi. ABD dünyanın en güçlü devleti olarak ortaya çıktı. ABD 1.ve 2.dünya savaşlarında ağırlıklı olarak uzak doğu ile ilgilenmekteydi. Bu gün durum değişmiştir. Geçmişte öncelikli olarak ilgilenmediği Ortadoğu ve kuzey Afrika'ya yöneldi. 1. ve 2. Dünya Savaşı sonrası öncelikle İngiltere ve Fransa'nın daha sonra 1950li yılların sonundan itibaren SSCB nin

etki alanı olan bu bölgenin yeniden düzenlenmesini istemesi statükonun sarsılmasına neden oldu.

Bu gelişmeler tıpkı 1.Dünya Savaşı gibi yeni bir durumdur.

Dünyanın yeniden paylaşılması ve statükonun yeniden şekillendirilmesi istenmektedir.

Hatırlanacağı gibi Sosyalist Blokun çökmesi üzerine Avrupa'da da siyasi harita yeniden şekillenmiş. "kutsal sınırlar" değişmişti

Sadece Yugoslavya toprakları üzerinde

Bosna Hersek, Hırvatistan, Slovenya, Makedonya, Sırbistan, Karadağ, Kosova gibi devletler kurulmuş, Çekoslovakya, Çek ve Slovakya adında iki ayrı devlete dönüşmüştü.

Yeni devletlerin ortaya çıkma süreci devam etmektedir.

Nitekim Afrika'da da 9 Temmuz 2011 de Güney Sudan bağımsız bir devlet olarak BM ye kabul edilmiştir.

Bölgede çöken ve yeniden şekillendirilecek olan statüko Kuzey Kürdistan öz, ürlük mücadelesi açısından da yeni olanaklar sunmaktadır.

Bu elverişli koşullarda özgürlük mücadelesini yürüten kadroların kendilerini de kullandıkları geleneksel yöntemleri de gözden geçirmeleri zorunludur.

Dünya eski dünya değildir.

Ya bu elverişli koşullardan ustaca yararlanacak ve Kürdistan'ın özgürlüğü için yol alacaklar ya da bölgeyi yeniden paylaşmak isteyen devletlerle, onlara dayanarak varlıklarını idame ettiren sömürgeci devletlerin birbirine karşı kullandıkları birer araç olmanın ötesine geçmeden, bu önemli fırsatı heba edecek, sömürgeciliğin yeni koşullara uygun tahkim edilmesinin birer figüranı olacaklardır.

Bu gün bölgede Kürdistan'ın parçalı yapısına, sömürge koşullarında tutulmasına yönelik mevcut statükonun radikal bir biçimde değişmesini arzu eden bir dış güç yoktur.

Bölgedeki statükoyu değiştirme çabasında olan ABD de, müttefikleri İngiltere ve

diğer Avrupa devletleri de, statükonun korunması için çabalayan Rusya ve Çin de; sömürgeci bölge devletlerinin yani İran, Irak, Suriye ve Türkiye'de sınırlarının değişmesini istememektedirler.

Bölgede birleşik veya parça halinde dahi olsa "bağımsız" bir devlet yapılanmasına karşıdır.

Kürt ve Kürdistan meselesinin en çok bireysel-insan hakları, mevcut sınırlar içinde kimi reformlarla, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi veya en fazlası bölgesel özerkliklerle, federal yapıyla, ama mutlaka sınırlara dokunmaksızın "çözümünden" yanadırlar.

Ve dikkat edilmesi gereken nokta bu isteklerin bu devletler açısından bir öncelik değil, belki birer temenniden ibaret olmasıdır.

Onlar petrol ve doğal gaz gibi maddelerin geçiş güzergahı olan Kürdistan'da kaos ve ya enerji akımını riske edecek istikrarsızlık istememektedirler.

Herhangi bir sömürgeci bölge devletin kendi sınırları içindeki Kürtlere dayattığı imha hareketi onları pek de alakadar etmemekte, olaya bir "iç" mesele olarak bakmayı yeğlemektedirler.

Hatırlanacağı gibi Saddam rejiminin Halepçe'de kimyasal silahlarla bir anda binlerce Kürdü yok etmesi, yüz binlerce kürdün kaçarak sınırlarda yarattığı dram onları pek de ilgilendirmemiş, ancak dünya kamuoyunun baskısı üzerine harekete geçmişlerdi.

Yine, 1980 li yıllarda 8 yıl devam eden İran Irak savaşını iki tarafa da, hatta gerilimi yayarak tüm bölge devletlerine de silah satarak izlemiş, bu savaşta bir tarafın galip gelmesine olanak vermemeye, bu anlamda dengenin bozulmamasına özen göstermişlerdi. ABD ve müttefiklerinin bölgeye müdahalesi ancak Saddam'ın Kuveyt'i işgale kalkması ile mümkün olmuştur.

Zira bölgedeki varlıklarının nedeni, diğer bir deyişle ilgilerinin nedeni ne sömürgeci bölge devletlerine demokrasi getirmek ne de Kürdistan'a özgürlüktür. Onların derdi böl-

genin stratejik önemdeki enerji kaynaklarını paylaşmak ve güvenli, masrafsız bir şekilde batıya, kendi ülkelerine aktarılmasını sağlamaktır.

Öte yandan bölge üzerinde, enerji kaynaklarının kontrolü başta olmak üzere, tüm yer altı yer üstü kaynaklarının talanı ve bölgenin bir meta ihraç alanı olarak iştah kabartan pazarından azami pay alma gibi ekonomik nedenlerle çatışan emperyalist devletlerin arasındaki çelişkiler, basit sıradan çelişkiler değildir. Zira bölgedeki kaynaklar emperyalist ülkelerin ekonomileri açısından hayati önemdedir

Kürdistan özgürlük hareketi bu gerçekliği göz önünde bulundurarak, emperyalist devletler arasındaki çelişkilerden yararlanmasını da bilmelidir.

Zira bu çelişkiler o kadar keskindir ki bölge kaynaklarını ele geçirmek ya da denetlemek çabasında olan büyük güçleri karşı karşıya getirmekte, bölgeye sıkça askeri müdahaleler olmakta, yerel iktidarlar devrilmekte, sömürgeci yerel iktidarlar zayıflamakta, bölgesel denklemler yeniden kurulmaktadır.

Bu durum özgürlük mücadelesi açısından önemli olanaklar sunmaktadır. Çünkü sömürge ulusun gücü ve olanakları, tek başına uluslararası dengeleri değiştirmeye, dengeleri bozmaya bölge sömürgeci devletlerini radikal değişime zorlamaya, kendi meşru haklarını elde etmeye yetmemektedir.

Bu konuda oldukça fazla uluslararası deney mevcuttur.

Farklı yüz yıllarda meydana gelen devletleşme deneylerinden bir kaçına göz atmak yeterli olacaktır.

Amerika

1770 li yıllarda Amerika kolonileri İngiliz sömürge imparatorluğunu karşı burjuvazinin önderliğinde mücadele ederken İngiltere ile Fransa arasındaki amansız çe-

lişkilerden ustaca yararlanmasını, Fransa'nın aktif desteğini sağlamasını başardılar.

1781 de, Amerika'daki İngiliz sömürgeciliğine son vermek ve bağımsız bir cumhuriyet kurmak, sadece kolonilerin içeride örgütlü ve mücadelede kararlı olmaları sayesinde değil, aynı zamanda önce Fransa'nın sonra diğer Avrupa devletlerinin aktif desteğini sağlamalarıyla mümkün olmuştur.

Çin

Büyük bir ülke olan Çin'de de durum farklı değildi. Çin'de İngiltere, Portekiz, Almanya, Fransa başta olmak üzere batılı sömürgeci devletlerin sömürgesi haline getirilmişti. Batılı ülkeler Çin'e afyon satıyor, Çin'den çay ve ipek alıyorlardı. Zaman zaman Çin imparatorluğunun afyon ticaretini yasaklamaları, Çin kentlerinin bombalanmasıyla sonuçlanıyordu. Çin tıpkı Osmanlı devleti gibi bir imparatorlukta ancak batılı devletlerin sömürü mekanizmalarına, kapitülasyonlarına direnecek hali yoktu. Batılı sömürgeciler zaman zaman halk ayaklanmalarıyla kovulsalar da geri dönmeleri gecikmiyordu.

Bölgede gelişen ve emperyalist amaçlar güden Japonya kısa sürede Çin'i işgal etti. 1905 te de savaşa tutuştuğu Rusya'yı yendi. Bu elverişli koşullarda ulusçu güçlerin yönlendirdiği ve başarısız Çin imparatoruna karşı girişilen iç ayaklanmalar sonucunda imparatorluk yıkıldı ve 1911 de Cumhuriyet ilan edildi. Birkaç yıl sonra yine bölge emperyalist paylaşımın alanı oldu. 1. Dünya Savaşı koşullarında Çin bir kez daha Japonya'nın işgaline uğradı. Çin Cumhuriyeti Japonya'ya boyun eğmek zorunda kaldıysa da kitlelerin mücadelesi aralıksız devam etti. 2. Dünya Savaşı'ndan önce 1937 de Japonya bir kez daha Çini işgal etti.

İşgalcilere karşı ulusalcılarla-komünistlerin birlikte yürüttükleri mücadelede bu kez Sovyetler Birliği'nin aktif desteği vardı.

Savaş sona erdiğinde Japonya, ABD tarafından atılan atom bombaları ile yenilmiş, Çin'de ki nüfusu da sona ermişti. Çin bu kez sosyalist devrim için mücadeleye koyulmuştu.

Görüldüğü gibi Çin'in uluslaşma süreci, imparatorluktan cumhuriyete geçişi ve sömürgeciliğin tasfiyesinde iç koşullara paralel dış müdahalelerin de önemli payı olmuştur. Çin devrimcilerine birbiriyle savaşan devletler arasındaki çelişkiler, 1917 de tarih sahnesine çıkan SSCB belirleyici yardımlarda bulunmuştur.

Vietnam

Vietnam'da da benzer bir süreç yaşanmıştır.

Geçmişte Çin egemenliğinde olan Vietnam 1553 te Portekizlilerin kurduğu bir acente aracılığıyla batı sömürgeciliğiyle tanıştı. Bir süre sonra İngiliz, Hollandalı ve nihayet 1883 te Vietnam'ı ele geçiren Fransa'nın egemenliğinde kaldılar.

Tam anlamıyla vahşi, sömürü ve talanın hüküm sürdüğü Fransa egemenlik döneminde halk ayaklanmaları da eksik olmadı. 1911 de Çin devrimi Vietnamlıları etkiledi.

1927 de Vietnam ulusal devrim partisi, 1930 da isvi Komünist partisi kurulmuş ve Fransa işgaline karşı mücadele başlatmışlardı. Japonya'nın Çin'e ve diğer bölgelere saldırısı Vietnam'da devrimcileri kendi işgalci ve sömürgecileriyle (Fransa) ittifaka zorladı. SSCB nin de teşviğiyle Japonya ya karşı gelişen bu yakınlaşma Vietnam'da baskıcı rejimin yumuşamasına devrimciler için toparlanma, yeni mevziler kazanma olanağı da sundu. 1939 da Vietnam da komünist faaliyetler yasaklanınca Komünist Parti yer altına çekildi..

Vietnam'ı sömürgesi olarak tutan Fransa 2.Dünya Savaşı'nın ilk yıllarında Almanya'ya yenilmişti.

Buna rağmen Fransa'nın Vietnam'da ki konumu değişmemişti.

1940 ta Japonya ile Fransa arasında yapılan ve Çin -Vietnam arasındaki demir yolunun kontrolünün Japonya ile paylaşılması konusundaki antlaşma Fransa'nın Vietnam'daki egemenliğini de garantiye alıyordu.

6 bin Japon askeri Vietnam'da konuşlanıyor, Fransa'ya karşı mücadele eden Vietnam ulusçuları Japonya tarafından el altından destekleniyordu.

1945 te Fransa'ya bir ultimatoma veren Japonya Vietnam'a tümenden el koydu.

Hem Fransa egemenliği son bulmuş hem de Japonya bir bildiri ile Vietnam'ın "bağımsız" bir devlet olduğunu ilan etmişti.

Görüldüğü gibi emperyalist ve işgalci Japonya Vietnam'ın bağımsız bir devlet (!) olmasını sağlamıştı...

Vietnam devletinin başında "imparator" Bao Dai hükümeti vardı

Ancak bu bağımsızlık şekliydi. Gerçekte tüm egemenlik Japon ordusundaydı.

Bir ulusal cephe halinde örgütlenen Vietminh Fransa'nın çekilmesiyle doğan boşluğu, başı boş kalan Vietnam birliklerini yeniden örgütleyerek doldurmaya başlayacaktı.

Bir yandan ayaklanmalar ve gerilla faaliyetleri devam ederken Vietnam özgürlük mücadelesinin lideri Ho Şi Minhi sorunu uluslararası platforma taşımaya başaracak, 13 ağustos 1945 te başlatılan genel ayaklanma 30 Ağustos'ta Bao Dia hükümetinin İktidarı Demokratik Vietnam Hükümetine teslim etmesi ile sonuçlanacaktı.

Kuşkusuz Vietnam da her şey yerli yerine oturmuş değildi. Nihayet bir ay sonra Fransa yeniden Vietnam'a askerlerini indirecek, Çinli generallerle yaptığı iş birliği sayesinde yeniden Vietnam'a egemen olacaktı. Çin'de Mao önderliğinde gerçekleşen devrim yeniden dengeleri değiştirecek ÇİN ve SSCB Demokratik Vietnam hükümetini tanıırken Fransa ve ABD ise Vietnam hükümetini tanıdıklarını ilan edeceklerdi. Mücadeleye

devam eden Vietnam Komünistleri Fransa'yı 1954 te Dien biyen Fu da kesin yenilgiye uğrattılar. Aynı yıl yapılan uluslararası Cenevre konferansında Vietnam ikiye bölündü. (Bölünmeyi koministler de istemişti!)

Kuzey Vietnam özgürken güney Vietnam bu kez ABD nin müdahale alanına dönüştü.

Güneydeki Diem hükümeti bir süre sonra CIA tarafından bir askeri cunta tarafından devrildi. Diem öldürüldü. Ne askeri cunta ne de 16 bin ABD askeri Güneyin özgürleşme çabasının önüne geçemedi. Uzun ve kanlı bir savaşın sonucunda SSCB-Çin başta olmak üzere sosyalist sistemin, kapitalist ülkelerde, hatta ABD de kamuoyunun desteğini arkasına alan Vietnamlılar savaşı kazandılar.

Görüldüğü gibi Vietnam özgürlük mücadelesindeki başarı sadece iç çelişkilerin, kararlı ve başarılı bir önderliğin sonucu değil, aynı zamanda uluslar arası koşulların, hatta sosyalist ve kapitalist sistemin bir bütün olarak çatışmasının ürünüdür.

Mahabat Kürt Cumhuriyeti

2 Dünya savaşı sırasında İngiltere ve SSCB arasında yapılan anlaşma sonucunda İran işgal edildi.

Yıllarca özgürlük mücadelesi yürüten Kürtler bu elverişli ortamdan yararlanabildiler.

1941 de İran'ın kuzeyinde SSCB, Güneyinde ise İngiltere egemen oldu. SSCB nin egemen olduğu bölgede Azerbaycan milli hükümetinin yanı sıra 1946 yılında Doğu Kürdistan'da Mahabat Kürt devleti kuruldu. Kadı Muhammet Çarçıra Meydanında Kürt devletinin kurulduğunu ilan etti.

Ancak yine SSCB ve İngiltere anlaşarak İran'dan çekildiler. İran güçleri henüz emekleme döneminde olan Kürt cumhuriyetini yıktı. Kadı Muhammed ve arkadaşları idam edildiler.

Mahabat Kürt Devletinin genelkurmay başkanı olan Melle Mustafa Barzani teslim olmayı

reddetti ve çatışa çatışa SSCB ye çekildi.

Güney Kürdistan

Güney Kürdistan özgürlük mücadelesi bu gün meyvelerini vermiş, Kürdistan'ın bu parçasında Federe Kürdistan hükümeti kurulmuştur.

Kürtler daha Osmanlı egemenliği devam ederken kendi devletlerini kurmak için defalarca ayaklanmış 1.Dünya savaşı koşullarında da Kürdistan özgürlük mücadelesi aralıksız devam etmiştir.

1908 ve 1914 yılları arasında Abdülselam Barzanî, Barzan bölgesinde Osmanlı devletine karşı ayaklandı. Ayaklanmanın bastırılmasının hemen sonrasında 1919 tarihinde Simko (İsmail Ağa) Ayaklanması başladı ve ayaklanma 1922 ye kader sürdü.

1914 yılında İngilizler Osmanlı egemenliği altında olan Şattülarap ve Basra'yı ele geçirmişti. Daha sonra Bağdat'ı alan İngilizler 1918 de de Musul'u da ele geçirmişlerdi.

1913 de Osmanlıya karşı başkaldıran ve 50 yakınıyla birlikte idam edilen babası Şey Seid'in yerine geçen Şeyh Mahmut Berzenci 1. Dünya savaşı koşullarında bu günkü güney Kürdistan'ın tümünü egemenliği altına aldı ve Kürdistan Krallığını ilan etti, Başlangıçta bu durumu kabul eden İngilizler daha sonra Berzenci'ye karşı saldırıya geçtiler. Kürt direnişi uzun sürdü. İngilizler Süleymaniye'yi bombalasalar da kendileri de çok ciddi kayıplar verdiler. 1919 da başlayan Berzenci ayaklanması İngilizleri 1932 yılına kadar meşgul etti.

Kasım 1931 de Şêx Ehmed Barzanî Ayaklanmasını 1943 tarihinde I. Mele Mustafa Barzanî Ayaklanması izledi. Ayaklanmanın bastırılması üzerine İran Kürdistanı'na geçti. Orada 1946 da Mahabat Kürt Cumhuriyeti'nde görev aldı. Cumhuriyetin yenilgisi üzerine SSCB ye sığındı. 1958 yılında Irak'ta gerçekleşen General Kasım başkanlığındaki askeri darbe ile Irak'ta krallık ve İngiliz egemenliği sona erdi. Barzani Irak'a döndü. Irak merkezi hükümetiyle oto-

nomi antlaşması yapıldı.

Bu tarihler SSCB'nin Irak ve diğer Arap ülkelerinde, Arap milliyetçiliği ile uzlaşarak, onun İngilizlere ve Fransızlara karşı olma özelliklerini destekleyerek yayıldığı, Arap milliyetçiliğinin güçlendiği dönemdir.

Irak yönetimi otonomi antlaşmasının gereklerini yerine getirmede ve 11 Eylül 1961 tarihinde Mele Mustafa Barzanî 2. Kez ayaklandı.

Yıllarca İngilizlerin desteklediği Irak Krallık rejimiyle savaştan Kürtler, bu kez SSCB destekli Irak merkezi hükümeti ile savaşmak zorunda kalıyordu.

Kürt ayaklanmasını bastıramayan Irak hükümetleri peş peşe devriliyor, sonunda iktidarın ikinci adamı Saddam Hüseyin ile Melle Mustafa Barzani arasında 1971 yılında bir kez daha otonomi antlaşması imzalanıyordu.

Irak 1973 yılında Sovyetler Birliği'yle dostluk ve işbirliği antlaşması imzaladı

Irak yönetimi sözünü tutmadı ve Otonomi antlaşmasına uymadı. Irak Otonom bölgeyi daraltıyor 1957 nüfus sayımını temel alıyordu. Bu günde problemli olan Musul Kerkük gibi önemli Kürt kentleri Kürdistan'ın dışında kabul ediliyordu.

Barzani yeniden ayaklandı. SSCB ile antlaşma imzalanmasından rahatsız olan ABD İran'ı, İran şahı da Barzani'yi destekleyerek Irak'ı istikrarsızlaştırmaya çalışıyordu.

Irak rejimi iç karışıklıklarla boğuşurken ABD tarafından desteklenen İran stratejik önemde olan Şattülarap bölgesini ele geçirmek istedi. Bu İran-Irak arasında savaşın başlamasına neden oldu. Bu dönemde İran Melle Mustafa Barzani'ye destek sunuyordu. Ancak 1975 te Cezayir devlet başkanı Bumedyen'in araya girmesiyle İran ve Irak arasında Cezayir anlaşması yapılıyor, İran da, ABD de Kürtlere sırtını dönüyor Saddam Hüseyin'in Kürtlere yönelik katliamlarını seyretmekle yetiniyordu.

1975 yenilgisini takiben Melle Mustafa

Barzani yaşama veda etti. Bu bunalımlı dönem aynı zamanda Kürt hareketinin bölünmesi ve yeniden şekillenmesi dönemi oldu.

1980 de İran kaynaklıydı. ABD destekli Şah rejimi devrildi. Humeyni iktidarının batı ile olan çelişkilerini fırsat bilen Saddam İran'a saldırdı ve savaş 1988 ağustosuna kadar 8 yıl devam etti. En az bir milyon insan yaşamını yitirdi.

İran'la savaştan Saddam rejimi Kürdistan'ı da kana bulamaktan geri durmuyordu. 23 Şubat 1988'de Süleymaniye'den başlayan Enfal katliamı buna örnektir. Katliam 6 Eylül 1988'de Zaxo'da sona erdirdiğinde geride 182 bin ölü bırakmıştı. (16 Mart 1988 de Halepçe de kimyasal bombalar kullanılmış 5000 kişi zehirli gazla öldürülmüştü.)

Saddam rejimi İran'la savaşında savaş sürdürürebilmek, batılı ülkelere aldığı borçları ödeyebilmek için Kuveyt'i işgal etti.

Bu onun ve rejiminin sonunun başlangıcı oldu.

ABD -Birleşik Krallık, Fransa, Suudi Arabistan, Suriye, Mısır ve toplam 28 devlet bir araya gelerek 1.Körfez Savaşı'nı başlattı. Irak ordusu yenildi. Kuveyt ten çekilmek zorunda kaldı.

Yenilginin intikamını almak isteyen Saddam Kuzeyde Kürtlere saldırıya girişti.

Yüzbinlerce Kürt Türkiye ve İran sınırlarına yığıldı. Tarihin en dramatik sahnelelerinin yaşandığı bu kitlesel göç dünya kamuoyunun dikkatini Kürt davasına çekti.

ABD-Fransa ve İngiltere'den oluşan çekiç güç Güney Kürdistan'a bir hava kalkanı oluşturdu ve Irak uçaklarının Kürdistan'da operasyon yapmasını engelledi.

20 Mart 2003 te 2.Körfez Savaşı ile Irak işgal edildi Saddam Hüseyin idam edilirken Baas rejimi de tümünden tasfiye edildi. Savaş resmi olarak Aralık 2011 de son buldu.2. Körfez Savaşı'ndan sonraki yıllar içinde Irak'ta yeni bir rejim kuruldu. Devlet başkanlığına Celal Talabani getirildi. Kürdistan'da Mesut Barzani başkanlığında Federal

bir yönetim kuruldu.

Görüldüğü gibi Irak devleti İngilizlerin müdahalesiyle kuruldu. Sürekli dış müdahalelere uğradı. İngiltere-ABD- SSCB daha sonra Rusya-ÇİN başta olmak üzere pek çok Avrupa devleti ve bölgesel güçlerin eli hep içinde oldu.

Bir dönem, SSCB'nin nüfus alanı oldu. Zaman zaman ABD'nin desteğini aldı. Bu müdahaleler hem iç iktidar mücadelelerini belirledi, hem de Kürt özgürlük hareketinin kaderini etkiledi.

Kürtlerin kendi kendilerini yönetme gibi meşru talepleri, kararlı başarılı mücadelelerine rağmen bu müdahaleler (rejimin desteklenmesi) nedeniyle çoğu kez sonuçsuz kaldı.

Yine ABD başta olmak üzere Koalisyon güçlerinin müdahalesiyle yeni bir sürece girildi.

Bu kez özgürlük mücadelesinin başarıya ulaşması için uygun dış koşullar oluştu. Bu tarihi fırsatı iyi değerlendiren Kürtler ciddi kazanımlar elde ettiler. Bu gün Güney Kürdistan Hükümeti Kürt özgürlük mücadelesinin kazanımı, gururu olarak, Ortadoğu'da siyaset sahnesinde saygın bir yolda ilerliyor.

Kürt halkının özgürlük mücadelesi hemen her parçada devam ediyor. İç koşullar, mücadelenin her parçada ulaştığı düzey, ulusal bilincin yaygınlaşması, dünya ile entegre olma kabiliyeti yüksek bir aydın sınıfın giderek daha çok siyasete ağırlığını koyması, özellikle kuzey Kürdistan'da sömürgeci rejimin tuzaklarına karşı duyarlı deneyli kadroların çoğalması, dışarıda, özellikle bölgemizde meydana gelen hızlı ve olumlu değişimlerle, çöken ve yeniden oluşturulmaya başlanan statükonun yarattığı olumlu dış koşullarla buluşuyor.

SİVİL İTAATSİZLİK

“Sizin yalan ve hilelerinizle baş edemedim, bu bana dert oldu; ama ben de sizin önünüzde eğilmedim, bu da size dert olsun”

Seyit Rıza; 18 Kasım 1937, Dersim.

Kamuran ACAR

Umutlu olmak için çok nedenimiz var...

“Haksız yasalar vardır. Onlara memnuniyetle itaat mi edelim, yoksa değiştirme çabasına mı girelim? Değiştirmek istiyorsak, bunu başaracağımız zamana kadar itaat mi edelim, yoksa derhal ihlale mi girişelim? İnsanlar bizdeki gibi rejim altında genellikle, yasaları değiştirmek için çoğunluğu ikna edebileceğimiz zamana kadar beklememiz gerektiğini düşünürler. Yasa, doğası gereği seni zorunlu olarak başkasına yönelik haksızlığın aracı durumuna düşürecek yapıdaysa, yasayı çiğne! Yaşamını toplum makinesini durdurmak için kullan. Her durumda dikkat etmen gereken şey, lanetlediğin kötülüğün aracı olmamaktır.” David Thoreau; sivil itaatsizlik, 1849, Amerika Birleşik Devletleri.

Eylem tarzı ve hedeflediği amaç bakımından terörizmden,

düşünsel çerçevesi bakımından ise anarşizmden tamamen farklı olan “Sivil İtaatsizlik” deyimini, ilk kez 1849 yılında Amerika’da David Thoreau (1817-1862) tarafından kullanılmıştır. Meksika ile yapılan savaşın amacının, zenci köleliğini yeni bir bölgeye

John Rawls’a göre sivil itaatsizlik; “Yasaların ya da hükümet politikalarının değiştirilmesini” hedefleyen, kamuoyu önünde icra edilen (alenî), şiddete dayanmayan, vicdani, ancak yasal olmayan politik bir eylemdir.”

yaymak olduğunu düşünen Thoreau; böyle adaletsizlikler yapan bir hükümeti mali bakımdan desteklememek için küçük bir mablağ olan kelle (seçmen) vergisini ödemeyi reddedince 1848 yılında hapse atılmıştır. Hapisten çıkma koşulu olan vergiyi ödemeyeceğini söylemiş, bir yakınının ödeme yapması üzerine bir gün sonra hapisten çıkarılmıştır. “Neden hapse girdiğini anlamıyorum” diyen arkadaşı Emerson’a “sen neden hapse girmedin” diye yanıt veren Thoreau’nun 1849 yılında yazdığı “sivil itaatsizlik” makalesi Gandhi ile Martin Luther King’in en büyük ilham kaynağı olmuştur.

“Yönetimin kaynağı ister tanrısal güçle, ister toplumsal sözleşme ile açıklansın, hak ve özgürlükleri korumak için iktidara gelenler bu yetkilerini kötüye kullanarak kişi hak ve hürriyetlerini tehlikeye düşürecek noktaya gelebilir, iktidar zorbalık mekanizmasına dönüşebilir.

Zulme karşı direnme hakkının resmi olarak ilk kez kabul edilmesi ve açıklanması, 4 Temmuz 1776 tarihli Amerikan Bağımsızlık bildirisi ile mümkün olmuştur. Direnme hakkı en geniş ifadesini ise Fransız İhtilali metinlerinde bulmaktadır. Günümüzde baskıya karşı direnme kendini başlıca iki biçimde gösteriyor. Pasif direnme ve aktif

direnme. Zora ve şiddete başvurmaksızın baskıya karşı koyma yolu pasif direnmedir. Aktif direnme ise ifadesini kuvvet ve gerekirse şiddetten almakta, isyan ya da ihtilal hareketi olarak adlandırılmaktadır.” *Münci Kapani; Kamu Hürriyetleri, Ankara Hukuk Fakültesi Yayınları, 1989.*

İtaat; emir ve yasaklara uymak, bir otoritenin isteklerine boyun eğmek veya yasaklanan bir şeyi yapmamaktır. Sözü edilen otorite bir kişi veya kurum olabilir.

John Rawls’a göre sivil itaatsizlik; “Yasaların ya da hükümet politikalarının değiştirilmesini hedefleyen, kamuoyu önünde icra edilen (alenî), şiddete dayanmayan, vicdani, ancak yasal olmayan politik bir eylemdir.”

Bir başka tanıma göre sivil itaatsizlik; “şu ya da bu ölçüde adil” ilişkilerin hüküm sürdüğü demokratik bir sistemde ortaya çıkan ciddi haksızlıklara karşı, yasal imkânların tükendiği noktada son bir çare olarak başvuru, kendisine anayasayı ya da toplumsal sözleşmede ifadesini bulan ortak adalet anlayışını temel alan, şiddeti reddeden, yasadışı politik bir edimdir.” Yakup Coşar; Sivil İtaatsizlik, Ayrıntı Yayınları 2001.

Haklı isteğinin ailesi tarafından keyfi nedenlerle yerine getirilmemesine kızan küçük kardeşim, herkesin birlikte oturmak geleneğinin olduğu kalabalık akşam sofrasında tabağına doldurulan yemeği yemeyip toprak evimizin sokak kapısına oturarak bizlere ilk boyun eğmeme dersini vermişti.

Günümüzde toplum zihniyetini esir almış bulunan “şiddet” olgusunun bertaraf edilebilmesi ve barış ikliminin egemen kılınabilmesi için siyaset aracı olarak “sivil itaatsizlik” Türkiye’de giderek önem kazanmaktadır.

Sivil itaatsizlik, evrensel hukuk normları çerçevesinde bir adalet istemi olduğu kadar bir “özgürlük” talebidir de. Çünkü, Montesquieu’nun “herkesin suskun olduğu bir cumhuriyette, özgürlüğün varlığı tartışılır” sözünde ifadesini bulduğu üzere, ‘sivil itaat-

sizlik' aynı zamanda toplumda "var"lığını kabul ettirmek amacıyla sesini duyurma ve kendini ifade etme biçimidir.

İktidarla ilgili tartışmalarda sorulan temel soru, hayatınız hakkındaki kararlarda sizin mi, yoksa başkalarının mı söz sahibi oldu-

Sivil itaatsizliğin ana özelliği eylem süresince şiddete başvurmamak, olası şiddet durumlarından uzak durmaktır. Yasanın ihlal edilmesi için yapılan sivil itaatsizlik eyleminde ihlal sembolik düzeydedir ve yapılan protestonun barışçıl yöntemlerle, şiddeti içermeyen şekilde ve üçüncü kişilerin hakkını çiğnemenen gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

guyla alakalıdır. Sivil bir toplumda yaşamınız hakkındaki seçimleri siz yapabilirken, siyasi bir toplumda başkaları sahip oldukları güçle sizi itaate zorlayarak kararları uygulatırlar. Bu noktada bireylerin haklarına saygı gösterilmesine yönelik etkinlikler, yasanın ya da kuralın ihlali karşısındaki duyarlılık derecesi, hakları sahiplenme bilinci, özgürlükler hukukunun güvenceleri yönünden önem taşımaktadır.

Sivil itaatsizlik kısaca; toplum vicdanını ve adalet duygusunu harekete geçirip yönetimi haksız karar ve uygulamalarından vazgeçirmektir.

SİVİL İTAATSİZLİK OLGUSUNUN TEMEL UNSURLARI

Bir: Şiddetin Reddedilmesi

Sivil itaatsizliğin ana özelliği eylem süresince şiddete başvurmamak, olası şiddet durumlarından uzak durmaktır. Yasanın ihlal edilmesi için yapılan sivil itaatsizlik eyleminde ihlal sembolik düzeydedir ve yapılan protestonun barışçıl yöntemlerle, şiddeti içermeyen şekilde ve üçüncü kişilerin hak-

kını çiğnemenen gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Şiddetin ne olduğu ve sınırları konusu tartışmalı olmakla birlikte sivil itaatsizliğe ilişkin olarak genel kabul gören anlayış, eylemin hiç kimsenin fiziki ve psikolojik бүтүнлүгүнө zarar vermemesi gerektiğidir.

Gandhi bu konuda bir adım daha ileri giderek yaralayıcı ve zarar verici eylemlerin yanı sıra, yaralayıcı ve zarar verici sözlerden bile kaçınılması gerektiğini ve hiç kimsenin malına zarar verilmemesini önerir.

Sivil itaatsizlik eylemini gerçekleştiren grubun başka bir zeminde şiddete başvurusu aynı grubun ileride yapacağı veya halihazırda yaptığı sivil itaatsizlik eylemlerinin inanılrlılığını zedeleyecektir. Diğer bir ifadeyle; sivil itaatsizlik eylemi, şiddetin çözüm olmadığına inananlar tarafından yapıldığında eylemin kamuoyu desteği alacağı, kamu vicdanına çağrı niteliği taşıyacağı dile getirilmektedir.

İki: Alenilik ve Hesaplanabilirlik

Yasadişı bir eylem olmasına rağmen sivil itaatsizlik gizli değil, açık/aleni yapılmalıdır. Kamuya açık şekilde yapılan eylemin başkalarının algılanabilir özelliklere sahip olması gerekir.

Hesaplanabilirlik ise; eylemin seyri ve sonuçlarının eylemin başında söylenenlerle örtüşmesini, eylemcilerin samimiyeti ve inandırıcılığını ve söyledikleriyle yaptıklarının uyum içinde olmasını ifade etmektedir. Eylemin gidişatının ve ortaya çıkardığı sonuçların eylemin başında söylenenlere uygun olması gerekir. Eylemcinin, eylemin başında söyledikleri ile eylem sırasında yaşananların farklı olması, gerçekleştirilen eylemin bir sivil itaatsizlik eylemi olarak sunulmasını güçleştirir ve inanılrlılığını azaltır. Örneğin sessiz oturma eylemi yapılacaksa, yapılacak olan sadece budur, ardından bir başka eylem gelmeyecektir. Ayrıca eylemin herhangi bir

şekilde terörize edilmesi, haklılığının savunulmasına ciddi şekilde zarar verir.

Üç: Yasadışılık ve Meşruiyet

Sivil itaatsizlik, haksız bir uygulamaya karşı, bütün yasal yollar denendikten sonra başvurulmuş yasadışı ancak meşru bir eylemdir. Bu anlamda yasadışı eyleme girişmek, ilke olarak yasadışı örgütlenmeyi gerektirmez.

Sivil itaatsizlik eylemi az ya da çok adil olduğu varsayılan toplumsal ilişkiler sistemine karşı değil tek tek haksızlıklara karşı yapılır. Sistemin genel anlamda adaletli olduğu varsayılr. Bu anlamda sivil itaatsizlik ideolojik birliktelikleri gerektirmez. Aslolan karşı çıkılan ya da istenen şeylerde ortaklıktır.

Sivil itaatsizlik mevcut hukuksal düzeni ve anayasa sistemini meşru kabul ederken, idarenin haksız kabul edilen bazı uygulamalarına karşı durmak, düzeltilmesini sağlamak için eylem yapmak veya eylemler dizisini örgütlemektir.

Yapılan eylemlerde bir yasayı çiğneyerek onu dönüştürme çabası olmasına rağmen sistemi kökten değiştirme amacının olmaması sivil itaatsizliği devrim, isyan, ayaklanma gibi kavramlardan ayırmaktadır.

Dört: Politik ve Hukuki Sorumluluğun Üstlenilmesi

Sivil itaatsizlik eylemini yapan kişi ya da grup gerçekleştirdiği eylemin politik sorumluluğunu üstlenir. Eylemin başından beri kamuoyunun önünde açıklanan hedefe ulaşmak amaçlanır ve eylem hiçbir şekilde inkâr edilmez.

Hukuki (cezai) sorumluluğun üstlenilmesi eylemcilerin samimiyetini gösterip, çağrı etkisini güçlendirir.

Beş: Kamu Vicdanına Çağrı

Sivil itaatsizlik, adaletsizliğe karşı çoğun-

luğa gönderilen bir mesaj, ortak bir adalet anlayışını gerçekleştirmeye yönelik bir çağrıdır.

Eylemin hedeflediği ortak adalet istemi, bireysel çıkarların ya da toplumun diğer üyelerinin haklarının gaspına yol açmamalıdır. Örneğin Alevilerin ibadetlerini özgürce yapmalarını sağlamak amacıyla sivil itaatsizlik eylemlerine başvurmak mümkünken, Alevilik inancını toplumun geneli için geçerli kurallar haline getirmek için sivil itaatsizlik eylemleri yapılamaz.

Altı: Sistemin Geneline Değil, Tekil Haksızlıklara Karşı Ortak Eylem

Sivil itaatsizlik eylemi az ya da çok adil olduğu varsayılan toplumsal ilişkiler sistemine karşı değil tek tek haksızlıklara karşı yapılır. Sistemin genel anlamda adaletli olduğu varsayılr. Bu anlamda sivil itaatsizlik ideolojik birliktelikleri gerektirmez. Aslolan karşı çıkılan ya da istenen şeylerde ortaklıktır. Örneğin, Roboski katliamına karşı sosyalistlerin, liberallerin, dindarların, ve diğer kesimlerin, sorumluların ortaya çıkarılmaması ve iktidarın tavrını protesto eylemleri yapmaları, aynı fiziki zeminlerde olmasa bile aynı düzlemde yapılan bir eylemdir. Bir yıldır adalet arayışı sürüyor ve takipçilerin bu katliamın peşini bırakmayacağı görünüyor.

Hannah Arendt bir makalesinde, sivil itaatsizlik örgütlenmelerinin başarısının “farklı eğilimlerin çabalarını ortak bir hedefe yöneltme kapasitesiyle” doğru orantılı olduğunu belirtmiştir.

Tekil haksızlıklara karşı yapılan ortak eylemler, geçici olarak bir araya gelişi de barındırır. Bu anlamda hedeflenen amaç gerçekleştiğinde veya sorun çözüldüğünde ortak eylem yapanlar dağılırlar. Eylemcilerin en önemli özellikleri; ademi merkeziyetçi, demokratik örgütlenmeler yoluyla taban inisiyatifine dayanmalarıdır. Bu anlamda sivil itaatsizlik eylemleri esas itibarıyla partiler

aracılığıyla yürütülemez. Ancak bu, parti üye veya yandaşlarının sivil itaatsizlik eylemlerine katılamayacağı anlamına gelmez.

Yedi: Sivil İtaatsizlik Ciddi Haksızlıklara Karşı Yapılır

Yasal yollarla sonuç alınamayan her du-

Haksızlıklara boyun eğmemek, süregiden haksızlıkları ve adaletsizlikleri ortadan kaldırmak veya yasanın uygulanmasını sağlamak için yapılan sivil itaatsizlik eyleminde çifte standart uygulanamaz. İşkenceye karşı çıkılıyorsa, kime yapıldığına, kimin yaptığına bakılmaksızın karşı çıkılır.

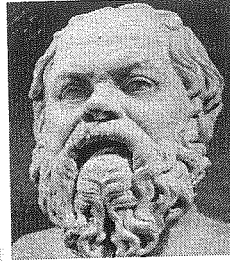
rumda sivil itaatsizlik eylemine başvurulması, eylemi işlevsiz hale getirerek katılanların inandırıcılığını azaltır. Ciddi haksızlıkların ne olduğunu John Rawls kurduğu adalet teorisinden yola çıkarak tanımlamıştır. Rawls'a göre; eşit özgürlükler (seçme ve seçilme hakkı; ifade, toplanma ve inanç özgürlüğü; bedensel bütünlüğün dokunulmazlığı; kişisel mülkiyet hakkı) ve eşit şans (iktidar ve sorumluluk pozisyonlarının herkese açık olması) ilkelerinin ihlal edilmiş olması ciddi haksızlıktır.

Sekiz: Haksızlıklarla İlgili Çifte Standart Kullanılamaz

Haksızlıklara boyun eğmemek, süregiden haksızlıkları ve adaletsizlikleri ortadan kaldırmak veya yasanın uygulanmasını sağlamak için yapılan sivil itaatsizlik eyleminde çifte standart uygulanamaz. İşkenceye karşı çıkılıyorsa, kime yapıldığına, kimin yaptığına bakılmaksızın karşı çıkılır.

Bir yasanın veya uygulamanın adaletsiz olduğuna inanılıyorsa, haksızlığın giderilmesinin hangi ideolojik gruba veya hangi kesime fayda sağlayacağına bakılarak, grup veya sınıf çıkar-

ları gözetilerek sivil itaatsizlik eylemi yapılmaz.

TARİHTEKİ SİVİL İTAATSİZLİK ÖNDERLERİ

SOKRATES

Atina'da M.Ö. 469-399 yılları arasında yaşamıştır. Ahlak felsefesinin kurucusu olarak bilinir. Diyalog sanatı ve diyalektik ile ilgilenmiş, yazmak yerine konuşmayı ve sorgulamayı tercih etmiştir. Atina yönetiminin özgürlük anlayışıyla ters düşmüş, gençleri baştan çıkartmak suçlamasıyla yargılanıp ölüm cezasına çarptırılmış, baldıran zehri içirilerek idam edilmiştir.

Savunmasında, suçlamalara itirazda bulunmamış, özgür düşünceyi savunmaya mah-

kemede de devam ederek verilecek ölüm cezasını hiç itirazsız benimseyeceğini söylemiş, savunmasını düşünce

özgürlüğüne ilişkin bir söyleve dönüştürmüştür.

ANTİGONE

Tehebai kralı Kreon, Antigone'nin dayısıdır. Antigone'nin erkek kardeşi Polyneikes, dayısına karşı savaşır. Savaşı kaybeden Polyneikes öldürülür. Kreon, kendisine karşı savaşan Polyneikes'in cesedinin gömülmesini yasaklar ve bu yasağa karşı gelenin de ölüm cezasına çarptırılacağını ilân eder. Fakat An-

tigone bu emri dinlemez. İnsan onuruna aykırı bulduğu bu durumu ortadan kaldırmak için kardeşinin cesedini gömer. Kralın karşısında da bu davranışıyla öğünür. Vicdanının yazılı olmayan sarsılmaz kanunlarını, devletin yüksek menfaatine ve siyasi kanunlarına karşı savunur. Kreon, Antigone'yi ölüme mahkum eder. Ancak Antigone bu karar infaz edilmeden önce intihar ederek hayatına son verir. (Antigone'nin gerçek bir kişi olduğu konusunda sağlam deliller olmakla birlikte, esas alınan bilgiler, Sophokles'in Antigone isimli epik tiyatro eserinde yer almaktadır.)

Bu olaydaki sivil itaatsizlik, yönetimin vermiş olduğu karardan çok, insan onuru kavramına Antigone'nin verdiği anlama ilişkin olarak ortaya çıkmaktadır.

Antigone, Kreon'un kardeşine ölüm cezası vermesine ve bunu yerine getirmesine karşı çıkmaksızın, sadece ölünün ortada bırakılmasının insan

onuruna aykırı olduğunu savunmaktadır. Suçlu bile olsa ölünün insan onuruna aykırı bir şekilde sergilenmesine razı olmamıştır.

tır.

DAVID THOREAU

Thoreau'nun sivil itaatsizlik makalesinde ifade ettiği temel düşünceler şunlardır:

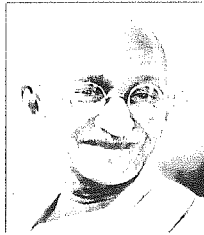
1. Bir kimsenin ülkesinin yasasından daha "yüce bir yasa" vardır. Bu vicdanın yasasıdır,
2. Bazı durumlarda bu "yüce yasa" ile ülkenin yasası birbirleriyle çatışır duruma geldiğinde kişinin görevi "yüce yasa" ya uymak, ülkenin yasasına bile bile karşı gelmektir,
3. Kişi ülkenin yasasına bile bile karşı geliyorsa, bu eylemin bütün sonuçlarını göze almalıdır, hapishaneye kapatılmayı bile,
4. Hapishaneye girmek sanıldığı kadar

olumsuz bir şey değildir; bu durum iyi niyetli kişilerin dikkatini kötü yasaya çekmeye yarayacak, bu yasanın kaldırılması sonucuna katkıda bulunacaktır. Ya da yeterince kişi hapishaneye kapatılırsa, eylemleri devlet mekanizmasını işlemez kılmayı, dolayısıyla kötü yasayı uygulanamaz duruma getirmeyi sağlayacaktır.

"İyi ve kötü üzerinde, çoğunluğun değil, yalnız vicdanların karar verdiği bir hükümet olamaz mı? Bir yurttaş, vicdanını bir an için dahi olsa yasa koyucunun eline bırakmalı mıdır? Bırakmalıysa, neden bir vicdanı var. Bana kalırsa önce insan olmalıyız; sonra uyruk. Doğruya olan saygımız ölçüsünde, yasaya saygı beslemeye özenmeliyiz."

David Thoreau sivil itaatsizlik ile ilgili makalesinde "En iyi yönetim, en az yönetendir" diyerek, iktidarların haksız uygulamalarını vurgulamaya çalışmıştır.

Thoreau'nun düşünceleri ilk başta değer görmese de zamanla Amerikan aydınları başta olmak üzere tüm dünyayı etkilemiştir. Fakat şiddetsiz sivil itaatsizliğin tüm dünyada bilinmesi için 20. yüzyılın baş-

larını, Mahatma Gandhi'yi beklemek gerekecektir.

MAHATMA GANDHİ

1869'da Hindistan'da doğmuş, Londra'da hukuk öğrenimi görmüş, 1893'de Britanya İmparatorluğu'nun bir parçası olan Güney Afrika'da avukatlık yaparken Hintlilere uygulanan ayrımcılığa maruz kalmış, buradaki ırkçılığa ve adaletsizliklere karşı sivil itaatsizlik eylemlerini örgütlemiştir.

Güney Afrika'daki Hintlileri bir araya getirmek için "Hintlinin Kanısı" adlı gazeteyi çıkarmaya başlamış, Thoreau'nun sivil itaatsizlik yazısını yayınlamış, kötü yönetimlere karşı koyma gerekliliği üzerine yazılar yaza-

rak, yasalara karşı doğrudan harekete geçmiş, kitle tutuklamalarına yol açması için yasaları bilerek çiğnemiştir. 1894'te kurduğu "Natal Hint Kongresi" sayesinde Güney Afrika'daki Hintlileri ortak bir siyasi gücün ar-

Hindistan'ı istila etmiş olan İngiliz yönetimi, kazançlı bir tekel oluşturmak amacıyla tuz yapımını yasaklayınca, Gandhi ardındakileri deniz kıyısına götürmüş ve bir tas dolusu deniz suyunu buharlaştırma yoluyla tuz üreterek yasa-yı simgesel olarak çiğnemiştir.

kasında toplamıştır. Gandhi, Hintlilerin oy kullanmasını engelleyen bir yasa tasarısına karşı çıkmış, yasanın çıkmasını engelleyemese de, Güney Afrika'da Hintlilerin yaşadığı sorunlara dikkat çekmeyi başarmıştır.

Güney Afrika hükümeti, Asyalı göçmenlerin sınırdan izinsiz girmesini yasaklayan ve bunu hapisle cezalandıran bir kanunu uygulamaya başladığında, binlerce taraftarını sınırı kasten ve büyük kitleler halinde geçmek için teşvik etmiştir. Taraftarları, Güney Afrika topraklarını terk ediyor ve sonra izin almadan içeri giriyorlar ve bu yüzden hapse atılıyorlardı. Sayısız insanın bu şekilde yaptığı sınır ihlali yüzünden Güney Afrika hükümeti mahkûmları üst üste doldurmasına rağmen, insanları hapsedecek hapisane bulamamış ve sonunda pes ederek, sınır ihlalini hapisle cezalandırma kanununu iptal etmek zorunda kalmıştır.

1906'da Hintli göçmenlerin parmak izlerinin alınmasını emreden ve polise bunun kontrolü için evlere girme yetkisi veren yasaya tepki olarak Johannesburg'da yapılan toplu gösteride Gandhi, sivil itaatsizlik eylemini ilk defa uygulamaya başlamıştır.

Hintli yandaşlarına şiddet uygulayarak protestolar yapmak yerine, yeni yasaya barışçıl yollarla karşı çıkıp bunun sonuçlarına katlanmaları yönünde çağrıda bulunmuştur.

Bu doğrultuda 7 yıl süren mücadelede grev yapmak, kayıt olmayı reddetmek, kayıt kartlarını yakmak, kayıt odalarını işgal etmek gibi çeşitli şiddet içermeyen eylemler yapılmıştır. Aralarında Gandhi'nin de bulunduğu binlerce Hintli hapsedilmiş, kırbaçlanmış, hatta öldürülmüştür. Barışçıl Hintli protestoculara Güney Afrika hükümetinin uyguladığı ağır yöntemlerin kamuoyunda oluşturduğu itiraz sonucunda Başbakan General J. C. Smuts, Gandhi ile bir uzlaşmaya gitmek zorunda kalmıştır. Yasanın iptaline ilişkin yönetimce verilen sözlerin tutulmaması üzerine Gandhi, bu kez izinsiz bir şekilde sokak satıcılığı yapılması suretiyle Hintlilerin kendilerini tutuklatarak hapishaneleri doldurmaları çağrısı yapmış, sonuçta yasal değişiklikler yapılmıştır.

Afrika'dan Hindistan'a döndükten sonra yoksul çiftçiler ile emekçileri yüksek ve adaletsiz vergilendirme politikasını ve yaygın ayrımcılığı protesto etmeleri için örgütleyen Gandhi; "huzursuzluk yaratma" gerekçesiyle tutuklanmıştır. Yüz binlerce insanın hapisane, karakol ve mahkemelerin önünde protesto gösterilerinde bulunarak Gandhi'nin salıverilmesini istemesi üzerine, bir müddet sonra Gandhi serbest bırakılmıştır. Hindistan Ulusal Kongresi'nin liderliğini üstlenerek ülke çapında yoksulluğun azaltılması, kadınların serbestisi, farklı din ve etnik gruplar arasında kardeşlik, Müslüman ve Hindu evliliğinin serbestisi, kast ve dokunulmazlık ayrımcılığının sonlandırılması, ülkenin ekonomik yeterliliğine kavuşması ve en önemlisi olan Hindistan'ın sömürgelikten kurtulması konularında ülke çapında kampanyalar yürütmüştür. Uygulamaya başladığı etkin ve önemli taktikler çerçevesinde bütün Hindistan halkını pasif direnişe ve İngilizlerle işbirliği yapmamaya çağırmıştır.

Gandhi Hindistan'da alınan Britanya tuz vergisine karşı 1930'da yaptığı 400 kilometrelik "Tuz Yürüyüşü" ile ülkesinin Britanya'ya karşı başkaldırmasına öncülük

etmiştir. O dönemde Hindistan'ı istila etmiş olan İngiliz yönetimi, kazançlı bir tekel oluşturmak amacıyla tuz yapımını yasaklayınca, Gandhi ardındakileri deniz kıyısına götürmüş ve bir tas dolusu deniz suyunu buharlaştırma yoluyla tuz üreterek yasayı simgesel olarak çiğnemiştir. Bunun üzerine tam da umduğu gibi tutuklanarak hapse atılmıştır. Yurttaşlarının gözünde Gandhi, onlar uğruna mücadeleden asla yılmayan bir önder olduğundan, binlerce kişi harekete katılarak Gandhi'nin yaptığı eylemi tekrarlayınca İngiliz yönetimi Gandhi'yi serbest bırakmak zorunda kalmıştır. İngiliz yönetiminin bu tutumu otoritesinin zayıfladığının bir kanıtı haline gelmiş ve kamuoyu yasayı kaldırması yönünde yönetimi zorlamaya başlamıştır.

Birçok kez tutuklanıp serbest bırakılan Gandhi, ünlü açlık grevlerini yapmış, hemen hemen her eylemini de bir siyasi zaferle noktalamıştır. Gandhi'nin önderliğinde Thoreau'nun sivil itaatsizlik yöntemini kullanan Hindistan, 1947'de bağımsızlığına kavuşmuştur.

Ancak Gandhi, "Ne pahasına olursa olsun bağımsızlık kazanılmalıdır" anlayışından çok, sonunda barış ve güven ortamı tesis edilebilecek bir şekilde bağımsızlığı hedeflemiştir.

Gandhi'nin sivil itaatsizlik üzerine söyledikleri şöyle özetlenebilir;

1. Şiddet kullanılmamalıdır,
2. Çatışma sürecinde hangi eyleme karar verilirse verilsin, bunun hedefe yönelik ve çatışmanın sona ermesinden sonra ortaya çıkması istenen duruma uygun olması gerekmektedir,
3. Şer güçlerle işbirliği yapılmamalıdır. Kötüyü yaralama ya da ona zarar verme çabası içine girilmemelidir. Öte yandan, asla ona yardım edilmemeli ve onunla işbirliği yapılmamalıdır,
4. Her eylemin bir bedelinin olduğu bilinmelidir,
5. Çatışmanın tarafları arasında, bütün

köprülerin atılmasını engellemek, yani temas olasılıklarını ortadan kaldırmamak için elden gelen her şey yapılmalıdır,

6. Çatışma ortamının harareti olabildiğince düşük tutulmalıdır. Protesto ve görüşme olanakları sonuna kadar kullanılmalıdır.

1948'de bir Hintli suikastçi tarafından öldürülünceye kadar, Pakistan ve Hindistan'a özgürlük kazandıracak kuvvetleri idare etti. Gandhi, İngiliz sömürgeciliğine karşı başlattığı hürriyet mücadelesini tüm toplumun ruhunda tutuşturmayı başardı.

"Göze göz ilkesi, tüm Dünya'yı kör eder" ve "Uğrunda ölmeyi göze alacağım birçok dava var, ama uğrunda öldüreceğim hiç bir dava yoktur." diyen Mahatma Gandhi'nin tarihteki en önemli direnişçi olduğu kabul edilmektedir.

MARTİN LUTHER KİNG

Amerikan Yurttaş Hakları Hareketi'nin önderi. Papaz olarak görev yapan King'in sivil itaatsizlik eylemlerinin liderliğini yaptığı ilk protesto, 1955 yılında Alabama Eyaleti'nin Montgomery şehrinde, Rosa Parks adlı bir siyahın otobüste yasal olarak yalnızca beyazların oturabileceği bölüme oturması ve kalkmayı reddetmesi üzerine tutuklanması ile başlamıştır. Parks'ın tutuklanmasını protesto amacıyla ilk olarak otobüse binmeme eylemi başlamıştır. Eylem, başlangıçta tahmin edilenin çok üstünde bir katılıma sahne olmuş ve zamanla başlangıçtaki kısıtlı amacını aşmıştır. Kentte daha önce ulaşım için otobüs kullanan yirmi bine yakın siyah her gün otobüse binmek yerine yürümeyi tercih etmeye başlamıştır. Otobüs boykotu daha sonra başka şehirlere de sıçramıştır. 382 gün süren eylemler sonunda ABD Yüksek Mahkemesi ulaşım araçlarındaki ay-

rımcı yasaların, anayasaya aykırı oldukları gerekçesiyle, iptaline karar vermiştir.

King, siyahların oy hakkı, ayrımcılığın sona ermesi, çalışanların hakları ve diğer temel haklar için gösteriler düzenledi. Eylemler sonucunda 1964 yılında "Yurttaş Hakları Kanunu" ve 1965 yılında "Oy Hakkı Kanunu" çıkarılarak talep edilen haklar yasalastı.

King, yaptığı savaş karşıtı konuşmalarda; ABD'yi "bugün Dünya'nın en büyük şiddet sağlayıcısı" olarak adlandırdı. Amerika'nın Vietnam'da haksız yere bulunduğunu, "orayı bir Amerikan kolonisi haline getirmek" amacı taşıdığını, çoğunluğu çocuk olmak üzere bir milyon kişiyi öldürdüğünü, söylemiştir. Başka bir konuşmasında; kaynakların yeniden dağıtılması gerektiğini ve Amerika'nın Demokratik Sosyalizme yönelmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Martin Luther King; 1963 yılında 250.000 kişinin katıldığı "İş ve Özgürlük İçin Washington'a Yürüyüş" sırasında Lincoln Anıtı önünde yaptığı "Bir Hayalim Var" konuşmasıyla ünlüdür.

Bir hayalim var: Gün gelecek bu ulus, ayağa kalkıp kendi inancını gerçek anlamıyla yaşayacak; "Şunu kendinden menkul bir gerçek kabul ederiz ki, bütün insanlar eşit yaratılmıştır". Bir hayalim var: Gün gelecek eski kölelerin evlatlarıyla eski köle sahiplerinin evlatları, Georgia'nın kızıl tepelerinde kardeşlik sofrasına birlikte oturacaklar. Bir hayalim var: Gün gelecek dört küçük çocuğum derilerinin rengine göre değil, karakterlerine göre değerlendirildikleri bir ülkede yaşayacaklar. Bugün bir hayalim var: Gün gelecek ahlaksız ırkçılarıyla, "müdahale etme" ve "etkisiz hale getirme" kelimelerini dillerinden düşürmeyen valisiyle Alabama, işte tam orada Alabama'da, küçük siyah oğlanlar ve kızlar; küçük beyaz oğlanlar ve beyaz kızlarla el ele tutuşma şansına sahip olacaklar.

4 Nisan 1968 günü uğradığı suikast sonucu öldürülmüştür.

SİVİL İTAATSİZLİK EYLEMLERİ

- Almanya'da elli yıla yakın bir süre boyunca nükleer enerji santrali yapılmasını ve nükleer atıkların depolanmasını protesto amacıyla insandan halı, kilise işgali, ağaçlara sarılma, kendini zincirleme, yol işgali gibi süren eylemler yapılmıştır. Eylemler sonucunda 2011 yılında Federal Alman Meclisi,

2022 yılına kadar nükleer enerji üretiminden aşamalı bir biçimde tamamen vaz geçilmesi kararı almıştır.

- Greenpeace örgütü tarafından Almanya'da deniz suyunu kirleten Bayer firmasının merdivenlerine hasta balıklar dökülmüştür.

- 1969 yılında, o tarihte hapishane olarak kullanımı sonlandırılmış olan Alcatraz adası bir grup Kızılderili tarafından işgal edilmiş, işgal 19 ay boyunca sürmüş, Kızılderili egemenliğinin adada tanınması hedefine ulaşamamasına rağmen, Kızılderili

varlığı ve hakları açısından ABD ve dünya kamuoyunda farkındalık yaratılmıştır.

- Meksika asıllı ABD'li tarım işçisi Cesar Chavez'in örgütlediği sivil itaatsizlik eyleminde Kaliforniya'da çalışan üzüm işçilerinin iş koşullarının iyileştirilmesini ve ücretlerinin yükseltilmesini amaçlayan hareket, beş yıl süreyle tüm ülkeye yayılan bir boykot halini almış ve sonuçta eylemler amacına ulaşmıştır. Eylemlerde ön plana çıkan husus, şiddeti yücelten bir kültüre sahip on binlerce insanın Chavez tarafından şiddetsiz direnişle ikna edilebilmesidir.

• İkinci Dünya Savaşı sırasında işgal edilen Danimarka'da, Nazi yönetimi Yahudileri kolaylıkla ayırt edebilmek için, onları, arkasında altı uçlu sarı yıldız bulunan giysiler giymeye mecbur etti. Danimarka halkı, Yahudilere karşı çıkarılan bu yasayı kabul etmedi. Aralarında kralın da bulunduğu hemen herkes, sırtı sarı yıldızlı giysilerle sokağa çıkmaya başladı. Danimarka halkının bu tavrı, Yahudilerin tanınmasını da imkansızlaştırdı. Naziler, hareketin lideri olarak gördükleri Danimarka kralını gözetimleri altında tutabilmek için onun çok hasta olduğunu açıklayarak, kralı saraya hapsettiler. Ancak Danimarka halkı, ülkenin hemen her yerindeki çiçekçilere gidip krala gönderilmek üzere buketler hazırlattılar. Kısa sürede günlük hayat işlemez duruma geldi. Sonuçta, çiçek taşıdıkları için insanları tutuklayamayan Nazi yönetimi, kralın aniden iyileştiğini bildirmek zorunda kaldı.

• 1969 Yılında Türkiye Öğretmenler Sendikası tarafından “Öğretmenlerin insan haysiyetine yakışır koşullardan yoksun bırakıldığı, düşünce özgürlüğünün reddedildiği” gerekçeleriyle yüz binden fazla öğretmenin dört gün süre ile yaptığı boykot sonucunda çok sayıda öğretmen görevden alınmış ve idari cezalara çarptırılmıştır.

• Bergama'da siyanürle altın aranmasının durdurulmasını hedefleyen köylüler, 1997 yılından itibaren çok çeşitli eylemler yaptılar. Köylülerin %85'inin katıldığı referandumdan oy birliği ile “siyanüre hayır” kararı çıktı. Çanakkale-İzmir Karayolu'nu 5 saat süreyle trafiğe kapatma, yarı çıplak biçimde cadde ve sokaklarda uzun yürüyüşler yapma, siyanürle altın çıkarılması planlanan maden sahasını işgal etme ve 1997 nüfus sayımına gelen memurlara kapıları açmayarak sayıma katılmama gibi çeşitli sivil itaatsizlik eylemleri yaptılar. Uzun süre gündemde kalarak Eurogold firmasının siyanürle altın arama yapmasını engellediler.

• “Düşünce Özgürlüğü ve Türkiye”

adlı kitabın toplatılması ve yayıncısı Erdal Öz ile Yazar Yaşar Kemal hakkında dava açılmasına tepki olarak, 1995 Yılı Mart ayında aynı kitap içeriği “Düşünceye Özgürlük” adıyla bu kez 1.080 kişinin imzasıyla yeniden yayınlanarak aynı suça imza atıldı. Sonuçta dönemin terörle mücadele yasasında yapılan değişiklikle dava düştü. Günümüzde söylemekten, yazmaktan ve sürekli olarak itaatsizlik etmekten vazgeçmeyen, bu nedenle para cezalarına çarptırılan ya da cezaevinde olan binlerce kişi var.

• 1989 yılında dönemin ekonomi politikalarına, sendikal hakların yetersizliğine ve iktidarın emekçiler üzerinde kurduğu baskılara tepki olarak başlayan bahar eylemleri daha sonra Zonguldak maden işçilerinin büyük yürüyüşüyle devam etti. Bıyığın yarısını kesme, saç kazıtma, sakal bırakma, yalınayak yürüme, çıplak yürüme, yemek boykotu, iş yavaşlatma, işe geç başlama, toplu vizite, yolu trafiğe kapatma, toplu boşanma başvurusu, toplu simit yeme, siyah çelenk bırakma, toplu yürüyüş yapma, viziteye çıkmama, 3 Ocak 1991'de tüm Türkiye'de bir gün işe gitmeme gibi yüksek katılımli eylemler düzenlendi.

• Greenpeace tarafından yapılan geniş kapsamlı medyatik kampanyalar sayesinde 28 GDO'lu ürün ithalatı engellendi, küçük boylu balıkların avlanması yasaklandı.

• Devlet, mafya ve siyaset işbirliğinin ortaya saçıldığı Susurluk kazası sonrası geniş katılımli protestolar yapıldı, Türkiye'nin tamamında her gece saat 21.00 de bir dakika süreyle ışıklar kapatılıp açıldı. Derin devletin kirli işlerinin kitlelerce bilinmesine katkı sağlayan eylemler toplumda geniş kabul gördü ve önemli bir farkındalık yarattı.

• Son yıllarda, kadına yönelik şiddete ve zorunlu askerlik uygulamasına karşı eylemler arttı. Vicdani reddin yaygınlaştırılması, yıllardır düşünülen ancak bir türlü gerçekleştirilemeyen profesyonel askerlik uygulamasının başlatılmasına vesile olursa

sivil itaatsizlik eylemleri büyük başarı sağlamış olur.

- 27 Mayıs 1995 tarihinde küçük bir grubun girişimiyle başlatılan ve kararlılıkla halen sürdürülen Cumartesi Anneleri'nin, kayıplarının fotoğraflarını taşıyarak yarım saatlik oturma eylemi ise; ortaya çıkış biçimi, örgütlenmesi, hedefleri açısından sivil itaatsizliğin bütün unsurlarını içinde barındıran bir eylemdir. İzinsiz yapıldığı için yasadışı, bütün yasal yollar denendikten sonra yapıldığından meşru, aleni, gidişatı hesaplanabilir, sadece kayıpların bulunması talebiyle sınırlı olduğundan tekil, herkesin katılabilmesi açısından ortak bir hedefe yönelme ve ciddi bir haksızlığa karşı yapılması özelliklerini taşımaktadır.

Son söz

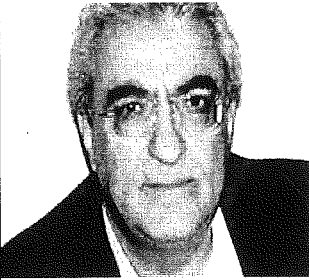
Toplumun otoriteye boyun eğmesi veya itaat etmesi, sadece Türkiye'ye özgü bir davranış biçimi değil. Tarih boyunca birçok ülkede; Rusya'da Çar'a, SSCB'de Stalin'e; Osmanlı'da padişahlara, Cumhuriyet döneminde Atatürk'e, yakın zamana kadar askeri otoriteye itaat edilmiştir.

Ancak, bu böyle gitmez, egemenlere sürekli biat edilmez, halkların mücadelesi sonucunda aşamalı olarak haksızlıklar azalacak, dünyamız gittikçe daha güzel ve yaşanılır olacaktır.

KAYNAKÇA

- Yakup Coşar; Sivil İtaatsizlik, Ayrıntı Yayınları 2001.
- Münci Kapani; Kamu Hürriyetleri, Ankara Hukuk Fakültesi Yayınları, 1989.
- Thoreau, Henry David; Haksız Yönetime Karşı, İstanbul 1968
- Rawls, John; "A Theory of Justice" Cambridge 1971
- Ökçesiz, Hayrettin; Sivil itaatsizlik, Afa yayınları İstanbul 1994
- THOREAU, H. David ve Mohandas K. GANDHI, Sivil İtaatsizlik ve Pasif Direniş, çev. C. Hakan Arslan ve Fatma Ünsal, Vadi Yayınları, Ankara, 3. Baskı, 2012.
- <http://www.hukuk.gen.tr/konular/konular.asp?konugrp=1&konuid=3>
- www.e-akademi.org, (Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi), Sayı: 116, Ekim 2011
- Şeniz Ambarlı, iibfdergi.cumhuriyet.edu.tr/pdf
- www.canaktan.org/felsefe-sosyo/sivil-itaat/sivil_itaatsiz.htm
- www.yasader.org/web/yasama_der-gisi/2011/sayi19/57-94.pdf
- tr.wikipedia.org/wiki/Sivil_itaatsizlik
- M. Altunel; portal.ubap.org.tr/App_Themes/Dergi/2011-93-700.pdf

TÜRK RESMİ TARİHİ'NİN ZEHİRLİ MİRASI...

Mehmet Bayrak

Türk Resmi Tarihi'nin İdeolojik Temelleri

Onlarca yıldır üzerinde durduğum ve ısrarla vurguladığım bir husus var. Diyorum ki; gerek Osmanlı gerekse Cumhuriyet dönemi Türk tarihi yeniden yazılmalıdır. Çünkü mevcut resmi tarih, bir bakıma yalana kurgulu, düzmece tezlere dayalı, tarihsel ve toplumsal gerçekliklere aykırı bilim dışı tezlerle yüklü bir tarihtir.

Kemalist yönetim, varisi bulunduğu "Türkçü" İttihad Hareketi'nin mirasını reddeder görünerek yola çıkmış, ancak Lozan Antlaşması'nın imzalanmasının ardından Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte gerçek kimliğini ortaya koyarak, İttihadçı Hareketin devamı olduğunu kanıtlamakta gecikmemişti. Hatta, İttihadçılar'ın savaş koşulları dolayısıyla gerçekleştiremediği asıl projeler, Kemalist yönetim döneminde hayata geçirilmişti.

Özellikle, 1925 Kürt Ulusal Direnme Hareketi aşamasında ve bu hareket bastırıldıktan sonra çıkarılan Takrir-i Sükun ve İzale-i Şekavet gibi düzenlemelerle, tüm muhalif unsurlar susturuluyor; Kürtler'in yanısıra

yeni Kemalist yönetim Lozan Anlaşması'nı imzalamak ve Güney Kürdistan'dan beklentisini kesmekle, önceden kabul ve vaadedilen "iki milletin eşit olarak birarada yaşamasını öngören" koşulların ortadan kalktığını – gizlilikle savunuyor ve tüm gücüyle "tek tip bir millet ve toplum" yaratma çabasına girişiyordu.

Aleviler, Emekçiler ve potansiyel muhalif kabul edilen İslami unsurlara karşı topyekün bir savaş açılıyordu. Çünkü, yeni Kemalist yönetim Lozan Anlaşması'nı imzalamak ve Güney Kürdistan'dan beklentisini kesmekle, önceden kabul ve vaadedilen "iki milletin eşit olarak birarada yaşamasını öngören" koşulların ortadan kalktığını – gizlilikle savunuyor ve tüm gücüyle "tek tip bir millet ve toplum" yaratma çabasına girişiyordu. Zaten, daha 1919'dan itibaren galip devletlerin temsilcileriyle yapılan gizli görüşmeler Kürt aydınlanma hareketinin dikkatinden kaçmıyor ve özellikle 1924 Anayasası'ndaki Türklük ve İslamlık vurgusu bardağı taşıran damla oluyordu...

Nitekim, Kürdistan Azadi Cemiyeti adına 1925 Kürt İhtilali'ni organize eden Kürt aydınları, isyan öncesi ve sonrasında Batılı misyon şeflerine verdikleri muhtıradan, "yeni Türk yönetimi" nin uygulamalarını ve direnişin nedenlerini şöyle açıklıyorlardı:

1-Yeni Azınlıklar Yasası, endişe yaratmıştır. Türkler'in, Kürtler'i batıya sürmeyi ve yerlerine Türkler'i yerleştirmeyi planladığından korkulmaktadır.

Gerçekten, Lozan Antlaşması'na bağlı olarak çıkarılan Mübadele Kanunu'nun ardından, 1925 yılından itibaren yürürlüğe konan gizli Şark Islahat Planı'nda bu uygulamanın nasıl gerçekleştirileceği belirlen-

miş; 1927 yılında ve 1934'de Sürgün Yasaları çıkarılmıştır.

2- Türkler'le Kürtler'i birbirlerine yaklaştıran son kurum olan Halifelik, kaldırılmıştır.

Oysa, 1919 yılından itibaren Halifeliliği ortak bileşke olarak kullanma, bu konuda kartpostallar hazırlayıp yayma ve Meclis kararıyla Halife'ye bağlılık mesajı gönderme, herkesten önce Türk önderliğinin politikasıydı.

3- Okullarda ve Mahkemelerde Kürtçe konuşulması kısıtlanmıştır. Kürtçe eğitim yasaklanmış ve bu da Kürtler'in eğitimsiz kalmaları sonucunu doğurmaktadır.

Gerçekten, daha önce köy ve mahalle mekteplerinin yanısıra medreselerde Kürtçe eğitim yapılmakta ve insanlar mahkemelerde kendi dillerini kullanmaktaydılar. Üstelik, bu hak Lozan Antlaşmasıyla da kabul edilmiş ve –sözde- güvenceye alınmıştı.

Diyarbakır'da kurulan Osmanlı- Kürd İttihad ve Terakki Cemiyeti bünyesinde faaliyet yürüten Ziya Gökalp gibi İttihadçı aydınlar bile, II. Meşrutiyet Devrimi'nden sonra şunları söylüyorlardı: "...Kürdler'in yalnız bir derdi vardır, o da cehalettir. Bu derdin dermanı okumak, yazmak ve dünyayı öğrenmektir. Bundan böyle Kürtçe kitapları yazılacak, Kürtçe gazeteler neşronulacak. Mekteplerde Kürd lisanıyla ilim ve marifet öğrenilecek. O zaman Kürdler de zengin olacaklar, bahtiyar olacaklar, iyi yaşamak usulüne agah olacaklardır."

Nitekim, 1910'lu yıllardan itibaren İstanbul'da modern anlamda Kürtçe eğitim veren okul açılmaya başlamıştı. İttihad- Terakki Fırkası'nın Başkanışmanlığına gelmeden önce Ziya Gökalp de, Halil Hayali Bey gibi Kürt dilcileriyle birlikte Kürtçe Alfabe, Gramer ve Sözlük çalışmalarına giriyor, ancak daha sonra bütün gücüyle İttihadçı ve Kemalist yönetimlerin "Türkleştirme" politikalarına hizmet ediyordu.

4- "Kürdistan" kelimesi Coğrafya kitaplarından çıkarılmıştır.

"Kürdistan" adı daha önce bir ülke adı ola-

rak, sosyolojik ve coğrafi terim olarak tüm Osmanlı literatüründe kullanılıyordu. İttihadçılar, önce bu adı “Vilayat-ı Şarkiye”ye çevirdiler, ardından da Kemalistler “Şark Vilayetleri”ne ve “Doğu- Güneydoğu Anadolu”ya...

Oysa, Anadolu ve Kürdistan tarihine ilişkin

Devlet yanlısı Kürt ağa ve aşiretlerinin kollarılması ve daha da güçlendirilmesi; buna karşılık yurtsever niteliktekilerin tasfiye edilmesi, Şark Islahat Planı’nın da öngörüsüdür ve bu politika bugün de uygulanmaktadır

diğer dillerdeki literatür bir yana, Türk tarihinin temelini oluşturan 13. yüzyıl sonu/ 14. yüzyıl başı kaynaklarından Oğuzname’de bile defalarca geçer “Kürdistan” ismi.

5- Kürdistan’daki bütün üst düzey yöneticiler Türktür. Yalnızca alt düzeylerdeki görevlere, dikkatle seçilmiş Kürtler atanmaktadır.

Osmanlı’nın son dönemlerinde Kürdistan’da üst düzey görev yapmış kimi İttihadçılar’ın, Kürdistan’ın Kürt yöneticilerden arındırılmasına ilişkin raporları bulunduğu gibi; bu politika, 1925 tarihli Şark Islahat Planı’nın da temel ilkelerindendir. Bu konuda, hem Kemalist yöneticilerce hazırlanan ön raporlarda hem de Plan’ın kendisinde maddeler bulunmaktadır.

6- Vergiler gene verilmekte, fakat bunlarla kıyaslanabilir yararlar Hükümetten sağlanamamaktadır.

Kürdistan’da yapılması öngörülen görkemli Hükümet binaları ve askeri kışlalarla karakolların yanında, yapılacak başlıca sivil yatırım olarak tren yolu düşünülmüştür. Bununsa, bir yandan kolay asker sevkıyatı, bir yandan da Kürdistan’daki yeraltı zenginliklerinin Batıya taşınması için düşünüldüğü, Şark Islahat Planı’ndan rahatlıkla anlaşılıyor.

7- Hükümet, 1923’teki TBMM seçimlerine,

Doğu illerinde müdahale etmiştir.

Gerçekten, ilk Meclise kimi Kürt isyancı liderleri bile çağrılmışken, 1923’ten itibaren Kürtler’i temsil niteliği olmayan bir dizi mebus atanmıştır. Hele 1925’ten sonra *gizli raportörler, İttihadçı Kürdistan valileri, Şark İstiklal Mahkemesi üyeleri, Kürdistan’la ilgili Umumi Müfettişler ve askeri komutanlar* gibi Kürtler’e karşı mücadele etmiş ne kadar Kemalist asker ve sivil bürokrat varsa, tümü Kürtler’i temsilen bu bölgeden mebus seçilmişlerdir.

8- Hükümet, sürekli olarak aşiretleri birbirlerine karşı kışkırtmaktadır.

Kürt aşiretlerini birbirlerine ya da Irak ve Suriye örneklerinde olduğu gibi İngilizler’e veya Fransızlar’a karşı kullanmak, Osmanlı- Türk yönetimlerinin öteden beri başvurdukları bir yöntemdir. Öte yandan; Devlet yanlısı Kürt ağa ve aşiretlerinin kollarılması ve daha da güçlendirilmesi; buna karşılık yurtsever niteliktekilerin tasfiye edilmesi, Şark Islahat Planı’nın da öngörüsüdür ve bu politika bugün de uygulanmaktadır.

9- Türk askerler, sık sık Kürt köylerini basıp hayvanlarını götürüyorlar; ürünlerin karşılığı genellikle hiç, bazen de yetersiz ödeniyor.

Bu da, Osmanlı’dan devralınan ve Cumhuriyet döneminde de sıklıkla başvuru bir yöntemdir.

10- Orduda, Kürtler’in rütbeleri düşüktür ve geri hizmetlerde görevlendirilmektedirler.

1920’den önce, Türk milliyetçi örgütlenmelerinde olduğu gibi, Kürt milliyetçi örgütlenmelerinin de omurgasını Kürt kökenli subaylar oluşturuyordu. Çünkü, başlıca yüksek okullar askeri okullardı. Cumhuriyet’ten sonra, bu sayı hızla aşağılara çekildi ve bugün sıfır noktasındadır. En son, Erzincan Askeri Lisesi’nin onlarca yıl önce kapatılması ve tüm askeri okulların bugün Batı bölgelerinde konuşlandırılması bile bu nedenledir. (Kürt aydınlarının muhtıra- mektubu için bkz. Prof. Dr. Martin van Bruinessen: Ağa, Şeyh ve Devlet / Kürdis-

tan'ın Sosyal ve Politik Örgütlenmesi, Özge yay. Ank. 1992, s. 545)

Kemalizmin "6 Ok"u Çağımıza Yanıt Verebilir Mi?

Bilindiği gibi, Kemalizm ya da Atatürkçülük olarak adlandırılan resmi ideoloji, 6 ilkede ifadesini buluyor: Milliyetçilik,

Herkesi Türklük potası içinde eritmeyi amaçlayan ve Devlet zoruyla oluşturulmaya çalışılan bir Milliyetçilik, başta en büyük unsur olan Kürtler'e aykırıdır. Türk milliyetçiliği temelinde bir tek millet yaratılmaya çalışılması; diğer halkların reddini ve inkarını beraberinde getirir ki, bu zoraki ilke Cumhuriyet tarihi boyunca birçok katliama ve sürgüne malolmuştur.

Halkçılık, Devletçilik, Laiklik, Devrimcilik, Cumhuriyetçilik.

Tümü de Batı kaynaklı olan bu ilkelerin, bir bakıma "yabancı uyruklu" oldukları bir gerçektir. Ancak, doğal toplumsal gelişme yasalarının üstüne konan bu ilkelerden hiç biri, özüne uygun biçimde uygulanmamış, tersine "Kemalist" ekseninde içi boşaltılarak ve saptırılarak hayata geçirilmiştir. Öte yandan bu ilkeler, bir Türk için başka, bir Kürt ya da başka unsur için başka; bir Müslüman için başka, bir Alevi için başka; bir sermayedar için başka bir emekçi için başka; bir devletçi için başka, bir liberal için başka; bir militarist için başka, bir sivil toplumcu için başka şeyler ifade eder... Kısaca irdelemeye çalışalım.

1- Herkesi Türklük potası içinde eritmeyi amaçlayan ve Devlet zoruyla oluşturulmaya çalışılan bir Milliyetçilik, başta en büyük unsur olan Kürtler'e aykırıdır. Türk milliyetçiliği temelinde bir tek millet yaratılmaya çalışılması; diğer halkların reddini ve inkarını beraberinde getirir ki, bu zoraki ilke Cumhuriyet tarihi boyunca birçok katliama ve sürgüne malolmuştur.

Nitekim, bizzat Mustafa Kemal bu ilkeye koşut olarak şöyle diyordu: "*Biz doğrudan doğruya milliyetperveriz ve Türk milliyetçisiyiz. Cumhuriyetimizin mesnedi Türk camiasıdır. Bu camianın efradı ne kadar Türk harsıyla meşbu (kültürüyle dolu MB) olursa, o camiaya istinad eden (dayanan MB) Cumhuriyet de o kadar kuvvetli olur.*" (Bkz. Tekin Alp (Mois Kohen): Türkleştirme (1928)'den aktararak, M. Bayrak: Kürtler ve Ulusal- Demokratik Mücadeleleri, Özge yay. Ank. 1993, s.526).

Aynı tarihlerde, "Kürt" kökenli Başbakan İsmet Paşa ise şöyle diyor: "*Vazifemiz bu vatan içinde bulunanları behemahal Türk yapmaktır.*" (Aynı yer)

Eski İttihadçı ve 3. Cumhurbaşkanı Celal Bayar da, Başbakanın benzeri şeyleri Dersim katliamı dolayısıyla söyler. Dahası, Cumhurbaşkanı iken de 1959'da hazırlattığı gizli Kürt Raporu ile 50 dolayında Kürt aydınını tutuklar (Bu Rapor için bkz. M. Bardakçı: Celal Bayar'ın Hazırlattığı Kürt Raporu; Habertürk gaz. 18.3.2012). Öyle ki, aynı görüş onu deviren 1960 Darbesi'nin lideri Org. Cemal Gürsel tarafından da dillendirilir. Muhtemelen Hınıslı bir Kürt aileden gelen Gürsel, darbe sonrası şu sloganı geliştirmişti: "Size Kürt diyenin yüzüne tükürün..." Gürsel, bununla da yetinmeyerek bir İsveç gazetesine verdiği demeçte, şu tehdidi savuruyordu: "Eğer ıslah kabul etmez Türk dağ halkı (yani Kürtler MB) uslu durmaz ise; ordu, kasaba ve köylerini bombardıman etmekte ve yıkmakta asla tereddüt etmeyecektir. O kadar kan dökülecek ki, kendileri ve ülkeleri boğulacaktır." (Bkz. İsveç Dagens Nyheter gazetesinden aktararak, Kürtler Üzerine Tarih ve Folklor Yazıları, Özge yay. Ank. 1991,s. 57).

Cumhuriyet döneminde söz ve karar sahibi olmuş hemen tüm şahsiyetlerin "Türkçülük ve Türkleştirme" bağlamında söylev ve önerileri vardır. Bunlar, Şükrü Kaya, Mahmut Esat Bozkurt gibi Bakanlar olabileceği gibi; Esat Mahmut Karakurt, Peyami Safa gibi romancılar da olabilir... Ancak,

biz bunları bir yana bırakarak, “*Türk dili, tarihi, edebiyatı, kültürü*” konularında otorite kabul edilen ve başlangıçta “*Türk resmi tarihine ve kültürüne*” güdümlü katkılarda bulunarak, “*Alevilik=Türk Müslümanlığı*”, “*Anadolu Aleviliğinin, Türkistanlı Ahmed Yesevi’den geldiği...*” gibi “ince ayar” bilgi kirlenmesine yolaçan Prof. Dr. Mehmet Fuat Köprülü’nün, “*Türkleştirme*” konusundaki görüşlerine özetle yer vermek istiyoruz:

“*Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’nun, din ve milliyet farkı gözetmeksizin bütün vatandaşları Türk telakki ettiği Türkiye Cumhuriyeti’nde, nazari’ olan böyle bir mesele mevcut olmamak icabedir; fakat fiili olarak gözümüzün önünde birtakım dini ve milli zümreler bulundukça, (Türkleştirme) meselesini ciddi bir surette nazar-ı itibara almaktan geri durmayız. (Tekin Alp’e göre) Türkiye Cumhuriyeti dahilindeki gayr-ı Türk ekalliyetlerin (Türkleştirilmesi) lazımdır ve kabildir. (...) Cumhuriyet toprakları üzerinde yaşayan insanları, azami imkan dairesinde, dil’de ve dilek’de birleşmiş bir müttehid ve mütecanis (birleşik ve bütüncül MB) kitle halinde görmek en büyük maksatlarımızdan birini teşkil eder. (...) Bugün Türkiye Cumhuriyeti dahilinde yaşayan Müslüman gayr-ı Türkler’in (Kürtler amaçlanıyor MB) Türkleşmemesi için hiç bir sebep mevcut değildir. Yeter ki terbiye ve telkin müesseselerimiz kafi derecede kuvvetli, Türk harsı (kültürü MB) Avrupayı bir şekilde münkeşif olsun (gelişmiş olsun MB)“ (Bkz. M. Bayrak: Age, s. 568- 569)*

2- Halkçılık, sınıf gerçeğini ve haklarını reddetme temelinde ileri sürülmüş, içi boş soyut bir kavramdır. Halk, Arapça’da “yaratılmış” anlamındadır ve herkesi kapsar. Oysa, 1925’te yürürlüğe konan Takrir-i Sükun adlı *Sus Yasaları*, diğer emekçi katmanlar gibi işçi sınıfını da susturmayı amaçlıyordu. Nitekim, sınıf gerçeği reddedilerek “*imtiyazsız, sınıfsız kaynaşmış bir kitleyiz*” sloganı ikame edilmeye çalışılıyordu. Mustafa Suphi önderliğindeki Türkiye Komünist Fırkası yöneticilerinin

Karadeniz’de boğdurularak katledilmesi; Partinin 1925’te yasaklanması, işçi sınıfının sendika ve derneklerinin aynı tarihte kapatılması, 1 Mayıs İşçi Bayramı’nın yasaklanması ve işçi sınıfını savunmanın cezalandırılması, hep aynı dönemin ürünüydü.

Aslında, Kemalistler’in “Halkçılık”tan ne anladığını, yine koyu bir Kemalist olan Aka Gündüz, şu sözlerle ortaya koyuyor: “Türkiye’de Allah’ın hakiki kılıcı Halkçıların pençesinde ve Allah’ın kalemî Türkçülerin elinde... Bu kılıç ile bu kalem izdivaç ettiler. Bu izdivaçtan bir cemiyet doğdu ki adı Türk milleti’dir.” (M. Bayrak: Kürtler..., 1993, s. 525)

Kan ve barut kokusunu pek seven bu İttihadçı- Kemalist, 21 Ekim 1921 tarihli Tanin gazetesinde, bağımsızlık isteyen Balkan halklarına şöyle seslenecektir:

“*Bastığım toprakların her tutamından kan fışkıracak.. Uzattığım perçemin altında baharlar hazan, hazanlar zindan olacak.. Taş üstünde taş bırakırsam, arkada kalan ocağım sönsün.. Gülistanları süngümle kabristan edeceğim.. Tarihe dümdüz bir harabe bırakacağım ki, üstüne, on asır bir medeniyet kuramasın... Dal üstünde yaprak, burç üstünde bayrak bırakırsam, iman tahtamın ortasına kara damga vurulsun... Nefesimden yangın, silahımdan ölüm, adımından uçurum saçacağım.. Her beyaz renge bir pençe barut lekesi, her barut lekesine bir avuç kan bulayacağım... Merhameti yatağanımın ağzına, mefkureyi tüfeğimin kap-sulüne, medeniyeti atımın arka nalına asacağım... Dağların kovukları, ormanların gölgeleri, harabelerin buruşuk çehreleri ebediyete kadar, buralardan geçen Türk hikayesini’ söyleyecek...” (Ayşe Günaysu: Tanrı Mağdur Türk’ten Korusun, Gündem, 26.10.2005)*

3- Sovyetler Birliği’ne yaranma ve yardım politikası olarak getirilen Devletçilik uygulaması da, 1923’teki İzmir İktisat Kongresiyle kadükleştirildiği gibi, sonraki uygulamalarıyla yeni sivil ve asker zenginler yaratmaktan başka işe yaramadı. Kimi

özel kuruluşların yanı sıra, Kamu İktisadi Teşekkülleri adıyla oluşturulan iktisadi kuruluşlarda barındırılan işçiler, Devletin birer emireri durumuna getirildi; sonraki süreçte ise siyasi partilerin birer yemliğine

için de bir “katliamlar” dönemidir...

5- Cumhuriyetçilik, ancak demokrasi ile bir anlam ifade eder. Cumhuriyet’in bir rejim olarak benimsenmesi, kuşkusuz ileri bir adımdır. Cumhuriyet, yönetim biçimi olarak benimsenip seçilmiş, ancak bunun

içini dolduracak demokratik mekanizmalar ortadan kaldırılmıştır. Çok partili sisteme son verilerek, tek-parti diktasına geçilmiş; dolayısıyla Cumhuriyet “kovan”ını dolduracak demokrasi “bals”ı ortadan kaldırılmıştır. Yalnızca, Devlet Başkanlığı’nın bir aileden (hanedanlıktan) alınıp, bir asker ve yarı-sivil zümreye teslim edilmesi, tek başına bir anlam ifade etmiyor. Nitekim, Padişah ailesinin liderliğine son verilmiş, ancak yönetim öncelikle askeri bürokrasiye geçmiştir. Sivil görünümlü Celal Bayar

bile, eski bir İttihatçı “komitacı”dır.

6- Devrimcilik ile amaçlanan ise, bilindiği gibi “*Türk-İslam*” ekseninde tek tip toplum anlayışını ikame etmek için yukardaki ilke ve kurumların yerleştirilmesi hareketidir ki, bunlara “*Kemalist reformlar*” denilmektedir. Bunların gerçekte “reform” mu, yoksa “ırkçı-gerici” hareketler mi olduğunu kavramak içinse, ideolojisi ve kanunlarıyla bu “devrimlerin” içeriğine ve uygulamalarına bakmak gerekiyor.

“Kemalist Devrim” İdeolojisinin Zehirli Reçetesi...

1924 Anayasası’ndan sonraki slogan ve ilke “Türkiye Türklerindir” tarzındaki ırkçı veya “Türk’ün süngüsünün görüldüğü yerde Kürtlük biter” biçimindeki aşağılayıcı ve tahrik edici belirlemeleri özne olarak almaktadır. Nitekim, Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile Kürtçe eğitimin önü kesilirken; 1925’te gizlice hazırlanıp uygulamaya konan “Şark Islahat Planı” ile de Kürtçe konuşulması yasaklanıyor ve konuşanların cezalandırılması kararlaştırılıyordu...

1926 yılından başlayarak, İstanbul Belediye Konservatuarı öncülüğünde halk arasında şarkı derlemelerine başlanır, bu işin sistem-

1924 Anayasası’ndan sonraki slogan ve ilke “Türkiye Türklerindir” tarzındaki ırkçı veya “Türk’ün süngüsünün görüldüğü yerde Kürtlük biter” biçimindeki aşağılayıcı ve tahrik edici belirlemeleri özne olarak almaktadır. Nitekim, Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile Kürtçe eğitimin önü kesilirken; 1925’te gizlice hazırlanıp uygulamaya konan “Şark Islahat Planı” ile de Kürtçe konuşulması yasaklanıyor ve konuşanların cezalandırılması kararlaştırılıyordu...

dönüştürüldü. Bunlar, rekabet ögesini ortadan kaldırdığı için de ekonomik gelişmeyi sağlayamadı.

4- Laiklik söylem ve uygulamasının, Batı’daki *Laisizm*’le hiç bir ilişkisi bulunmadığı açıktır. Kemalist yönetimin yaptığı şey; Halife-Padişah’ın kişiliğinde temsil edilen ve Evkaf ve Şer’iye Nezareti’nce yürütülen din işlerini kendi güdümüne almak ve Hanefi mezhebi ekseninde bir çeşit “*Türkçü Devlet Müslümanlığı*” yaratmaktır. Bu söylem, gizli belgelerde de ifadesini bulduğu gibi, Aleviler üzerinde olumlu bir etki ve yanılsama yaratmış; ancak yine gizli belgelerin ortaya koyduğu gibi, Alevi cemlerinin ve dini önderlerinin unvanlarıyla birlikte faaliyetlerinin yasaklanması, Alevi toplumunun hafızasında kırıngınlıkla karışık, kuşkuyla bulanmış bir iz bırakmıştır. 1921’deki Koçgiri, 1937/38’deki Dersim katliamlarına rağmen CHP’ye ve Kemalizm’e “tek yanlı aşk”ı devam etmiş; çok partili sisteme geçilen 1950 seçimlerinde CHP’den uzaklaşarak DP’ye yönelmiş; 1993’teki Sivas- Madımak katliamından sonraysa Devletle ve rejimle ilişkilerini sorgulamaya başlamıştır. Çünkü, Kemalist yönetimler dönemi, yalnız Kürtler için değil, Aleviler

leştirilmesi için 1927'de İstanbul'da Türk Halk Bilgisi Derneği kurulur. 1937 yılından başlayarak, Ankara'daki Devlet Konservatuarı da derleme çalışmalarına katılır.

1928 yılında 3 ay gibi kısa bir süre içinde insanlar, binlerce yıldanberi kullandıkları Arap kökenli Osmanlıca Alfabe'den kopararak Latin Alfabetesine yöneltiyorlardı. Böylece, bir anda milyonlarca okuma- yazmasız insan oluştu.

Türk kültürü dışındaki kültürlerin asimilasyonu ve ipotek altına alınması temelinde tam bir *"resmi kültür seferberliği"*ne başlanmıştı. Bu nedenle, yapılacak ilk işlerden biri, yeni bir *"Türk Resmi Tarihi"* yazmaktı. Bunun için, öncelikle bir Türk Tarih Encümeni oluşturuluyordu. Bu kurulda, asker ve sivil Kemalist aydınlar yer alıyor ve çalışmalar M. Kemal'in gözetim ve denetiminde yürütülüyordu. (Bu konuda bkz. Ord. Prof. Enver Ziya Karal: Atatürk'ün Türk Tarihi Tezi, Atatürk ve Devrim içinde, TC Ziraat Bank. Kültür yay. TTK Basım-evi, Ank. 1980, s. 95- 102)

M. Kemal'e göre; Osmanlı dönemindeki *"Ümmet tarihi"*, Tanzimat dönemindeki *"Devlet tarihi"* ve Tanzimat'la Meşrutiyet dönemindeki Batı kaynaklı *"Birleşik tarih"* anlayışları, *"Kemalist tarih"* anlayışına cevap vermiyordu ve yeni bir *"Türk tarihi"* yazılmalıydı...

Bu konuda yapılacak ilk iş, Türk tarihine yaklaşım ve öğretim biçimine ilişkin bir anahtar kitap hazırlamaktı. Tümüyle Güneş Dil Teorisi" gibi ırkçı ve mesnetsiz iddialar üzerine kurulu bu kılavuz- kitap, *"Türk Tarihinin Ana Hatları"* adıyla 1931'de yayımlanıyordu. Bu çerçevede yazılacak asıl Yeni Türk Tarihi konusunda görev bölümü yapılmış ve çalışmanın *"İslam Tarihi ve Türkler'in İslamdaki Yeri"* konulu bölümünün hazırlanması görevi, El- Ezher Medresesi mezunu Türkistanlı Zakir Kadiri (Oğan)a verilmişti. Fakat hazırladığı bölüm Atatürk'ün büyük tepkisini çekmiş ve ağır eleştirilere uğramıştı. Atatürk'ün kaleme aldığı ve dönemin TTK Başkanı Tevfik Bıyıklıoğlu'na verilen bu 1931 tarihli elyaz-

ması eleştiri yazısı ortadan kaybolmuş ve ancak 2011 yılında ortaya çıkmıştı. (Bkz. Atilla Oral: Atatürk'ün Sansürlenlen Mektubu, Demkar yay. İst. 2011)

Daha, 1925'te Diyanet İşleri Teşkilatı'nın kurulmasıyla birlikte nasıl bir Kur'an tercümesi ve tefsiri yapılacağını 7 maddelik bir direktifle Diyanet'e bildiren M. Kemal'in, kuşkusuz *"Türk'ün milli dini"* olarak gördüğü *"Müslümanlık"*ın uygulanması konusunda da düşünceleri vardı: *"Hutbeler tamamen Türkçe ve zamanın icaplarına uygun olmalıdır ve olacaktır!"* (Bkz. Dücan Cündioğlu: Türkçe Kur'an ve Cumhuriyet İdeolojisi, İst. 1998, s. 49-50)

Hız. Muhammed'in, Cuma hutbelerini *"hem dinin, hem Devlet'in başı"* sıfatıyla okuduğunu belirtip, kendisini onunla özdeşleştirerek, camilerde okunacak hutbelere de elatıyordu. Bu konuda, kendisini iyi anlayan bir yardımcı da bulmuştu: İrkçı And'ın mimarı Dr. Reşit Galip. Gerisini, gazeteci- yazar İsmet Bozdağ'dan dinleyelim:

"Gazi Paşa, İslamiyeti, Devletin kanatları imiş gibi görmek ve kullanmak istiyordu. (...) Din, gelecek için potansiyel zenginlik; hal için dinamik bir enerji kaynağı idi. Atatürk, uzun yüzyıllar potansiyel değer olarak yaşatılmış bu gücü, dinamik bir enerjiye dönüştürerek toplumun gelişmesinde kullanmak istiyordu.

1932 yılında, konuyu, kendisi gibi düşünen birini bulmuştu: Dr. Reşit Galip. Devrime inanmıştı ve gözünü budaktan esirgemiyordu!

Reşit Galip'in kaleme aldığı projenin adı: "Müslümanlık, Türk'ün Milli Dini"dir.

Dr. Reşit Galip, bir tez içeren projesinde: İslamın, Türk'ün milli dini esprisine uygun olduğunu söyleyerek, Hz. Muhammed'in Türk asıllı olduğunu ileri sürüyor. Gerekçeleri şöyle:

A-Hz. Muhammed, Arap değil, müstağ-rap'tır. Yani, dışardan Arabistan'a gelmiş bir aileden doğmuştur. Oysa Araplar, Sami ırka bağlıdır. Arabistan'ın kuzeyi Sami değildir.

B- Nasıl ki, Hz. İbrahim de Arap olmayıp Kuzeylidir ve oradan Arabistan'a gelip yerleşmiştir. Hz. Muhammed de Hz. İbrahim soyundan gelir.

Reşit Galip, bu noktada duramıyor ve Hz. İbrahim'in ve oğlu İsmail'in Türk kökenli olduklarını da ortaya attıktan sonra, Türkler'in Abbasi Devleti'ne hakim olduklarını ve hatta kendilerine (Emir-i Müminin) denildiğini yazıyor; buradan yola çıkarak İslam Medeniyeti'nin de Türk Medeniyeti olduğu noktasına ulaşıyor.

Dr. Reşit Galip'in tezi, şu satırlarla bağlanıyor: "Müslüman dini, Türk milli bünyesine en uygun din'dir." (Bkz. İsmet Bozdağ: İşte Atatürk'ün Türkiyesi, Truva yay. İst. 2009, s. 33-34)

Bozdağ, Atatürk'le Dr. Reşit Galip'in, hutbeleri, duaları ve kitaplarıyla tüm ibadetin Türkçe yapılması konusunda da mutabakata vardıklarını belirterek; bunun, Türk milletinin kendi dinine sahip olması ve Türk'ün milliyetçiliği için gerekli görüldüğünü ekliyor.

Atatürk, bu konuda yürütülen bir tartışmayı şöyle noktıyor: "Müslümanlık Türk'ün milli dinidir. Müslümanlığı, Türkler yaymışlar ve Türkler kendilerine göre, en geniş manası ile anlamışlar ve benimsemişlerdir. Ancak, softaların mütereddi (tutucu- geri) kafaları, Müslümanlığı, bir türlü Türk'ün Milli dini olarak görmemiştir. Müslümanlığa, - Türk milletinin önünde- lazım olan manayı vermek gerekir." (Age, s. 35)

Kemalist Kurumlaşmanın Siyasi Nedenleri

Mustafa Kemal, bir toplantı sırasında Türk Tarih Kurumu üyelerine şöyle diyor:

"Biz Balkanlar'ı niçin kaybettik, biliyor musunuz? Bunun tek bir sebebi vardır. Bu da İslav (Slav) araştırma cemiyetlerinin kurduğu Dil Kurumları'dır. Bizim içimizdeki insanların milli tarihlerini yazıp milli şuurlarını uyandırdığı zaman, biz Balkanlar'da Trakya hududuna çekildik." (Bkz. Utkan Kocatürk: Atatürk'ün Fikir ve Dü-

şünceleri'nden aktarılarak, İ. Beşikçi: Denge Komkar, Sayı: 108/ 998)

İşte, M. Kemal, Cumhuriyet'in kurulmasından sonra böyle bir çabaya girerek, yeni Türk Alfabeti ile birlikte Türk dil ve kültürünü geliştirmek amacıyla derleme çalışmaları başlatıyor; Üniversitelerde Türk dilini, tarihini, edebiyatını ve kültürünü geliştirecek bölümler açıyordu. Tabii, bunlar yapılırken diğer kimlikler yasaklanıyor, dil ve kültürlerine kelepçe vuruluyordu...

Beşikçi, Kemalist kültür politikasının ikinci ayağını şöyle açıyor: "Bu konusmadan çıkarılacak ikinci sonuç şudur: Eğer herhangi bir ulusu boyunduruk altında tutmak istiyorsan; eğer herhangi bir ülkede sömürgeciliğin sürüp gitmesi, senin için çok önemliyse, o zaman, o ulusu Alfabesiz bırakacaksın. O ulusun dilinin, edebiyatının gelişmesini, tarihinin araştırılmasını yasaklayacaksın. O halkın ulusal bilince ulaşmasına engel olacaksın. Çünkü, ulusal bilince ulaştığı zaman kendi tarihini, kendi hayatını yaşamak isteyecek, senin boyunduruğunu tanımayacak, sana başkaldıracaktır.

İşte, Cumhuriyet'in kuruluşuyla birlikte Kürt dilinin yasaklanmasını; Kürt dilinin, Kürt edebiyatının, Kürt tarihinin incelenmesinin engellenmesini bu çerçevede değerlendirmek gerekir. Cumhuriyet'in başından beri bunun için her türlü yasak düşünülmüş ve uygulanmıştır. Kürt diline, edebiyatına ve tarihine ilişkin bir iz bırakmamak için her şey yapılmıştır.

Yeni doğan çocuklara Kürtçe isimler verilememesi, Kürtçe köy ve mülka isimlerinin Türkçeleştirilmesi buradan kaynaklanmaktadır." (Agy)

Beşikçi'nin, gerçekçi olarak ortaya koyduğu bu politik boyutu sergileyen birçok olgu vardır bugün elimizde. Sözelimi, bu politikaların uygulanması için Vilayet İdaresi Kanunu'nun 31. maddesiyle Valiliklere de görev veriliyor ve 1930 yılında, ünlü ırkçılarından İçişleri Bakanı Şükrü Kaya tarafından, "çok gizli ve kişiye özel" ibaresiyle ünlü "Türkleştirme Genelgesi" gönderiliyordu...

12 Maddeden oluşan Genelge’de; “Kemalist Devrim”in bütün ayaklarını bulmak mümkündür. Yerleşim birimleriyle tabii yer adlarının değiştirilmesinden tutun, başta Kürtçe olmak üzere Türkçe dışındaki dillerin yasaklanmasına; öncelikle küçük köylerin çevredeki Türk köylerine dağıtılmasına; mahalli dillerle yeni köylerin kurulmasının engellenmesine; Türklüğe ve Türkçeye pay ve paye verilerek halkın Türkçe konuşmaya özendirilmesine; Türkçe bilmeyen köylü kadınların getirtilerek Türk evlerine yerleştirilmesine; insanların eski gelenek ve göreneklerinden uzaklaştırılmasına; tüm bunların yanında otantik giyim- kuşamla birlikte halk danslarının ve şarkılarının yasaklanmasına kadar herşey düşünülmüştür.

Bu nedenle, araştırmacı Lokman Polat’ın “Kemalist Devrimler (!) Kürtler’e Karşı yapıldı” belirlemesine katılmamak mümkün değil. Araştırmacı Polat, haklı olarak; “Kemalist Devrim Kanunları denilen şeyler, Kürt halkına karşı uygulanan yasaklamalardır ve anti- demokratiktir. Kılık- Kıyafet Devrimi denilmiş; bu esas olarak Kürt halkının milli kıyafetlerinin yasaklanmasıdır. (...) Alfabe Devrimi ile Arap Alfabesi kaldırılıp, Latin Alfabesi’ne geçilmiş ve bu uygulamayla Kürtler arasında Alfabe birliği ortadan kaldırılmıştır. (...) Dil Devrimi ile Kürt dilinin yasaklanması, Kürtler’in asimile edilmesi hedeflenmiştir. Kürt diline ve kültürüne hayat veren Medreseler, Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile kapatılmış, Kürtler’in hayat damarları kesilip, Kürt dilinin ve kültürünün gelişimi duruma uğratılmıştır. (...) M. Kemal, hiç bir devrim yapmamıştır. O, Osmanlı devlet enkazını devralıp, TC’yi Osmanlı devleti temeli üzerinde inşa etmiştir. M. Kemal, diktatörlük kurarak; Kürtler’i, komünistleri ve İslamcılar katletmiştir. Halka karşı yasakçı kanunlar çıkarmıştır. Bu yasakçı yasaların devrimle hiç bir ilgisi yoktur.”(Nuroj,29/997)

Resmi Tarih ve Kültür Politikasında 1960 Dönemeci

1960 Darbesiyle başlayan süreç, Türk resmi tarih ve kültür politikasında yeni bir dönemeci simgelemektedir. Bu dönemde,

geçmişte Kürtler’e dönük olarak hazırlanan gizli asimilasyon raporlarına benzer çalışmalar yürütüldüğü gibi, bu konuda yeni kurumlaşmalara da gidilir.

Bu dönemde hazırlanan gizli raporlardan birini, 1925’ten itibaren M. Kemal tarafından Şark İlleri Asayiş Müşaviri olarak görevlendirilmiş olan *Etno- Politika uzmanı* Prof. Hasan Reşit Tankut hazırlar ki, bunu ilk kez Kürdoloji Belgeleri- I (Özge yay. Ank. 1994) adlı çalışmamızda yayımlamıştık.

Bu tür gizli raporlardan birini de “Doğu Raporu” adıyla, 1961’de askerlerin Kürt sorununa çözüm üretmek üzere oluşturdukları “Doğu Grubu” hazırlamıştı. Ecevit’in Gizli Arşivi’nden çıkan bu raporu da, ölümünden sonra gazeteci Can Dündar ile Rıdvan Akar birlikte yayımladılar.

Raporda; eskiden olduğu gibi Kürtler’in „hicret“ ettirilmesi yani sürülmesi; Irak ve İran Kürtleri ile ilişkilerinin kesilmesi; okullarda misyoner yetiştirilmesi; Doğu’ya Kürt kökenli memur gönderilmemesi; Radyo aracılığıyla Türk güfteleriyle mahalli havalanın çalınması; bölgenin lisanına vakıf saz şairlerinin ve aşıkaların Türkçe söylemeye özendirilmesi; ırk bakımından, Türk siyasi düzeninin kendi menfaatleri bakımından en elverişli, en emin ve en çok imkan sağlayan düzen olduğunu telkin eden bir inandırma faaliyetine girilmesi... gibi hususlar yer almaktadır.

Tabii yalnızca bunlar da değil. Öncekilerin üstüne bina edilmiş olarak Kürt Tarihi de bu Raporda şu başlıklarla önemli yer tutar:

Dünya entellektüel muhitine Türkiye’de bir Kürt meselesinin mevcut olmadığının anlatılması;

Bir üniversiteye bağlı derhal bir Türkoloji Enstitüsü kurularak, kendini Kürt sananların menşelerinin Türk olduğunun isbat olunarak yayınlanması ve Doğu’nun Türk tarihinin yazılarak neşredilmesi...

İslam Ansiklopedisi, Rus alim ve politikacısı Minorski’nin tarafgirane bir surette, kendini Kürt sananların menşesinin İrani ol-

duğunu iddia eden yazısını alarak, kendilerini Kürt sananlar kısmında neşretmekle, Lozan'da delegelere kabul ettirilen, kendilerini Kürt sananların Dağlı Türkler olup, menşelerinin Turani olduğu tezi ile de tezada düşülmüştür. Doğulu münevverler arasında münakaşayı mucip olan ve ayrılık taraftarlarına tutamak veren bu hatanın, derhal tashih edilmesi...

Kendilerini Kürt sananların, menşelerinin Turani kavimlere dayandığı hakkında, çeşitli yönlerden arayışlar yapılması ve neticelerinin türlü neşir vasıtalarıyla yayılması...(Bkz. Milliyet gaz. 22 Ocak 2008)

Görüldüğü gibi, 27 Mayıs Darbecilerinin hazırladıkları bu Raporda, tam bir propaganda seferberliği öngörülmektedir ve bu niyet, sonraki gelişmelerle de bütünüyle açığa çıkmıştır...

Nitekim, Cunta'nın görevlendirdiği ve daha sonra "Prof"luğa terfi ettirilen Karşı M. Fahrettin Kırzioğlu, derhal kolları sıvayarak, tam da yukarda belirlenen esaslar çerçevesinde "Kürtlerin Kökü" adıyla bir kitapçık hazırlıyor ve bu kitapçık, kendisinin de kurucu üyesi olduğu Diyarbakır Tanıtma Derneği tarafından yayımlanıyordu (Ank. 1963).

Bu kitaptan sonra Erzurum'daki Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde tarih öğretim görevlisi olarak görevlendirilen Kırzioğlu, bu kez "Her Bakımdan Türk Olan Kürtler"i kaleme alır (Ank. 1964). Kırzioğlu, bu kitabı biraz daha genişleterek bu defa "Kürtler'in Türklüğü" adıyla yayımlar (Ank. 1968) ki, bu kitaplar MEB'nin kitap satış yerlerinde baş köşede satışa sunulmaktaydı.. Kırzioğlu'nun sonraki çalışmalarından birisi de şudur: "Dağıstan-Aras- Dicle- Altay ve Türkistan Türk Boylarından Kürtler" (TKAE yay. Ank. 1984) Bu çalışmalara eşlik edenlerden biri de, yine öğretim üyeliğine getirilen Uşaklı Tuncer Baykara'dır. O da, 1967'de yayımlanan "Atsız Armağanı"nda bir makaleye yer verir: "Doğu Anadolu= Türkmenia (Türkmen Ülkesi)". Aynı kişinin adına,

özellikle 12 Cuntası'ndan sonra daha sıkça rastlayacağız ki, bu dönemde yaptığı en kapsamlı çalışma, Kürt dilini "Doğu Anadolu Osmanlıcası" olarak sunan, aynı isimli kitabıdır. Üstteki makale, 12 Eylül Cuntası döneminde bu kez H. K. Türközü tarafından "Türkmen Ülkesi= Doğu Anadolu" adıyla Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü (TKAE) yayınları arasında yayımlanacaktır (Ank. 1985).

"Kürtler'in Türklüğü" nü ispatlamakla görevlendirilen resmi kaleşörlerden biri de Aydın- Sökeli Prof. Dr. Mehmet Eröz'dür. Sosyolog olarak sonradan Üniversiteye intisab ettirilen bu şahsın da aşağı yukarı tüm çalışmaları bu çizgidedir. Eröz, "Doğu Anadolu'nun Türklüğü"(İst. 1975) ve "Doğu Anadolu Hakkında Sosyo- Kültürel Bir Araştırma" (Ank. ty.) konulu kitaplarıyla bu düzmece tezlere katkıda bulunurken; Alevilik-Bektaşılık konularına da elatarak, hizmetini devam ettirir...

Bunları daha da çoğaltmak mümkün, ancak sayıları belki 100'e varan bu tür bilimdisi, düzmece kitapların büyük bölümünün 1960, 1970 ve özellikle 1980 darbelerinden sonra yayımlandığını belirteyim. (Ayrıntılı bilgi için bkz. M. Bayrak: Türkiye'de Kürdoloji Çalışmaları, Kürdoloji Belgeleri-II içinde, Özge yay. Ank. 2004).

Zaten Cumhuriyet tarihi boyunca Kürt aydınları susturulduğu için, Kürtler adına yazıp-çizenlerin tamamı asker ve sivil Kemalist bürokratlardır. Türk Ansiklopedisi, Meydan Larousse Ansiklopedisi gibi ansiklopedilerin "Kürtler" maddelerinin MİT gibi Devlet kuruluşları tarafından yazıldığı biliniyor. Cumhuriyet dönemi boyunca, ilk kez objektif olarak Kürtler'e yer veren yayın ise, Darbecilerin raporunda eleştiri konusu edilen uluslararası İslam Ansiklopedisi'dir. Yine yukarda ismi geçen Ord. Prof. Dr. KM. Fuat Köprülü'nün yönetiminde "tercüme, ta'dil, te'lif" yöntemiyle Türk literatürüne kazandırılan Ansiklopedi'nin, Minorski tarafından kaleme alınan "Kürtler" maddesinin; yazı kurulunda

yer alan Urfalı Eski Türk Edebiyatı Tarihçisi Doç. Dr. Abdülkadir Karahan'ın çabasıyla Ansiklopediye alındığı ve bundan dolayı Karahan'ın, daha Demokrat Parti döneminde "Kürtçüler" listesine alındığı; 12 Eylül darbesinden sonra ise Üniversiteden ilk uzaklaştırılan öğretim üyelerinden olduğu biliniyor.

1960'lı yılların sonlarından başlayarak Resimlerle Türk Tarihi Dergisi ve yayınları, 1980 Darbesinden sonra Türk Kültürü dergisiyle TKAE Yayınları ve Diyarbakır Zazaları'ndan Hayri Başbuğ'un yönetiminde çıkan Zaza Kültürü Dergisi ve Yayınları, yine bu tarihten sonra yayına başlayan Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi ve Yayınları ile sonradan satın alınan Boğaziçi Yayınları bu kategoriye giren uzun erimli yayın faaliyetleridir.

Sonuç

Dr. A. Salih, 1995 yılında Fransa'da "Kürtler, Kürdistan ve Kürtçe'nin Türk Bilimsel ve Siyasal Konuşmasında Gösterimi" konusunda bir doktora çalışması yapmış. Çalışmasında özellikle "dil" ve "kimlik" konuları üzerinde yoğunlaşan Dr. Salih'ten yapacağımız şu alıntı, bazı hususların daha iyi kavranmasına yardımcı olur kanısındayız: *"Kürt ve Kürdistan sözcüklerinin kullanılmasının yasaklanması, dilin inkar siyasetindeki önemini vurgulayan en önemli olaydır. M. Kemal'i bu yasaklamaya iten temel neden, dil ile dünya arasındaki sıkı ilişki ve en önemlisi, isimlerin dünyadaki nesnelerle olan bağlarıdır. (...) M. Kemal'in Kürt ve Kürdistan sözcüklerini yasaklamakla amaçladığı hedef, ne kadar akıl*

almazsa, o kadar da başdöndürücü ve dehşet vericidir. M. Kemal, Kürt ve Kürdistan kavramlarını yasaklamakla, aynı zamanda dilsel bir sorun ve tuzak yarattı. Nitekim, bu sözcüklerin yasaklanmasıyla ne Kürtler, ne de Kürdistan ortadan kaldırıldı. (...) Kemalizmden devralınan bu zehirli mirasın, Türk devlet yetkililerine nasıl içinden çıkılmaz bir sorun yarattığı ise ortadadır..." (Dr. A. Salih: Dil ve Toplumsal Olaylar: Dilin, Kürt Halkının Varlığını İnkâr Siyasetindeki Yeri; Nuroj Gazetesi, Sayı:18/ 1996)

.Sözlerimizi, ünlü bilge- şair Cigerxwin'in tam da buna denk düşen bir dörtlüğüyle noktalamak istiyoruz:

Sedan sal, hezaran zımanê me ye
Weki me dı bın destê dijmin de ye
Çı gernas û mer e dı meydanê ceng
Ne şur û mertal û ne top u tîfeng (x)

(x) Yüzlerce, binlerce yıl dilimiz, bizim gibi tutsak kaldı; ancak ne kadar yiğit ve kahraman ki, bugüne kadar kılıca, kalkana, topa ve tüfeğe yenilmedi...

Kulturê dînê Êzidiyan gencîneyekê pir dewlemend e û meydanekê panûberîn e, bi taybetî edebê oliyan qewl û beyt, ku pir in ji dur û mercanan. Welê bi rastî heta neha ji aliyê zimanzanyê ve gelek nehatiye vevartin û şîrove kirin, belku pitir hatiye kom kirinê. Ez bawer im eger genc û qîzên me yên akademîk û vekoler baş putê bi vê dozê bidin, ev gorepanê (meydan) têra gelek tezên master û doktorayê diket. Babetê min yê evro ne babetekî ekademî ye belku hindek bîr û terwanîn û serinc e, derbareyê kultur û zimanê ayînî li cem Êzidiyan. Hêvîdar Kulturê dînê Êzidiyan gencîneyekê pir dewlemend e û meydanekê panûberîn e, bi

Rolê Kulturê Dînê Êzidiyan Di Parastina Zimanê Kurdî Da (*)

Îdo Babeşex

taybetî edebê oliyan qewl û beyt, ku pir in ji dur û mercanan. Welê bi rastî heta neha ji aliyê zimanzanyê ve gelek nehatiye vevartin û şîrove kirin, belku pitir hatiye kom kirinê. Ez bawer im eger genc û qîzên me yên akademîk û vekoler baş putê bi vê dozê bidin, ev gorepanê (meydan) têra gelek tezên master û doktorayê diket. Babetê min yê evro ne babetekî ekademî ye belku hindek bîr û terwanîn û serînc e, derbareyê kultur û zimanê ayînî li cem Êzidiyan. Hêvîdar im lêkolînan û nivîskarên me wîcekê jê bigrin ji bo babetên paşerojê.

1- Qewl û beytên me, ji gelek çîrok û jîrî û dîroka ol û ayînan, pêxemberan û welî û çakan ji pir ayîn û baweran e, bi Kurmanciyê rewan û bi awayekî çandî ya pir ciwan û lêkhatî, hatiye rêz kirinê.

Ji wan; serhatiya babê pêxemberan Birahîm Xelîl û hevrikiya wî ligel babê wî û Nemrûdî, ku xwe bi Xudêyê demê xwe dadina. Herwesa çîroka qurbaniya kurê wî û dahatina beranekî ji jor şûna kurê wî... Ev serhatî ji serhatiyên pirtûkên pîroz cuda ye. Dîsan serhatiya Cumcumî Siltan, ku perestina mirova ji bo gayê diyar diket, ku heta neha jî rehên wê olê li çend deverên me de maye weku Hindîstanê û şunwarên wê li gelek ol û baweriyên de hebûye.

Herweha çîrok û serhatiyên pêxemberan;
Mûsa, Îsa, Mihemed û berî wan Nuh û
Yusif û gelekên din.

Çawa Gilgamêş berî çend hezar sala li ne-
miriyê digeriya wesa **Mîr Mih jî** li nemi-
riyê digêrê û her ciyekî mirin lê hebit baz
didet welê herdu jî nagehine nemiriyê.

Çîrokên Zembîlfiroş, Memê Alan û çen-
dekên din, şaxên xwe yên taybet li cem Êzi-
diyan hene. Ji bîr nekin û bêjin, ku qewlên
Şêx Fexrê Adiya li ser dirust kirin û afran-
dina dinyayê hene; li ser şerênîxa nefis û
aql û zimanî heye. Wî sedan salan berî za-
nayê navdar Freud, “bor”, ango hespê ji
nefsê ra kiriye nîşan û di jiyane da kontrol
kirina wî borî ceveng (sembol, remz) û
mirov hişyar kiriye:

Wekî te bor beter bû

Lixaf û hefsar li serî ker bi ker bû

Borê te li hemû merga werbû

ew şolê nefisê bû

Rengê xudanî ji ber zer bû.

Welê jin û keç wek rezekî diyar kiriye, ku
pêdivî ye herdem parastî bin:

Wekî heya ji husin derdibî

wekî rêzekî bê ber dibî

Tijî gay û ker dibî

Xudan li axretê vê ra bê mefer dibî

2- Ji aliyê zimanê Kurdî û dewlemenkirina
wî ve, gelek pey hatine ku em neha kêr bi
kartînin belku peyvên biyanî yan erebî li
ciyê wan bi kartînin wekû:

Nijyarkir: Xulqand.

Pedşayê min nijyarkir doj û behişte.

(Doj: Cehenem, -behişt: Cinet)

Nijînî: Dirustkir.

Duxanek (dman, dukel) jê duxinî,

herçar ezman pê nijînî.

Herûher: Enzelî; ezeli.

Hêvênê kaniya sipî ji herûr e.

Ezîzê min tu Xaliqê min î herûher î.

Birast: Dirust kir.

**Ser dibêjîtê: Yanebî Îsa bi wî kemiyê erd
û ezman birast.**

Perast: Heband.

Ola min gay bû min diperast.

Sipêrî: Dest danan.

Seyid Ehmedo tu bi vê yekê nasipêrî.

Zewe: Erd.

Zêwe tu Laliş î

Mekehê tu berê reş î.

Sergerdan: Sewdaser.

Roja axretê dê sefilekî sergerdan bî.

Sefil: Şikestî,

**Xudênas: ji bo xizmetkarên Lalişê têt
gotin. Ewên bê mal û zarok û jiyana xwe
li wir dibêne serî.**

Jî: tîr.

Hinciyê (hinek kes) derheqê axretê bêjî

Kivanê wî demînit bê jî.

Rastî: Heqîqet

Erkanek jê rastî

Ji erkanên Xudê nasîne

Nasîn: Mîrifet

Erkanek jê nasîne

Rastî û nasîne

Dot: Keç.

Firmanek hat ji ba Xudêye

Derwêş dota mîrê te divê ye

Hindojê: Binoş

Cindiyo rabe roj e

Bes vê xewê hindoje

Cindî: aza û Xudênas.

Cindiyo rabe rabe

Xewa sibê doj û ê dab e

Buxtan: Bêbextî.

Hun buxtanê neke biran

Dilê xo safîken ji xedran

Firwar: Firmana xudayî

Bi firwara îlahiye

Cumcime te link(cem, ba) minê girtî

Rijêjê: Mukim û hêja.
Çu nema min bo wî gayî nekirî
Min qesra rijêj jêra ava kirî

Têj: Kumbar (Xaliçe).
Min tej û mafur li bin ciyê wî kirî

Vavarî: Cuda kir.
Li ber qudreta qadirî
Ew zarok ji nava şaristanê vavarî

Vedave: Bersiv da.
Bira hîm dîkerimî (kerem diki) dîkir si-
lave
Nebî Simaîl ji keremê vedave

Bor: Hesp, hespekî efsaneyî.
Wedibêjît Xidirê neqîbe
Padşayê minoy hebîbe
Bor ji me divên nesîbe

Sermest: Serxoş.
Çi siwareke hoy sermest e
Rimeke kesk li destê

Silavgeh: Cihê silavê.
Nîsanek raste serê Geliyê Lalişê heye, di-
bêjinê silavgeh.

Mirar: Bo giyanberên mirî bi kar dêt,
herwesa bo malê dinyayê.
Gelî bira dinya xoş e bi suhbet û laqirdî
û yarî
Hun guh nedin vî mirarî
3- Gelek peyv hene neha pitir di zaravê Kir-
manciya Jêrî (Sorani) da bi kar tîn, wate ba-
pîrên me hewildane zimanekî êkgirtî bi kar
binin.

Wekû:

Ask: Xezal.
Gava askê ciwab daye
Mîr Bira hîm kivanê xwe dişikêne

Rêber: Rêzan
Ji mêj e ew in rêber in
Neqîb in bi serwer in

Bazirgan: Tacir
Baz hatin bazirgane
Bar lal û duru mercan e

Şar: Bajêr.
Wê dadinête dorête şarane

Zana: Alim, arif.
Xelkê êrifê zana

Rênas: Rêzan.
Pîro heke tu ne î rênasî

Dildar: Aşiq.
Pîro heke tu ne î dildarî

Zendî: Sax
Mirî û zendî bi avê helal dibin

Pak: Paqij
Leşê min bi ava germ pak kirin

Raz: Sir
Hûn şêxin binasin
Ligel êkûdu birazin

Xebat: Kar, têkoşîn.
Şêx Adî ji Şamê hate li Lalişê
Diket xebatê

Nehênî: Nepenî, sirî.
Çendî seyidî ne deng diken bi nehînî ne
Eve bere û ruh tê nîne

Pêşrew: Mirovê pêşiyê.
Ji bo wî mirovî bi kar dêt ewê di pêşiya
qewalan diçite gundan.

Ceng: Şer.
Seyid Ehmed hat li cenga
Xidir hiltînê bi denga

Kol: Benî, kiwêle (Kole, xulam).

4- Çend peyv bo yek ramanê bi kar hatine
bo dewlemend kirina zimanî mîna peyvên
Hewraman:

Şivanî agirek jeniye.
 Şivanî agirek hilgire
 Şivanî agirek dadaye

5- Gelek peyv li nav beyt û qewl û çandê me Êzidiyan da hene pêdiviyê vekolîn û duvçûnê ne ji ber ku wateya wan ne diyar e.

Ejger
 Erdo! Tu î ejgerî ezî pak im
 Tu î ejgerî ezî xas im

Êwire
 Te ev behîsta xoş ava dikre
 Ev çi dem bû di nav da diêwire

Bohijî
 Kafira dît bû bi çava
 Agirê buhijî bû ava

Babzer
 Tu şems î ez qemer im
 Tu xundkar î ez babzer im

Zergun
 Dahir kirin her çaryarêt zergun e

Beyrun
 Bi qudreta paşayê minî beyrun e

Merxun
 Rabe ji xewêd merxune
 Xew heram dibû li zergune
 Hingor
 Rabe ji xewêd hingora
 Xew heram dibû li zor

Qebax
 Ji bo rê û rismên roja pêncê ji cemaya Şix Adî têt gôtin. Welê wateya vê peyvê bi dirustî ne diyar e.

6- Ayînê Êzidiyan wek hemû ayînên din, hinek peyvên xwe yên taybet hene weku:

Zehman: Goristan

Morkirin: Pak kirin (baptisim), morkirina her mirovekî Êzidî nemaze zarok bi ava (kaniya sipî) li peristgeha Laliş ya pîroz,

pêdivê ye.

Berat: mîna goykekê ji ax û ava Laliş têt dirust kirin.

Dunav: ji bo şêx û pîrên Êzidiya bi kar têt. Perî: ew cawê pêşkêşî sergorê çak û xasan dikin dibêjinê Perî.

Kulk: Ew kumekê oldar di serê xwe dikin.

Riste: ji hiriyê dirust dikin û hinek oldarên Êzidiyan li piştta xwe dialîn.

Wekaz: Ji bo gopalê destê oldaran bi kar têt.

Xêrçe: Peroyek pîroz e ji hiriyê berxa dirust dikin û bi pelgên zîrguzê reng dikin û Feqîr li ber xwe dikin.

Çeqiltu: Amanekê pir zeyt û fitîl e, li êvarên cejna ji bo ronahiyê celsa Şêx Adî, feqîrek bi xergê li ser destê xwe dadinê heta sema hew dibit.

Fito: Ew dirav e yan xêr e, ku mirîd didet şêx û pîr û oldaran.

Xelat: Cawekî sipî ye, şêx û pîr ji bo Êzidiyan wek diyarî pêşkeş diket.

Cam: herçend Erebi jî bi kar tînin, welê Êzidî bi tenê ji bo tirarên pîroz, ewên li cem hinek malên Êzidiyan hene, dibêjin.

Çavrên: Ji bo wan kesan bi kar têt, ewên xewna şirove dikin ji mîra ra dibêjin "kocek" û ji jînan ra dibêjin "Feqra".

Çilexan: Ciyek e li peristgeha Laliş, bi tenê "çilegir", wate ewên, ku rojên çileyê havîn û zivistanê digirin, dikarin biçin jorê.

Zebun: Belangaz, hêjar.

Çi zebunekî dilmeksur e.

Merzuk: Oldar bi taybet demê li Peristgeha Laliş li ser milê xwe dadin ku ji hiriyê dirust dikin.

Şikestî: Ew mirovên, ku xwe ji bo Xudê dişkînin û jiyana xwe ji bo peristgeha wî terxan dikin.

Qol: Ji bo wan daran têt gotin, ku Êzîdî li beharan kom dikin ji bo simatê (xwarinê) taybet e, bi taybetî ji bo xas û babçakên Peristgeha Laliş.

Gozik: Li êla ciwana, li Çiyayê Şingalê mêr pora xwe dirêj dikin û vedihunin û dibêjinê "Gozik".

Gulî: Heta vê dumahiyê hinek mera pora paçka xwe dihelan û digotinê "gulî"

Gaykuj: ciyek taybet e li Lalişê ji bo kuştina ga û golik ûu peza, welê dibit ji şunewarên Mitraîzmê bit, çunku wan gaykujên taybet hebûn.

Herwesa gelek idyomên taybet bi Êzidiya ve hene:

Qedemguhest: Ji bo mirina oldara bi kar têt, mîna extiyarê mergeh.

Kirasguhorîn: Donawdon, giyan ji leşekî ji bo yê din diçit bi taybet ji bo xas û çakan.

Giyanê min gorî: Çaxê mirovê Êzîdî bi taybet yê oldar navê xasekî bînit, wesa dibêjit.

Dikarê wî bi xêr: Dîsa ji bo rêzgirtina çaka têt gotin.

Ji me ra duaçî bît: Mebest ew xasa dua ji bo me biket.

Kuvî kirin: Qewlbêjên Êzidiya guneh dikin bêjin, ku me qewl ji bîr kirine belku dibêjin me kuvî kirine.

Xelatbûn: Êzîdî ji bo "xêrqa" nabêjin kevin bûne, belku dibêjin xelatbûne, dibit gotina mezina "nu hatin, kevin xelatin" ji vê yekê hatibit.

Jêder:

1-Êzidyatî li ber ronahiya hindek têxtê dînê Êzidyan, Xidir Silêman, Xelîl Cindî.

Bexda 1979

2-Perên ji edebê dînê Êzidyan, Dr. Xelîl Cindî, Dihok 2006

3-Serbora jiyana me ya rojane.

(*) Ev babetê li Konfiransê Zimanê Kurdî li jêr diruşmê "Zimanê Me Nasname Me ye li Hewlêrê hatiye pêşkeş kirin di roja 21 Îlona sala 2011

Êzdî li Îraq û Kurdistan (*)

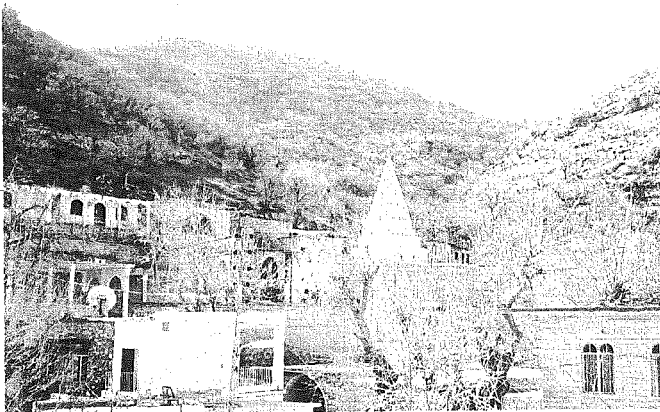
Îdo Baba Şêx

Êzidiyatî olekî baweriyê bi Xwedê û Milyaketên wî tîne, û rêzê li hemû pêxember, welî û çaka ji pir ol û baweriya dadinê û navên li tekstên xwe yên ayînî da tîne, dînekî dêrîn (dirokî) û aşîxwaz e û daxwaziya lêborîn û hevjiyanê dike.

Serbarê vê yekê gelek kuştar û malwêranî bi ser wan de hatiye. 72 ferman derbaz bûne û fermana ji hemûyan diwartir kuştina Mîrê Kore, Mîrê Rewandizê di sala 1832 a Zayinî da û kûştara Ferîqê Osmanî Emer Wehbî di sala 1892 a Zayinî ne. Ewan kûştar û malwêraniyan weha kir, ku ciyê akincîbûna Êzdiyan roj bi rojê kêmtir û bertengtir bit. Bi taybetî li Îraqê ku îro bi tenê li Qeza Sêmêl û Qeza Zaxo li Parêzgeha Duhokê li Herêma Kurdistanê Îraqê û li Qeza Şengal û Şêxan û Tilkêf û navça Başîk li Parêzgeha

Neynewa dimînin.

Ligel destpêka çerxê bîstê ew kûştar pir kêm bûn û ligel ava kirina Dewleta Îraqê, cîhan li rûyê Êzidiyan vebû û hêdî hêdî ber bi xwendingehan ve çûn. Nemaze li Başîk û Behzanê ku nêzîkî navenda bajarê Mûsil bûn û di piştê li Şêxan û Şengalê. Lê çimkû Êzidî herdem li der-

veyî bajêran dijiyan, lewma dûr bûn ji siyaseta dewletê û dezgehên wan. Ligel vê yêkê jî, yêk ji rêdîn sipiyên çiyayê Şingalê ji bo Civata Nûnerên Îraqê di sala 1947'ê hat hilbijartin bi navê Metû Axa Xelef. Her li salên çilan da çend ji wan bûn karmendên dewletê û jimara wan hindik hindik zêde dibû, heta salên heftî û heştîyan. Ji sedsala borî ku hijmara xwêndevan û akadimiyan ji endazyar û doxtor û mamosta û parêzeran çend dihat bilindtir dibû, lê kes ji wan nebû rêveberê giştî. Belkî yek kes bû qaymeqam û ji çend mehan zêdetir nema.

Lê ji aliyek din ve Êzidiyan pişikdarî li bizava rizgarîxwaziya Kurdî li Îraqê da kirin. û gelek ji wan bûn pêşmerge û kadir, di nava vê bizavê da. Lewra piştî şikestina Şoreşa Kurdî li sala 1975'ê, Êzidî hatin dûr kirin ji gundên wan, û li komelgehan hatin kom kirin. Erebên biyanî, li cihê wan hatin akincî kirin. Lê li serjimêriyan de bi Ereb dihatine nivîsîn (serjimêriya sala 1977 û paşda). Lê li zîndan û eşkence û Enfalan da wekû Kurd dihatin hejmartin. Lewma 185 kes ji Êzidiyan li Enfalan hatine hinda kirin, belê bo biryarên baş ji Kurdan ra, wekû Ereb dihatine hejmartin. Dema serhildana li Başûrê Kurdistanê a sala 1991'ê cemawerê Êzidî jî wek xelkê din pişikdarî di serhildanê kirin û bêhna xwe vedan.

Piştê bo cara yekem senterekî civakî, çandî

li sala 1993'ê li bajarê Duhokê bi navê Pe-restgeha wan a pîroz "Laliş" hate damezrandin û govarek bi heman navî hat

weşandin û roj bo rojê berev cîhana derve çûn, bi rêya wan Êzidiyên ji Ewropa dihatin.

Di yekemîn Parlamana Kurdistanê piştî serhildanê, li sala 1992'ê da, du

kesayetî ji Êzidiyan wekû endamên Parlamana Kurdistanê hatin hilbijartin, û piştê pileyên bilind wek Cêgirê Waliyê Dihûkê û Cêgirê Serleşkerê Badînan bi dest anîn.

Di sala 1997'an da yekemîn wezîrê Kurd Êzidî li Herêma Kurdistanê hat danan û piştê bûn 2 wezîr. Nûner hebûn li kongirên opozîsyona Îraqê, bi riya partiyên Kurdistanî.

Lê piştî rizgar bûna Îraqê di sala 2003'an da, hin gundan, ku di serdemê rejîma berê da hatibûn bi Ereb kirin, ji bo Êzidiyan wegeriyan. Bingeha Laliş zêde bû û çendîn çiqên cûda ji bo vê çêbûn û gelek bingeh û komele û senterên gencan hatin damezirandin. û Êzidiyan karî gelek hêviyên xwe yên çandî bi cî bînin. Piştê li Kurdistanê û paştir li Îraqê dersa ola Êzidiyan di xwendingehan û dibistanan da hatin xwendin. Di sala 2004'ê da ji bo cara yekem wezîrekî Êzidî di Hikûmeta Navendî a Îraqa Federal da hat diyar kirin, û sê endamên parlamana li Komela Niştîmanî a Îraqê hatin diyarî kirin.

Êzidî û Destûr

Destûra Îraqê ya berwext li sala 1980ê, bi tenê navê dînê Îslamê înebû (M 4), vê Destûrê digot, "Îslam dînê dewletê ye."

Lê di destûra nû ku di sala 2005'ê da derkevtiye, navê hemû dîn û ayînan li Îraqê tên peyrew kirin, hatiye nivîsandin.

Mada du dibêje: Ew Destûre nasnama Îslamî ya piraniya gelê Îraqê diparêze, her-wisa hemû mafên olî yên hemû taka li serbestiya bawerî û kiryarên ayînî da wek Kirîstiyani û Êzidî û Sabî û Mendayî.

Mada 41 dibêje: Îraqî serbest in di hevbend bûna bi bare kesayetiyê bi pêka ayîn û meseb û bîrûbawer û hîlbijartina wan û ew yek ji pêka yasayê dihê rêkxiştin.

Di destpêka Sala 2006'an da Civaka Bilind a Rûhanî ya Êzidiya desteyek damezrand, ku di vê desteya han de komîteyên yasayî hebûn. Komîteya han bi awayekî şevirdarî ligel hejmarek ji kesayetiyên yasayî û rewşenbîr û oldarên Êzidiyan, hewil dan pirojeka yasayî ya taybet bo Êzidiyan li Herêma Kurdistanê û Îraqê bixin warê cîbicî kirinê. Ev pirojeya han li encam da ji aliyê Parlamana Herêma Kurdistanê û Îraqê hat pesend kirin û wek Mada 43 derbarê rê û resmên olî û ewqafê de wisa hatiye nivîsandin: Bawermendên her ol û mesebekê azad in di:

1- Cî bi cî kirina rêûresmên olî li nav wan da rêûresmên Hûsêniyan de.

- Rêve birina ewqaf û kar û barên wê û dezgehên olî, bi rêya yasayê tê rêkxistin.

2- Dewlet azadiya baweriyê û cihên perestgehan dabîn diket.

Êzidî rêûresmên xwe yên olî bi serbestî bi rêve dibin, lê îdareyekî taybetiya wan bi olê

xwe, di Hikûmeta Navendî de nebûn. Lê li Îraqa nû de karin dîwanekê taybet bo olên Êzidî, Kirîstiyani, Mendayî di Bexdayê da ava bikin. Her çend Êzidiyan li Îraqê pitir ji nîv milyon kesan dibe û piştî Îslamê bi dîne düyem yê Îraqê dihê hejmartin, lê Serokê Dîwanê û Cîgirê wê

û jimareka rêveberên ji bawermendên ola Kirîstiyani in. Êzidiyan di vê dîwanê da tenê yek birêveber hene û tayeke sêvî li devera Başîkê hene. Hewce ye ku karê vê Dîwanê pitir bihê zêde kirin û leq û tayên wê ji herêm û bajêran bihên ava kirin û giringiyekî zêde bi perestgehên Êzidiyan bihê dan, bi taybetî Laliş ku wek Qibleya Êzidiyan li seranserê cihanê tê mêze kirin.

Di wan salên dawiyê de çendîn perestgehên Êzidiyan hatine nûjen kirin û li Perestgeha Pîroz a Laliş jî hind avahî hatine çêkirin û hin mûçe jî ji aliyê her du partiyên deshildar yên Herêma Kurdistanê ji bo oldarên

Êzidî hatiye danan.

Di yasaya Herêma Kurdistanê li ser mafên oldarên din hatiye ku (Mada 6):

“Destûra Herêma Kurdistanê baweriyaya Îslamî ya piraniya xelkê Herêma Kurdistanê qebûl dike û mafên olên din yên wek Kirîstiyani û Êzidî û yên din û serbestiya bîr û bawer û serbestiya bi rêve birina rêûresmên olî li Herêmê de, ji bo hemû kesî dabîn dike.”

Di Mada 30 ya Destûra Herêma Kurdistanê li ser çêkirina Civatên Rûhanî yên Ezidiyan hatiye nivîsandin:

Yekem: Nabe ku yasaya û biryarên ku li ser

olekî taybetî hatiye danan li ser olekî din bihê danan.

Du: Peyrewên ol û mesebên ne mûsilman wek Kirîstîyan û Êzidiyan xwediyê wî mafi ne ku civatên olî yên taybet bi xwe ava bikin û bi pêka hûkmên taybetî ku ji aliyê yasayê hatiye danan biçin. Ku ew yek ji aliyê dadgehê girêdayî bi wî hûkmê taybetî heye. Hata ku bi destê yasayê tîn serrast kirin yan jî bi yasayê bihê hilweşandin û kar dê pê bihê kirin.

Di Mada 19 Xala 9'an da:

Zor li ser çi dînekê nîne û her kes serbest e ku bîr û bawerîya xwe ya taybetî hebe û Hikûmeta Herêmê dê azadiya hevvelatîyên Kurdistanê ji Mûsilman û Kirîstîyan û Êzidiyan û yên din, cî bi cî kirin û perestîna û bi rêve birîna rêûresm û rêzgirtin li mizgeft, dêr û perestgehan û cihên perestînê û nûjen kirina wan dabîn dike.

Herwisa dibe em bêjin ku Rêveberîya Giştî Ji Bo Kar û barê Êzidiyan li bajarê Silêmanîyê hatiye damezrandin, di sala 2005'ê da. Her çend dûr e ji deverên Êzidiyan û tenê çend karmendên vê hene, lê niha Rêveberîya Giştî Ji Bo Kar û Barên Êzidiyan di Wezareta Ewqafê û Kar û Barên Ayînî da li Hewlêrê heye. Lê mixabin heta niha şevirmend ji bo kar û barê Êzidiyan di wezareta

han da nehatiye danan û eva di çaxekê de ye, ku sê sal bi ser ava bûna Rêveberîya han derbaz dibe. Lê dîsan jî Roja Ser-sala Êzidiyan (Çarşema Sûr) bûye roja tatilê li seranserê Herêmê û dezgehên Herêma Kurdistanê di vê rojê de girêdayî ne.

Êzidî û Desthîlata Dadweriyê

Cî bi cî kirina hûkmên barên taybet bi Êzidiyan, pêwîstî bi dadwerên Êzidî heye. Herçend ku hîç berbesteke yasayî nîne ku rêgiriye li hatina Êzidiyan bike bo dadweriyê, lê dadwerên Êzidî li dewerên Êzidiyan nînin. Ji aliyê Hikûmeta Navendî ya Îraqê dadwer tîn diyarî kirin û tenê 2 dadwerên Êzidî li bajarê Silêmanîyê hene. Hêvî dikin ku dadwerên Êzidî bihên danîn, çimkî bi sedan dadwerên Êzidî hene ku hind ji wan xwedî ezmunekî dûr û dirêj in.

Êzidî û Desthelata Yasadananê

Her ji destpêka damezrandina Parlamana Kurdistanê, Êzidiyan nûner hebûne. Xula yekê 2 nûner, ya duyê 3 nûner, ya sêyê me 1 nûner hebûye. Helbet heta niha hîlbijartin bi listên girtî bûye li Parlamana Kurdistanê. Lê di Civata Nûneran li Îraqa Federal da, di xula bi navê Komela Nîştimanî ya Îraqê da, Êzidiyan 3 nûner hebûn, her çend hîlbijartin bi vejmartin bûn, Di xula yekê ya hîlbijartinê 2 nûnerên Êzidiyan hebûn, êk ji wan bi kote bû. Di xula sêyê bi listên niv vekirî bû, lewra yêk nûner bi kotayê û 6 nûner li ser Lista Kurdistanî bûn endamên Civata Nûnerên Îraqa Federal.

Herwisa li Civata Parêzgehan, di pêşiyê da tenê endamek hebû, yan du.

Lê di lîsta niv vekirî di xula dawî da 8 Endam ji lîsta Birayetî ji kotayê bûn endam di Civatê de...

Êzidî û Desthelata Cî be Cî Kirinê

Di demên rejîmên berê da yek Êzidî bû qaymeqam di sala 1970î de. Lê piştî serhildanê harîkarê parêzgerî û serleşker û wezîr, gelek caran du wezîr li yek kabîne da hebûn, her çend wezîrên herêmê bûn. Niha di Kabîna Şeşê da Wezîrê Çandin û Avdêriyê Êzidî ye. Herweha du qaymaqam û du rêveberên navça li Qeza Şingal û Şêxan hene. Çendîn efser, serbaz û polîs hene, ku hindêk ji wan jin in. Di 2 Kabînan Hukûmeta Fîderal da, wezîrekî Êzidî hebûye, lê muxabin nebûye nerît weku Hukûmeta Herêma Kurdistanê. Her wesa me çu cêgir, wezîr û bayloz nînin.

Êzidî û Xwendevanî û Kultûr

Eger Êzidiyan li Îraqê di salên çilan da çend mamostayên seretayî hebin û di destpêka heftiyan de çend derçûyên kolejan hebin, niha bi sedan endazyar û rojnamenivîs û nivîskar û parêzer û mafnas hene. Niha bi tinê li Zankoya Duhokê pitir ji 60 mamostayê diblom, master, doxtor hene. Di Zankoya Silêmanî nêzîkî 20 Mamosta hene. Di Zankoya Selaheddîn li Hewlêr û kitekit jî di zanko û peymangehên dinên bajêrên Kurdistanê, çendîn ragir û berpîrsên beşan hene, eger berê bi tinê gerok û nivîserên biyanî li ser Êzidiyan dinivîsiyan, niha bi dehan pertûk bi dest û qelemên nivîskarên Êzidiyan di hemû biwarana da hene û gelek ji wan ekademin ne. Niha çendîn kovar û rojnameyên Êzidiyan bi Kurdî û Erebbî Êraqê hene, her wesa çendîn malperên taybet ya Êzidiyên Îraqê, çendîn girûpên mûzîk û govendê jî hene.

Êzidî û Kar û sermayedarî

Êzidî pitir bi karê çandinê ve mijûl

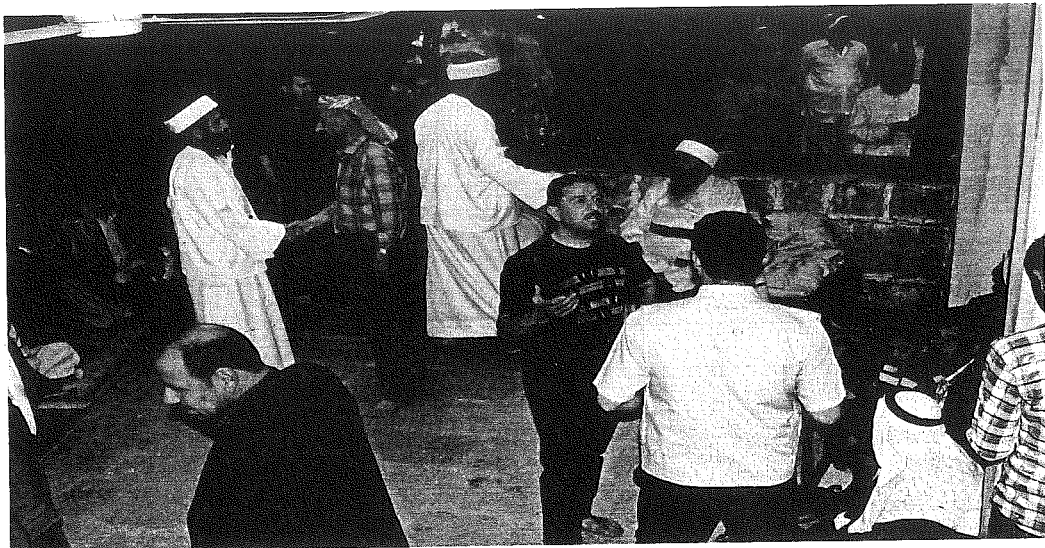
dibin. Lê niha ji der karmendiya dewletê, gelek kargehên biçûk û navincî ên xwarinê li Başîkê hene, Pir otel û restûrant li Bexda û Hewlêr û Silêmanî bajêrên din hene. Jimareka mezin ji karkeran jî, li hemû bajêrên Kurdistanê kar dikin di pir biwaran da.

Êzidî û Xizmetên giştî

Destê avakirinê ji aliyê Hukûmeta Herêmê, negehiştîyê behra pitir gundên Êzidiyan heta ên Herêma Kurdistanê jî. Bi gor zanîna me çî rêkxistineka mirovayetî yan dewletî jî pişkdarî li ava kirina van gundan da nekiriye. Lê xizmet pir kêr û lawaz in bi taybet li Şingalê ku pitir ji 12 komelgehan têda hene. Zêdebarî çendîn gunda ku li demê rijîmê berî pûte pê nedihatkirin û rijîmê gef lê dikirin, her wesa astî xizmeta saxlemî û xwendin û kehreb û rê û bana gelek nizm e. Bo nimûne komelgehekê ku nêzîkî 20 hizar kes tê da dijîn, yek binkeyê saxlemiyê têda ye, pêdiviyên dixtoriyê pir kêr in têda hene. Li sereserê deverê yek xestexana zarokbûnê nîne, her çend gelek jin dimirin ji ber dûriya xestexana, her wesa ji ber tîrorê ku li hawîrdorê Şingalê heye. Ne bi tinê xizmet belku, bi mehan behra wan ya xwarinê jî nagehit. Bêkarî jî li deverê heye, yek kargeha çimentoyê heye, lê %10 kêmtir karkerê wê xelkê Şingalê ne, lewma xelkê Şingalê diçine deverên din, ji bo kar. Rewşa wan ya aborî nebaş e, belku li hindêk deveran heta ava paqij bo vexwarinê dikirin.

Êzidî û Teror

Herçend Êzidiyatî ji xelkên din hez dike, lê Êzidî bûn armancê pir kiryarên terorê. Bi dehan ji wan hatin kuştin, dema ji xwendingehê yan bazarê dihatin, Jimara qurbanîyên terorê zêdetir ji 200 kesî bûn, di heyama du salan da. Bi yekcarê 24 karkerên karxana ristin û çinîne li Musul dema vedigeriyan malên xwe, ji aliyê terorîstan ve hatin kuştin. Paşî karker

û mamosta û xwendekar û karmend û malbatên Êzidiyan ji Musul hatin derkirin, lê malwêraniya mezin li her teqînên “Girêizêr û Sîba Şêxdîrê” li Şîngalê di roja 2007/8/14 da bû, ku qurbanîyên wê pitir ji 350 Şehîd û Nêzîkî 550 kes birîndar bûn, pitir ji 300 mal bi temamî, kaviil û wêran bûn. Zêdebarî vê behra pitir malên her du komelgehan ziyan pê keftin, û nîv herifin. Pitir ji 50 zarok bê dayîk û bav man û pitir ji 250 zarok yan bê bav, yan bê dayîk man. Gelek zarok birîndar bûn, bi rastî xelk û Hukûmet li Herêmê û Bexda bi hawara wan de hatin, bi taybet xelkê Amêdiyê ku pir xwîn ji birîndaran re pêşkêş kirin, û gelek harîkarî ji hukûmet û rêkxistina hatin pêşkêşkirin. Jimarêka mezin ji xaniyên wêrankirî hatin ava kirin, (400 xanî) û harîkariya heyvane bo nêzîkî 350 zarok tê xerckirin ji aliyê Hukûmeta Herêmê ve.

Xwekuştin

Mixabin diyardeya xwekuştinê roj bi roj di nav Êzidiyên Îraqê da zêde dibe, bi taybet li devera Şîngalê. Ewên xwe dikujin piraniya wan genc û qîz in. Bi pê zanînen hindêk rêkxistinên sivîl, di sala 2003'an da yek yan du kesan xwe kuştibû, lê di sala 2010'an de zêde bûn bo 41 kesan û di sala 2011'an da ew hijimar giha 81 kesan. Helbet binasên vê diyardeyê, civakî û abûrî û saykulojî ne.

Çimku gelek ji wan qîz in ji deverên belengaz û hejaran û temen biçûk in. Helbet çendîn rêkxistinên sivîl û mirovdost li ser vê meselê rawestiyane û pêve bûne û ji bo şiyar kirina xelkê di vî biwarî da xebitîne û semîmnar di deverên cuda cuda da rêkxistîne.

Koçberiya Êzidiyan

Koçberiya xelkê Îraqê di salên borî da ji bo derveyî welatî diyar û aşkira ye û koçberî ji Herêma kurdistanê bo deverên din dest pê kiriye. Di nav wan koçberiya da, hijmara Êzidiyan piştî nemana rejîmê Îraqê a berê, zêdetir bûye, nemaze di nav wan gencan de. Bi pê bawerîya me ev pêla terorê ya li ser kêmayetiyên olî û bi taybetî li ser Êzidî, bû sedema serekiya zêde buna koçberiyê. Çunku diyar e piraniya Êzidiyên Îraqê li Paêzgeha Musil in, welê evê çendîn sal e Êzidî nikarin biçine wî bajêrî kar bikin yan bijîn. Ji aliyekî dî ve, kêma bûn û xirabiya xizmetên giştî li deverên wan û nebûna nûnerên Êzidiyan li desthelata cê be cêkirinê da, bi taybet li Hukûmeta Bexda ya Fedîral da di pileyên bilind û girîng weku wezîr, cêgirwezîr, rêveberên giştî (bi tinê dû -sê kes li serokatî ya Îraqê da hene), bûne sedema koçberiyê.

(*) Gotara hanê Festîvala Newroza 2012, li paytexta Gurcistanê Tîblîsê hatiye pêşkêş kirin.